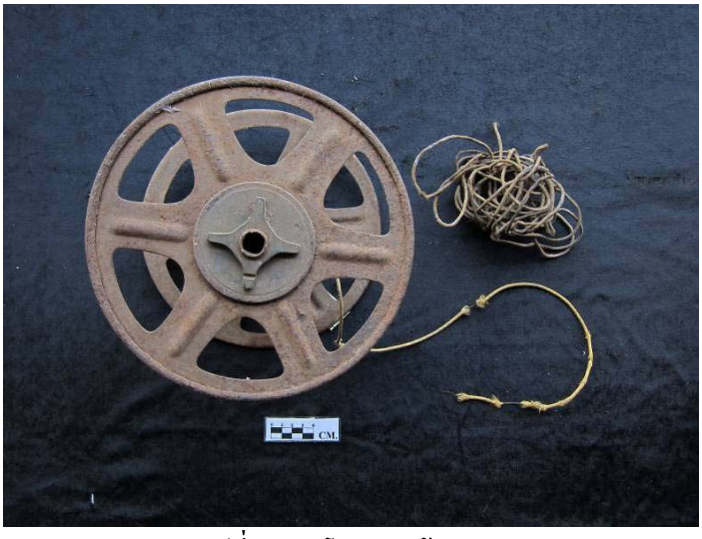

รูปที่ 76 สายโทรเลข (ด้านบน)

รูปที่ 77 หมุดโทรเลข

รูปที่ 78 หมุดโทรเลข

7. เงินและธนบัตร

รูปที่ 79 เงินตราสมัยต่างๆ

รูปที่ 80 เงินประเภทเหรียญ (หลายประเทศ)

รูปที่ 81 ธนบัตร 1 รูปี เป็นธนบัตรที่กองทัพญี่ปุ่นพิมพ์ใช้ในระหว่างสงคราม

8. หีบสัมภาระ

รูปที่ 82 หีบสัมภาระหมายเลข 616

รูปที่ 83 หีบสัมภาระหมายเลข 617

รูปที่ 84 หีบสัมภาระหมายเลข 618

รูปที่ 85 หีบสัมภาระหมายเลข 619

รูปที่ 86 หีบสัมภาระหมายเลข 623

รูปที่ 87 หีบสัมภาระหมายเลข 622

รูปที่ 88 หีบสัมภาระหมายเลข 621

รูปที่ 89 หีบสัมภาระหมายเลข 620

รูปที่ 90 หีบสัมภาระหมายเลข 620 สลักปี ค.ศ. 1941

รูปที่ 91 กระเป๋าสัมภาระ ผลิตจากหนัง

รูปที่ 92 หีบสัมภาระหมายเลข 630

รูปที่ 93 หีบสัมภาระหมายเลข 631 ผลิตจากไม้

รูปที่ 94 หีบสัมภาระผลิตจากไม้

รูปที่ 95 หีบสัมภาระ

รูปที่ 96 หีบสัมภาระ

9. กรรไกร

รูปที่ 97 กรรไกรโลหะหมายเลข 407

รูปที่ 98 กรรไกรโลหะหมายเลข 407

10. กระบอกใส่เอกสาร

รูปที่ 99 กระบอกเอกสารทำจากกระดาษ

รูปที่ 100 อักษรญี่ปุ่นบนกระบอกเอกสารทำจากกระดาษ

รูปที่ 101 กระบอกเอกสารทำจากโลหะสีเขียวทหารหมายเลข 192

รูปที่ 102 ตัวเลขบนกระบอกเอกสารทำจากโลหะสีเขียวทหารหมายเลข 192

11. เครื่องใช้โลหะ (ไม่สามารถระบุการใช้งานได้)

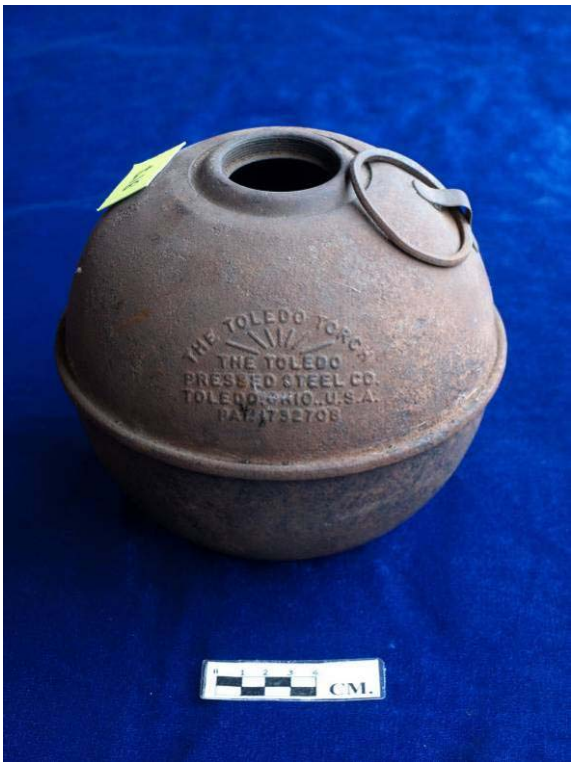

รูปที่ 103 เครื่องใช้โลหะ (ไม่สามารถระบุการใช้งานได้)

รูปที่ 104 ตัวอักษรอังกฤษบนเครื่องใช้โลหะ (ไม่สามารถระบุการใช้งานได้)

12. ป้ายโลหะสลักอักษรญี่ปุ่น

รูปที่ 105 ป้ายโลหะสลักอักษรญี่ปุ่น

13. สาส์นจากพระมหาจักรพรรดิ์ของญี่ปุ่น

รูปที่ 106 สาส์นจากพระมหาจักรพรรดิ์ของญี่ปุ่น

4. ภาชนะประเภทต่างๆ ที่ใช้ในกองทัพ

1. จาน ชามและหม้อสนาม

รูปที่ 107 หม้อสนามหมายเลข 361

รูปที่ 108 หม้อสนามหมายเลข 361

รูปที่ 109 หม้อสนาม

รูปที่ 110 ชามโลหะหมายเลข 363

รูปที่ 111 ชามโลหะหมายเลข 363

รูปที่ 112 จานโลหะหมายเลข 364

รูปที่ 113 จานโลหะหมายเลข 364

รูปที่ 114 ชามอลูมิเนียมหมายเลข 365

รูปที่ 115 ด้านใต้ชามอลูมิเนียมหมายเลข 365 พบว่าสลักสัญลักษณ์และตัวอักษรญี่ปุ่นไว้

รูปที่ 116 กระบวยโลหะหมายเลข 366 (ด้านหน้า)

รูปที่ 117 กระบวยโลหะหมายเลข 366 (ด้านหลัง)

รูปที่ 118 กระบวยโลหะหมายเลข 366 สลักปี ค.ศ.1941 ไว้ที่ด้าม

รูปที่ 119 ทัพพีอลูมิเนียม (ด้านหน้า)

รูปที่ 120 ทัพพีอลูมิเนียม (ด้านหลัง)

2. กระป๋องใส่ผงชูรสยี่ห้อ A-Ji-No-Moto

รูปที่ 121 กระป๋องใส่ผงชูรสยี่ห้อ A-Ji-No-Moto (ด้านหน้า)

รูปที่ 122 กระป๋องใส่ผงชูรสยี่ห้อ A-Ji-No-Moto (ด้านหลัง)

รูปที่ 123 กระป๋องใส่ผงชูรสยี่ห้อ A-Ji-No-Moto (ด้านบน)

รูปที่ 124 กระป๋องใส่ผงชูรสยี่ห้อ A-Ji-No-Moto (ด้านล่าง)

รูปที่ 125 กระป๋องใส่ผงชูรสยี่ห้อ A-Ji-No-Moto

3. กระทะเหล็ก

รูปที่ 126 กระทะเหล็ก

4. กาน้ำชา

รูปที่ 127 กาน้ำชา ผลิตจากโลหะ หมายเลข 426

รูปที่ 128 กาน้ำชาแบบเครื่องถ้วย หมายเลข 427

5. กาน้ำร้อน

รูปที่ 129 กาน้ำร้อนผลิตจากโลหะ หมายเลข 793

6. ขวดแก้ว

รูปที่ 130 ขวดแก้วหมายเลข 412

7. ขวดบรรจุเหล้าและสาเก

รูปที่ 131 ขวดบรรจุเหล้าหมายเลข 432

รูปที่ 132 ขวดเหล้าสาเกหมายเลข 429

8. เครื่องลายครามของญี่ปุ่น

รูปที่ 133 จานลายครามของญี่ปุ่น

รูปที่ 134 กาน้ำชาของญี่ปุ่น

รูปที่ 135 ชุดกาน้ำชาของญี่ปุ่น

รูปที่ 136 ถ้วยสำหรับนายทหาร

9. จานกระเบื้อง

รูปที่ 137 จานกระเบื้องหมายเลข 393, 394

5. อุปกรณ์ในการช่างต่างๆ

1. ซองผ้าสำหรับเก็บอุปกรณ์ช่าง

รูปที่ 138 ซองผ้าสำหรับเก็บอุปกรณ์ช่างมีอักษรญี่ปุ่นกำกับ

รูปที่ 139 ซองผ้าสำหรับเก็บอุปกรณ์ช่างมีอักษรญี่ปุ่นกำกับ

2. ตลับเมตร

รูปที่ 140 ตลับเมตร

รูปที่ 141 ที่ตลับเมตรปรากฏชื่อประเทศอังกฤษ

3. ทั่ง

รูปที่ 142 ทั่งตีเหล็ก

4. เลื่อย

รูปที่ 143 เลื่อยหลายประเภท

รูปที่ 144 ลื่อยขนาดยาว

5. อุปกรณ์ทำถนน

รูปที่ 145 อุปกรณ์ทำถนนประเภทต่างๆ

รูปที่ 146 อุปกรณ์ทำถนนประเภทต่างๆ

6. พลั่วสนาม

รูปที่ 147 พลั่วสนาม (ด้านหน้า)

รูปที่ 148 พลั่วสนาม (ด้านหลัง)

7. ชิ้นส่วนโลหะต่างๆ (ไม่สามารถระบุหน้าที่การใช้งานได้)

รูปที่ 149 ชิ้นส่วนโลหะต่างๆ (ไม่สามารถระบุหน้าที่การใช้งานได้)

6. รถยนต์และชิ้นส่วนรถยนต์

1. รถยนต์และชิ้นส่วนรถยนต์

รูปที่ 150 ชิ้นส่วนรถยนต์หน้าอนุสรณ์สถานฯ

รูปที่ 151 ชิ้นส่วนรถยนต์หน้าอนุสรณ์สถานฯ

รูปที่ 152 รถยนต์หน้าอนุสรณ์สถานฯ

รูปที่ 153 รถยนต์หน้าอนุสรณ์สถานฯ

รูปที่ 154 รถยนต์หน้าอนุสรณ์สถานฯ

2. ชิ้นส่วนรถยนต์

รูปที่ 155 ชิ้นส่วนรถยนต์ภายในอาคารจัดแสดง

รูปที่ 156 ชิ้นส่วนรถยนต์ภายในอาคารจัดแสดง

รูปที่ 157 ชิ้นส่วนรถยนต์ภายในอาคารจัดแสดง

รูปที่ 158 ชิ้นส่วนรถยนต์สำหรับใส่น้ำมัน

ภาคผนวกที่ 2
ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์

นุชนภางค์ ชุมดี (บรรณาธิการ)
สิริวรรณ สิรวณิชย์ คงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา

2.1 ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์: สัมภาษณ์บุคคล อำเภอปาย

2.1.1 สรุปจำนวนผู้สัมภาษณ์ในอำเภอปาย

ข้อมูลการสัมภาษณ์ในเขตอำเภอปายจำนวน 17 คน เป็นชาย 14 คน หญิง 3 คน

อายุต่ำกว่า 60 ปี	จำนวน 4 คน
อายุระหว่าง 61-70 ปี	จำนวน 4 คน
อายุระหว่าง 71-80 ปี	จำนวน 2 คน
อายุระหว่าง 81-90 ปี	จำนวน 4 คน
อายุ 90 ปีขึ้นไป	จำนวน 1 คน
ไม่ทราบอายุ	จำนวน 2 คน

2.1.2 การตั้งคำถามส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับ

ประวัติส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ ที่ช่วยให้เห็นถึงภูมิหลัง ได้แก่ การตั้งถิ่นฐาน อพยพโยกย้าย ประสบการณ์ชีวิต การทำงาน ครอบครัว ของผู้ให้ข้อมูล สิ่งต่างๆ เหล่านี้สามารถช่วยให้เห็นถึงบริบท ความแตกต่างของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีทัศนคติต่อประเด็นคำถามในเรื่องต่างๆ

เหตุการณ์และความทรงจำที่เกี่ยวข้องในพื้นที่วิจัย ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนเหตุการณ์สำคัญๆ ในความทรงจำของผู้ให้ข้อมูล เช่น โครงการพัฒนาพื้นที่สูง ความสัมพันธ์ติดต่อกับภายนอก เป็นต้น

เรื่องของกระแสการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในอำเภอปาย ได้แก่ การเข้ามาของกลุ่มทุน ความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และผลกระทบที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

เกร็ดเรื่องเล่าต่างๆ ที่เกี่ยวข้องภายในชุมชน ได้แก่ ประวัติหมู่บ้าน สถานที่ บุคคล เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ วัด เรื่องเล่า คติความเชื่อ เป็นต้น

2.1.3 คำอธิบายรหัสเสียง

อักษร P แทน อำเภอปาย

หมายเลขสามหลักแทนลำดับเลขที่การสัมภาษณ์

2.1.4 ตารางแสดงรายละเอียดข้อมูลสัมภาษณ์

ลำดับ	รหัสเสียง	ชื่อ-สกุล	อายุ	สถานที่/ที่อยู่	วันที่สัมภาษณ์
1	PPK-HIST-P001	นายมูล ซึมทราย	66	49 หมู่ที่ 1 บ้านเมืองแปง ต. เมืองแปง	29/3/53
2	PPK-HIST-P002	นางยุ้น สุขก๋ำ	91	14 หมู่ที่ 4 บ้านสบสา ต. เมืองแปง	10/4/53
3	PPK-HIST-P003	นายมูล ซึมทราย นางจันตา ซึมทราย	66 63	49 หมู่ที่ 1 บ้านเมืองแปง ต. เมืองแปง	10/4/53
4	PPK-HIST-P004	นายวีรยุทธ สุวรรณวงศ์	64	100 หมู่ที่ 4 บ้านเหมืองแร่ ต. เมืองแปง	11/4/53
5	PPK-HIST-P005	นายคำรน กานคำ นายปัน ถาบุญเรือง นายมา พุทธรักชาติ	- 84 77	วัดทุ่งยาว ต. ทุ่งยาว	30/7/53
6	PPK-HIST-P006	พระอธิการณ์อัษฎาวุธ อินธวรรณโณ	-	วัดทุ่งโป่ง ต. ทุ่งยาว	30/7/53
7	PPK-HIST-P007	นายชาญ ต๊ะนันตา	53	1/1 หมู่ 5 บ้านแพมกลาง ต. ทุ่งยาว	31/7/53
8	PPK-HIST-P008	นายพงษ์ นุจายเขิ่ง นายอ่อง จองรน	61 76	12 หมู่ที่ 1 บ้านแม่นาเติงนอก ต. แม่นาเติง	2/8/53
9	PPK-HIST-P009	นายคงศักดิ์ ใจแปง	51	หมู่ที่ 5 บ้านแม่ของ ต. แม่นาเติง	2/8/53
10	PPK-HIST-P010	นายณรงค์ ปิงหย่า	85	29 หมู่ที่ 5 บ้านแม่ของ ต. แม่นาเติง	2/8/53
11	PPK-HIST-P011	นายโท๊ะ สุนันต๊ะ	86	43 หมู่ที่ 11 บ้านนาจลองใหม่ ต. แม่นาเติง	2/8/53
12	PPK-HIST-P012	นายพงษ์ ตุ๊กกี้	82	1 หมู่ที่ 3 บ้านม่วงสร้อย ต. แม่นาเติง	3/8/53
13	PPK-HIST-P013	นางนาคา มีธรรมะ	48	74 หมู่ 4 บ้านยะโป๊ ต. แม่นาเติง	4/8/53
14	PPK-HIST-P014	นายวินัย เลายี่ป่า	55	บ้านใหม่สหสัมพันธ์ ต. เวียงใต้	4/8/53

2.1.5 ถอดเทปสรุปความข้อมูลสัมภาษณ์ในเขตอำเภอปาย

รูปที่ 1 นายมูล ซึมทราย

ผู้ให้ข้อมูล	**1) นายมูล ซึมทราย (อายุ 66 ปี เกิดปี พ.ศ. 2487)**
ผู้สัมภาษณ์	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
วันที่	**29 มีนาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 49 หมู่ 1 บ้านเมืองแปง ตำบลเมืองแปง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
คำสำคัญ	**อดีตผู้ใหญ่บ้าน เป็นพ่อค้าที่มาจากเชียงใหม่ และมาแต่งงานกับคนเมืองแปง**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-P001**

เมืองแปงเมื่อก่อนเป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยง คนเมืองมาอยู่ทีหลัง เมื่อก่อนเมืองแปงชื่อบ้านทาผาน้อย มีวัดร้างหลายแห่ง คนที่มาก่อตั้งเมืองชื่อนางคำแปง ไปหาบน้ำในโป่งน้ำร้อน จึงเรียกว่าน้ำแปง การปกครองปกครองโดยพ่อก้างคำ ปกครองเป็นเอกเทศ ต้องไปอ่านที่ป้ายว่ามีใครปกครองบ้าง คนส่วนใหญ่ทำไร่ทำสวน ต่อมามีการปลูกกระเทียมถั่วเหลือง ซึ่งเริ่มทำมาประมาณ 20 กว่าปี ถนนหนทางในสมัยก่อนทางแคบ การขนส่งใช้วัวต่าง ต่อมาจึงใช้วัวล้อและเปลี่ยนมาเป็นรถยนต์ ประเพณีมีปอยหลวง ยี่เป็ง สลากปีใหม่ วัดเมื่อก่อนอยู่ตรง อบต. เมื่อปี พ.ศ. 2472 จึงย้ายมาที่ปัจจุบัน พระธาตุซ่อมแซมในปี พ.ศ. 2525

รูปที่ 2 นางยุ้น สุขก๋ำ

ผู้ให้ข้อมูล	**2) นางยุ้น สุขก๋ำ (อายุ 91 ปี เกิดปี พ.ศ. 2462)**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวนุชนภางค์ ชุมดี นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ และนายคงกมล รัฐปัตย์**
วันที่	**10 เมษายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 14 หมู่ที่ 4 บ้านสบสา ตำบลเมืองแปง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
คำสำคัญ	**เป็นครอบครัวแรกที่ย้ายมาที่บ้านสบสา**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-P002**

แต่ก่อนอยู่เมืองแปงเกิดที่เมืองแปง บ้านอยู่บ้านพ่อกำนัน กลางบ้าน กำนันเป็นญาติทางพ่อ พ่อกำนันเป็นลูกพี่ลูกน้องกับแม่ ลูกแม่เป็นคนที่ 11 พี่เป็นลูกคนที่ 4 เกิดปี 2491 ตอนย้ายมาพอดี แม่เฒ่ามากับลูกกับผัวมากับอุ้ยถา อุ้ยเต็ง เมื่อก่อนมีสามบ้าน เมื่อก่อนมีเสือด้วย เสือมาเอาหมาด้วยต้องใช้ตาข่ายดักเสือ แล้วเอาปืนยิงเอาหมาล่อในตาข่าย ตอนย้ายมายังไม่มีวัดสบสา ต้องไปไหว้พระที่เมืองแปง ตอนแม่เกิดวัดอยู่ในที่ลุ่มที่โรงเรียน ครูบาศรีวิชัยเคยมาหาที่มาสร้างพระธาตุเลย ย้ายไปสร้างวัดข้างบน แม่เคยเห็นครูบาอยู่และช่วยสร้างวัดด้วย ต้องเดินไปเชียงใหม่เอาของเอาปูนเอาทรายมาสร้างพระธาตุ ไม่มีรถต้องเดินไป เงินสร้างวัดไม่ต้องใช้ ชาวบ้านช่วยกันลงแรง ปูนเอาปูนขาวไปเผาใช้เอง ที่ย้ายบ้านมาเพราะที่นาอยู่ที่สบสาเลยขี้เกียจเดินมา ย้ายบ้านมาอยู่ใกล้ๆ เลย โรงเรียนก็ไม่มี ลูกคนแรกไม่ได้เรียนด้วย แต่ลูกคนที่สี่ได้เรียนพอดี โรงเรียนเป็นไม้ หลังคาตอง ตอนเข้าโรงเรียนอายุยี่สิบปี พี่คนโตก็ไม่ได้เรียน

บ้านเมืองแปงมียาง มีเงี้ยว ยางครึ่งหนึ่ง เงี้ยวครึ่งหนึ่ง แม่เฒ่าแม่เป็นยาง พ่อเป็นขมุ ที่เมืองแปงแต่ก่อนไม่มีคนเมือง มีแต่ยาง เงี้ยว ขมุ คนเมืองมาจากสะเมิง คนเมืองมาทำงาน คนขมุก็มีเยอะ ยางเยอะที่สุด ขมุมาจากเชียงใหม่ บ้านเวียงชัย อำเภอบ่สู้ มาทำไร่ทำนาทำงาน ตอนแม่เป็นเด็กเคยเห็นฝรั่งมาทำไม้เอาไม้ล่องน้ำปายไป มากันเยอะ คนงานเอามาคนเดียว คนฝรั่งแม่บอกงาม พ่อเลี้ยงชุมพลเป็นคนตัดไม้ฝรั่งมานอน พม่าก็มานอน ยางก็นอน เงี้ยวก็นอน พ่ออุ้ยแม่อุ้ยของแม่ไม่ใช่คนเมืองแปง มาจากฝั่งแม่น้ำสาละวิน แม่อุ้ยเป็นกะเหรี่ยง พ่ออุ้ยเป็นขมุมาจากเวียงชัย แม่ก็เป็นกะเหรี่ยง แม่ของแม่ย้ายมาอยู่นี่อายุ 2-3 ขวบ แม่มีพี่น้อง 6 คน แม่เป็นคนที่ 5 ตอนนี้เหลือ

ลูก 2 คน แล้วพอมาอยู่นี่ก็มาทำไร่ทำสวน ถั่วเหลือง ปลูกกินเอง ปลูกฝ้ายด้วย ตอนนี้แม่ไม่ต้องทำอะไรแล้ว ให้ลูกเลี้ยง

ตอนไปเชียงใหม่เดินไป พ่อเป็นคนเมืองแปง แฟนของแม่มากับพ่อแม่ มาทำนา ไปเชียงใหม่ต้องเอาวัวต่างไป แม่มีสิบกว่าตัว เอาวัวต่างไปซื้อของ ไปซื้อที่แม่ริม เอาวัวจอดไว้และนั่งสามล้อไปขายข้าวขายแกงที่เชียงใหม่ มีที่เดียวคือที่ประตูเมือง ตอนไปออกแต่เช้าถึงเก้าโมงสิบโมง ตอนนั้นเชียงใหม่ก็เป็นบ้านเมืองแต่เล็กกว่า มีป่าเยอะ ตอนไปเชียงใหม่ซื้อเกลือ ซื้อปลาแห้ง เอามาขายที่บ้าน ซื้อปลาฉูก เงินที่ใช้เป็นเงินแถบเงินเหรียญ เกลือถังหนึ่งไม่ค่อยแพง กระสอบละสิบบาท ยี่สิบบาท เอามาขายในหมู่บ้าน ตอนไปซื้อของนั้นยังเด็กอยู่อายุสิบปลาย ซาวปลาย ตอนแต่งงานแล้วก็ไม่ได้ไป สมัยก่อนแม่ไปเรียนนุ่งซิ่นไปหน้าหนาวหนาวมาก ตอนเช้าต้องเอาข้าวมาตำก่อนไปโรงเรียน พี่มีลูกสองคน แม่บอกที่มีลูกเยอะเพราะไม่มียาคุม ที่บ้านสบสามีร้อยกว่าหลังร้อยหกสิบร้อยเจ็ดสิบ ที่แม่ตั้งเป็นบ้านก่อนแต่บ้านฝั่งน้ำปายเป็นบ้านใหม่ เหตุชื่อบ้านสบสาคือ น้ำปายมาสบกับน้ำสาก่อนเข้าหมู่บ้าน

รูปที่ 3 นายมูล ซึมทราย และนางจันตา ซึมทราย

ผู้ให้ข้อมูล	**3) นายมูล ซึมทราย (อายุ 66 ปี เกิดปี พ.ศ. 2487)**
	4) นางจันตา ซึมทราย (อายุ 63 ปี เกิดปี พ.ศ. 2490)
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวนุชนภางค์ ชุมดี นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ และนายคงกมล รัฐปัตย์**
วันที่	**10 เมษายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 49 หมู่ 1 บ้านเมืองแปง ตำบลเมืองแปง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
คำสำคัญ	**อดีตผู้ใหญ่บ้าน เป็นพ่อค้าที่มาจากเชียงใหม่ และมาแต่งงานกับคนเมืองแปง**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-P003**

พ่อมูลเกิดที่เชียงใหม่ย้ายมาที่นี่ได้ 40 ปี มาตอนปี 2511 มาซื้อวัวซื้อควาย มาเจอแม่พอดีจึงแต่งงานอยู่นี่ เกิดที่แม่แตง เดินมาสองคืนถึงจะถึง มาซื้อวัวซื้อควาย เมืองแปงสมัยนั้นบ้านยังไม่ใหญ่ ตอนย้ายมาใหม่ๆ บ้านมี

หกสิบห้าหลัง ตอนนี้มีร้อยสี่สิบหลัง บ้านใหม่ บ้านสบสา บ้านดั้งเดิมหกสิบหลังเป็นกะเหรี่ยง ปี 2511 ตอนที่พ่อเข้ามากะเหรี่ยงเยอะ แม่ (เมีย) เป็นคนกะเหรี่ยง แม่เกิดที่บ้านนี้พ่อเป็นกะเหรี่ยง แม่เป็นไทใหญ่ที่แม่ฮ่องสอน หนีพม่ามา บ้านเมืองแปงกะเหรี่ยงมีมากกว่าคนเมือง มีนักกว่าคนเมืองตัวแม่เป็นลูกครึ่ง ทางพ่อเป็นกะเหรี่ยงกะเหรี่ยงบ้านเมืองแปงนี่แหละ ตัวแม่เกิดที่เมืองแปง ตอนนี้อายุ 63 ปี

ทางนี่เลี้ยงวัวเยอะ เลี้ยงไว้ต่างของ ชาวบ้านเลี้ยงวัวไว้ต่างของ 70% พ่อแม่ของแม่เลี้ยงวัวต่าง สิบกว่าตัว เอาของไปขายทางบน ลีซอเดี๋ยวนี้ย้ายไปปางแปกหมด ลีซอตอนนี้อยู่ที่ห้วยหมี หมากพริก แกงหอม ห้วยน้ำเย็น เป็นม้ง ลีซออยู่ดอยหมากพริก ปลูกข้าวไปขายทางบน แต่เดี๋ยวนี้เขาปลูกเอง เดี๋ยวนี้ข้าวไม่ปลูกแล้ว ปลูกแต่ หอม กระเทียม ข้าวซื้อมาจากเชียงใหม่ บ้านนี้ช้างไม่มี มีแต่วัวควาย วัวของพ่อแม่ไม่ได้เอาไปขายเมืองแปง ตอนสาวไปปายต้องไปค้าง ที่เมืองปายมีร้านค้าเยอะ แม่ไปซื้อของในกาด ที่เดี๋ยวนี้เป็นธนาคารแต่ก่อนที่เมืองปายไทใหญ่เยอะ แต่จำไม่ได้ว่าพ่อค้าไทใหญ่มีเจ้าไหนบ้าง พ่อค้าวัวต่างมาขายเกลือในบ้านเป็นคนทางนอกมาจากหนองแหวน อำเภอแม่แตง นานๆ มาทีหนึ่ง พอจะซื้อผ้าซื้อครัวต้องไปซื้อที่ปาย เมื่อก่อนปลูกฝ้ายไว้ทอเอง อาจจะซื้อมาทอด้วย เมื่อก่อนปลูกข้าวเองด้วยใช้น้ำปายน้ำแปง ไร่แม่อยู่ใกล้ๆ บ้านกำนัน ตอนนี้หมู่ปกาเกอะญอยังมีนักอยู่ เดี๋ยวนี้แต่งปนกับคนเมืองเยอะแล้ว กะเหรี่ยงแถวนี้ไม่ห้ามแต่งงานข้ามสายพันธุ์ ตอนแต่งไม่มีพิธีอะไรมาก แม่นับถือศาสนาพุทธ มีนับถือผีบ้าง ตอนแต่งงานมัดมือเอาสินสอดไม่แพงมากเหมือนตอนนี้ คนเมืองจากเมืองแปงย้ายมาจากหลายที่ วัดอยู่ตรงเหนือบ้าน และย้ายมาที่โรงเรียน ผู้ที่มาสร้างบ้านสร้างเมืองชื่อพระนางคำแปง เรียกน้ำว่าน้ำแปง พระนเรศวรก็เคยเดินทางผ่านเมืองแปง เมืองน้อย เมืองสา พ่อกลับไปเยี่ยมญาติที่แม่แตงบ่อย ตอนมาซื้อวัวซื้อไปขายที่เชียงใหม่ คนจะซื้อไปฆ่าบ้าง ขายบ้าง ตอนเดินมา มาทางปางตอง โป่งสา ในสา ถึงเมืองแปง ใช้เวลาสองคืน มาทางป่าแป๋ เมื่อก่อนไปแม่ฮ่องสอนไปทางหมากพริก ข้ามเขาไปทางหมากพริกเห็นสนามบิน ใกล้กว่าทางปัจจุบัน ที่ศาลาวัดมีประวัติแก่บ้านของเมืองแปงอยู่ ที่นี่มีศาลเจ้าเมืองอยู่ทางแยกเข้าไปพระพุทธบาท จะเจอศาลเจ้าเมืองก่อน ชื่อเจ้าพ่อคำปวน สร้างมานานแล้ว ตอนพ่อเข้ามามีโรงเรียนแล้วเป็นอาคารไม้มุงหลังคาตองแต่ก่อนวัดอยู่ที่โรงเรียนและย้ายไปทางบน ตอนพ่อมาวัดก็ย้ายไปข้างบนแล้ว

พ่อมีลูกคนเดียวแต่งงานแล้ว เพราะมีลูกเยอะเดี๋ยวเลี้ยงไม่ไหวเมืองแปงชื่อเก่าชื่อเมืองทาผาน้อย แต่ตอนพ่อมาชื่อเป็นเมืองแปงแล้ว ตุ๊ลุงเคยทำประวัติไว้แต่หายไปแล้ว พ่อเคยเป็นแก่บ้านตอนปี 2524-2537 แต่ลาออกเพราะไม่ค่อยมีเวลาทำมาหากินต้องคอยดูแลหมู่บ้านและต้อนรับข้าราชการ พ่ออุ่นเรือนเป็นพ่อหลวงคนก่อนหน้า ประวัติครูอุทัยทำหาย ตุ๊ลุงไปค้นประวัติมาได้จากวัดกลางที่เมืองปาย ตอนพ่อมายังมีไม้ใหญ่ๆ เยอะ แต่ถูกขโมยตัดไปเยอะ พ่อไม่ปลูกอะไรเลย ตอนอายุห้าสิบหกสิบ ก็ปลูกกระเทียมปลูกหอมอยู่ แต่ปัจจุบันให้ลูกปลูกอยู่ น้ำจากโป่งใช้ปลูกกระเทียมดี น้ำโป่งมาชนกับน้ำแปง พ่อหลวงอุ่นเรือนก็เป็นคนเมือง บ้านเหมืองแร่มาจากหลายที่ ตอนที่มาทำเหมืองแร่ ปี 2511 เปิดเหมืองแร่พอดีเป็นของบริษัทมหาลานนาและโตโฮของญี่ปุ่น เหมืองแร่ในหมู่บ้านเป็นเหมืองใหม่เปิดปีสองปีก่อน แม่ชื่อแม่จันตา ซึมทราย นามสกุลเก่าชื่อ ฮองยง บ้านเก่าพ่ออยู่แม่แตง เมื่อก่อนป่าแป๋ แม่แสะปลูกเมี่ยงเยอะ เมี่ยงทางป่าแป๋จะมีชื่อเสียง กะเหรี่ยงไม่ค่อยแต่งกายแบบกะเหรี่ยงแล้ว บ้านห้วยบองยังแต่งชุดกะเหรี่ยงอยู่ที่โบสถ์เป็นกะเหรี่ยงที่อื่น ตั้งได้สองปีแล้วมีสองหลังสามหลัง

รูปที่ 4 นายวีรยุทธ สุวรรณวงศ์

ผู้ให้ข้อมูล	**5) นายวีรยุทธ สุวรรณวงศ์ (อายุ 64 ปี เกิดปี พ.ศ. 2489)**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวนุชนภางค์ ชุมดี นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ และนายคงกมล รัฐปัตย์**
วันที่	**11 เมษายน พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 100 หมู่ที่ 4 บ้านเหมืองแร่ ตำบลเมืองแปง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
คำสำคัญ	**อดีตหัวหน้างานระเบิด และช่างไฟฟ้า ของเหมืองแร่**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-P004**

เหมืองแร่บริษัทมหาลานนามาเปิด พ่อเลี้ยงวิมเป็นเจ้าของ วิม นันทขว้าง ตอนมา มา พ.ศ. 2511 ก่อนหน้านี้ไม่มีโรงงานมาก่อน ลุงมาทำตอน 2511 ลุงก็มาจากเชียงใหม่ฝางบ้าง ตากบ้าง มาทำการทุบแร่ มาจากเชียงใหม่ อำเภอจอมทอง บริษัทมหาลานนาเคยทำอยู่ที่ลำพูน แต่พอย้ายมา พ่อก็เลยย้ายมาด้วย พ่อเป็นหัวหน้าเจาะระเบิด ที่ลำพูนก็เป็นหัวหน้า แร่ที่ขุดเป็นแร่ฟลูออไรด์ คนงานมีมากกว่าร้อยกว่า บริษัทลานนาเป็นคนได้สัมปทาน แต่ให้บริษัทโตโอเป็นผู้ทำ ปี 2512 หรือ 2513 มหาลานนาทำเอง โตโฮเช่า จนปี 2517 หมดสัมปทานคนจึงตั้งบ้านอยู่ฝั่งนี้ และเปิดทำอีกฝั่ง โรงเรียนนั้นบริษัทโตโฮก็เปิดให้ลูกของคนงานได้เรียนและจ้างครูมา พอโตโฮเลิกก็ยกให้กับอำเภอ ตอนย้ายมาแรกๆ ส่วนใหญ่บ้านก็เป็นของคนงาน เลิกงานเหมืองตอน 2530 ตอนนี้พ่ออายุ 64 ปี สัญญาหมดปีไหนหมดจำไม่ได้ แต่สัมปทานป่าไม้หมดปี 2521 สัญญาที่ให้ต่อครั้งละกี่ปีจำไม่ได้ ตอนที่มาทำคนในบ้านก็มีประมาณนี้

ปัจจุบันคนงานฝั่งโน้นจะเป็นคนงานต่างด้าว เดี๋ยวนี้อยู่ในเขตของตำบลเมืองแปง เป็นหย่อมบ้าน แร่ก็ใกล้จะหมดแล้ว ใช้รถตักไปดินไปแยกแร่เอา แยกเสร็จส่งไปที่เชียงใหม่ แร่ที่นี่เกรดดี 90% จึงแยกง่าย ที่รู้ว่ามีแร่เพราะว่าลุงแก้วเอาแร่ไปให้พ่อเลี้ยงวิมดูและวิเคราะห์แล้วว่าเป็นแร่ ตอนนั้นค่าแรงทุบแร่คิดเป็นถัง แบ่งเป็นสามส่วน ส่วนละสามบาท พนักงานแบบลุงเงินเดือนๆ ละ 750 บาท ลุงเป็นหัวหน้าแผนกระเบิดแร่ เวลาสำรวจแร่จะใช้เครื่องมือคล้ายออเกอร์ และจะสามารถรู้ว่าแร่อยู่ในระดับความลึกเท่าไร แร่จะอยู่เป็นสาย ก่อนจะขุดต้องใช้ช่าง

ของกรมทรัพย์ฯ มาเจาะสำรวจดูก่อน ทางเมืองแปงเป็นเหมืองแร่ฟลูออไรด์ของเหมืองแร่สหชาติ ตอนนี้เหมืองแร่ที่บ้านก็ยังทำอยู่ พ่อบอกว่าอีกไม่นานจะขอตั้งเป็นหมู่บ้าน ปัจจุบันนี้มีบ้านสี่สิบสองหลังคาเรือน คนในบ้านมีแต่คนเหนือ อีสานไม่มี พ่อก็มาแต่งงานกับคนที่นี่ บางคนทำเสร็จก็ไป คนที่มาแรกๆ พร้อมกับพ่อก็มีแต่จำอะไรไม่ค่อยได้ ติดเหล้าบ้าง ลืมบ้าง เช่น นายเยือง นายแก้ว พอพ่อออกจากงานเหมืองก็ไปทำสวน เพราะเงินเดือนน้อยเกินไป ไม่พอส่งลูกเรียน เงินเดือนไม่ขึ้น ตอนพ่อจะเลิกทำ 2 ตำแหน่งทั้งช่างระเบิด ช่างไฟฟ้า ปีสุดท้ายเปลี่ยนผู้จัดการใหม่มาชื่อ อมรศักดิ์ เอาพ่อเป็นรอง เงินเดือนก็ไม่พออีก ต้องต้อนรับเจ้านาย เงินสำรองก็ไม่มี ต้องไปเบิกมาต้อนรับเค้า พอเขียนใบเสร็จไปทางบริษัท ก็บอกว่าจ่ายเยอะไม่ออกเงินให้

รูปที่ 5 นายปัน ถาบุญเรือง

รูปที่ 6 นายมา พุทธรักชาติ

ผู้ให้ข้อมูล **6) นายคำรน กานคำ (นายก อบต. บ้านทุ่งยาว)**
7) นายปัน ถาบุญเรือง (อายุ 84 ปี เกิดปี พ.ศ. 2469)
บ้านเลขที่ 69 หมู่ 2 ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
8) นายมา พุทธรักชาติ อายุ (77 ปี เกิดปี พ.ศ. 2476)
ผู้สัมภาษณ์ **นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่ **30 กรกฎาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่ **วัดทุ่งยาว ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ผู้เรียบเรียง **นายภาณุพงศ์ ศรีภา และนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง **PPK-HIST-P005**

นายคำรน กานคำ :

หมู่ที่ 1 เป็นไทใหญ่ หมู่ที่ 2, 3 และ4 เป็นคนเมือง หมู่ที่ 5, 6 และ11 เป็นคนไทใหญ่ หมู่ที่ 7 เป็นลีซอ หมู่ที่ 8, 12 เป็นคนกะเหรี่ยง และหมู่ที่ 9, 10 เป็นคนเมือง

เส้นทางบ้านเมืองแพม: บ้านแพมกลางหมู่ที่ 5 แล้วก็ขึ้นไปหมู่ที่ 6 บ้านแพมบก จากหมู่ที่ 6 ขึ้นไป มีทางแยกสองเส้น ไปหมู่ที่ 7 บ้านแม่อีแลบ เลี้ยวไปทางขวา 5 กิโลเมตร ส่วนหมู่ที่ 8 บ้านปางตอง เลี้ยวไปทางซ้าย 6 กิโลเมตร ระยะทางจาก 1095 ไปถึงบ้านแม่อีแลบ 25 กิโลเมตร ไปถึงปางตอง 26 กิโลเมตร ถึงแม่อีแลบ

25 กิโลเมตร ช่วงนี้ทางลำบาก เราต้องข้ามดอยไปทั้งลูก เลยไปทางโน้นไปเจอหมู่ที่ 12 บ้านมะโนรา ติดกับบ้านแม่อุมอง ถัดไปเป็นบ้านลุกป่าก๊อ ของอำเภอปางมะผ้า ถ้าจะไปจากทุ่งยาวก็ต้องเดินเข้าไปทางนั้น

นายปัน ถาบุญเรือง :

ตัวอุ้ยปัน เกิดที่หมู่ 2 บ้านทุ่งยาว (ทางเหนือ) แต่ก่อนบ้านทุ่งยาวเหนือมีบ้านก่อนทุ่งยาวใต้ ทุ่งยาวเหนือ-ใต้ แบ่งโดยใช้หน้าวัดทุ่งยาว คืออยู่ทางด้านเหนือของวัดกับทางด้านใต้วัด จากบริเวณโรงเรียนมาจะเป็นทุ่งยาวเหนือ จาก อบต. ลงไปเป็นทุ่งยาวใต้

แต่เดิมบ้านทุ่งยาวเป็นบ้านไทใหญ่มาอยู่ก่อน แรกๆ ที่เข้ามามี 3 หลังคา

พ่อแม่ของอุ้ยปัน เป็นคนเมือง จากบ้านท่าโป่ง ตำบลสันป่าตอง แม่อยู่บ้านแม ส่วนพ่อเป็นคนหางดง สาเหตุที่ย้ายเข้ามาอยู่ที่ทุ่งยาวเพราะทางสันป่าตองข้าวยากมากแพง จึงรวมกลุ่มเดินทางหาแหล่งทำกินใหม่ กลุ่มแรกๆ เป็นไทใหญ่มีก่อนแล้ว ไม่รู้ว่ามาจากที่ไหน ต่อมาก็มีคนเมืองจากสันป่าตองเข้ามาอยู่ หลังจากนั้นก็มีคนจากดอยเต่า ที่หนีน้ำท่วมจาการสร้างเขื่อนเข้ามา กลุ่มนี้มาพร้อมกันกับกลุ่มที่ไปอยู่นาจลอง

มีผู้นำคือ นายน้อย บุญทันกัน เป็นผู้นำย้ายจากสันป่าตอง ต่อมาก็ได้เป็นกำนัน เมื่อก่อนทางทุ่งยาวต้องไปขึ้นกับทางบ้านร้องแหย่ง

บ้านเก่าแท้ๆ คือ บ้านทุ่งโป่ง บ้านร้องแหย่ง ส่วนทางบ้านทุ่งยาวใต้มีไม่กี่หลัง คนในบ้านร้องแหย่งเป็นคนไทใหญ่ อพยพมาจากทางเชียงราย ส่วนไทใหญ่จากบ้านทุ่งโป่งอพยพมาจากทางรัฐฉาน

นายมา พุทธรักชาติ :

ตัวของพ่ออุ้ยหนานมา เกิดทางบ้านตีนธาตุ เมื่อเล็กๆ มีบ้านประมาณ 10 หลังคา เหตุที่เรียกว่าบ้านตีนธาตุ เพราะมีธาตุจอมแจ้งอยู่ด้านบน ที่ตั้งของหมู่บ้านอยู่บริเวณด้านล่าง จึงเรียกว่า บ้านตีนธาตุ

พระธาตุองค์นั้น ครูบาศรีวิชัยเข้ามาบูรณะ ท่านเข้ามาเมื่อ พ.ศ. 2474 ท่านเข้ามาบูรณะวัดน้ำฮู จากนั้นก็มาสร้างที่จอมแจ้ง จากจอมแจ้งแล้วก็ไปเมืองแปง แล้วก็ออกไปที่บ้านวัดจัน

คนทางบ้านตีนธาตุมีหลายกลุ่ม ทั้งไทใหญ่ ยาง คนเมือง อย่างตัวของอุ้ยหนานมา มีแม่เป็นยาง ส่วนพ่อเป็นไทใหญ่ เดี๋ยวนี้ปะปนกันไปหมดแล้ว พูดภาษาคำเมืองเป็นหลัก

ชาวบ้านในเขตทุ่งยาว ทำนาเพื่อกิน ไม่ได้ขาย ถ้าขายก็ขายในท้องถิ่น เมื่อก่อนนี้ข้าวเมืองปายไม่ค่อยพอต้องเอาข้าวสารจากเชียงใหม่เข้ามาขาย แต่ข้าวในบ้านทุ่งยาวไม่มีขาดแต่ก็ทำพอกิน ไม่ได้ขายข้าวอย่างเป็นล่ำเป็นสัน เมื่อก่อนปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง ได้แก่ ข้าวเหลืองอ่อน ข้าวเหลืองน้อย ข้าวเหลืองหลวง แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีแล้ว เพราะมันแข็ง ทางเกษตรเข้ามาส่งเสริมเปลี่ยนพันธุ์ไปเรื่อย ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น สมัยนี้ที่นาเสื่อมโทรมเพราะเขาใช้รถไถดิน สมัยก่อนใช้ควายไถนาต้องไถสามรอบ ไถแล้วต้องดองไว้ 7-10 วัน ให้มันเน่าเป็นปุ๋ย แล้วก็ไปพลิกหน้าดิน (ปลิ้น) ออก ทำเป็นปุ๋ยหมักในตัว เราเรียกว่า **การไถเฝือ** (การพลิกที่ดินให้เป็นกอง) **ค้น** (พลิกกลับ) แล้วก็เอาเต๊ิกนา (ไถนา เตรียมหว่านกล้า) เป็นกองเตรียมปลูกข้าว เมื่อก่อนสนุกเพราะช่วงที่เฝือนั้น จะมีปลาถูกน้ำขุ่น ชาวบ้านก็เก็บปลาใส่ข้อง ช่วงประมาณ 15 ปีผ่านมานี้ที่เริ่มเปลี่ยนมาปลูกข้าวโดยใช้รถไถ

เรื่องการค้าขาย-พ่อค้าวัวต่าง

เคยเห็นวัวต่าง ในบ้านทุ่งยาวมีเจ้าวัวต่าง ชื่อลุงแก้ว มั่งคำดง เป็นคนเมืองจากสันป่าตอง ย้ายมาอยู่บ้านทุ่งยาวใต้ เท่าที่จำได้มีคนเดียว เป็นพ่อค้าวัวต่างมีวัวต่างหกตัว

คนทางสันป่าตองทั้งหมด ที่ย้ายเข้ามาในทุ่งยาวเหนือ ทุ่งยาวใต้

สินค้าที่เอามาขายในบ้าน คือ เกลือ ปลาทู เมื่อก่อนเขาเรียกว่า เป็นคาววัว (หมายถึง วัวพักผ่อนหนึ่งคืน) อย่างเช่น ออกจากทุ่งยาวไปแม่เลา สามคาววัว ออกจากที่นี่ (ทุ่งยาวเหนือ)ไปนอนตีนดอยดอยอีก้าง – ออกไปทางแม่แสะที่โค้งตาเหิน (ตรงนั้นมีเสือเยอะ) - จากโค้งตาเหินก็ไปแม่เลา รวมเป็นสามคาววัว

พ่อค้าวัวต่างไปเอาเมี่ยงหมักกลับมาขาย กำละ 50 สตางค์ ทางแม่เลามีแต่เมี่ยงส้า (เมี่ยงหมัก) ส่วนเมี่ยงชา จะทำในหมู่ไทใหญ่ กะเหรี่ยง บางคนก็ไปหาบเอามาขายในบ้านก็มี เอากำไรมากิน

ตามความเชื่อของคนในท้องถิ่นเล่าว่า หากขบวนเดินทางสินค้านำของไปขายยังที่ไกลบ้าน ถ้าคนในหมู่บ้านประพฤติผิดศีลธรรม เช่น เมียมีชู้ จะทำให้คณะเดินทางประสบเหตุร้าย ได้รับอุบัติเหตุ เสือกินชาวบ้าน มีสัตว์ป่าเข้ามาทำร้าย หรือแม้กระทั่งมีเสือเข้ามาลักกินสัตว์เลี้ยงภายในหมู่บ้าน

สินค้าในบ้านทุ่งยาวไม่มีอะไรไปขาย มีแต่ปลูกข้าวกิน ผักกาดไว้กิน ทำสวนยาก็เก็บมาซอยไว้สูบกันเอง โรงบ่มมีเมื่อไม่นานหลัง พ.ศ. 2500 ก่อนหน้านี้ไม่มี

ปัจจุบันนี้ปลูกชาวบ้านจะปลูก ข้าว ถั่วเหลือง กระเทียม ข้าวโพด ส่วนบนดอยจะมีขิง ถั่วแดง แครอท

ที่นาใช้น้ำเหมือง ปลูกข้าวปีละครั้งเท่านั้น แต่ปีนี้น้ำมาช้ามาก ปกติปลูกช่วงเดือนมิถุนายน แต่ตอนนี้ฝนยังไม่มาก็เลยยังไม่ได้ปลูก

บ้านแม่ยาน?

ตามประวัติคนที่มาอยู่ทุ่งยาว ก่อนๆ อยู่ทางบ้านแม่ยาน มาแผ้วไร่อยู่แม่ยานแล้วย้ายมาบุกเบิกที่นาที่นี่ แม่ยาน คือที่ไหน? คิดว่าน่าจะอยู่ใกล้ๆ กับปางตอง ที่มันเป็นอ่าง เป็นแอ่ง มีลักษณะหย่อนยาน เขาเลยเรียกว่าบ้านแม่ยาน ตอนนี้ไม่มีบ้านคนแล้วเพราะคนที่เคยอยู่เขาเปลี่ยนที่ไปเรื่อยๆ เป็นไทใหญ่

คนจากสันป่าตองไปอยู่แม่ยานก่อน เป็นพวกกะเหรี่ยง ถ้ามาจากเมืองแปง มาจากทางแม่ยานมันใกล้กว่า มีหลายกลุ่ม ทั้งไทใหญ่ กะเหรี่ยง ส่วนหมู่ที่ 5 บ้านแพมกลาง สร้างบ้านประมาณ 2450

(รายละเอียดประวัติบ้านทุ่งยาว โรงเรียน และวัดทุ่งยาว มีอยู่ในเอกสารที่อุ้ยปัน ได้ทำไว้ ครูโรงเรียนบ้านทุ่งยาว สอบถามสืบจากอุ้ยปันและพิมพ์เป็นเอกสารให้)

เมื่อปี พ.ศ. 2541 เกิดเหตุการณ์ไฟไหม้วัดทุ่งยาว วัตถุโบราณในวัดไม่เหลืออะไร เหลือเพียงพระสิงห์องค์ที่กำลังจะบูรณะหล่อเศียรเชื่อมติดในวันพรุ่งนี้

เรื่องวัดร้าง ด้านหน้าอบต. เป็นวัดร้างเก่า มีดินกี่ (อิฐ) เดี๋ยวนี้ไม่มีให้เห็นแล้ว และมีแถวรอบนอก ทางหางบ้านทุ่งยาวใต้ก็มี ทางใต้ที่โรงเรียนก็มี ตรงศาลาหน้าวัดทุ่งโป่งก็มี ในเขตบ้านทุ่งยาวมีวัดร้างหลายที่ ตอนเด็กๆ อุ้ยทั้งสองเห็นแต่ดินกี่ ไม่ได้ทันเห็นที่เป็นองค์พระพุทธรูป พ่อแม่ไม่เคยเล่าให้ฟังว่าใครมาสร้าง เมื่อก่อนไม่มีใครกล้าเข้าไปทำอะไรสักอย่าง ชาวบ้านกลัว ไม่มีคนกล้าเข้าไปใกล้ เราสงวนที่ดินไว้เฉยๆ ไม่ไปทำอะไร เดี๋ยวนี้ชาวบ้านไถออกหมดแล้ว

เรื่องสงครามโลกครั้งที่สอง

อุ้ยปัน เคยเป็นทหาร อยู่ประจำการที่นี่ อายุได้ 18 ปี ในตอนนั้นได้เป็นลูกจ้างหาบของ ตอนนั้นขุนอาทรเป็นกำนัน เขามานอนที่บ้านขุนอาทร เขามาเกณฑ์เอาชาวบ้าน 20 คน เอาของไปส่งทางพม่า พ่อของอุ้ยปันได้ไปหาบของให้ญี่ปุ่น แล้วมาติดน้ำลาง น้ำนองเดินไปไม่ได้ อดข้าวอดปลาอยู่ที่นั่นตั้งหลายวัน ช่วงนั้น พ.ศ. 2483-84

จากนั้นปี 2485 ทหารไทยขึ้นมาที่นี่ พอน้ำลดก็เดินไป พ่อเล่าว่าได้กินข้าวที่บ้านห้วยผา ให้ค่าจ้างหาบของวันละ 4- 6 บาท ได้หาบของไปส่งถึงแม่ฮ่องสอน พ่อได้ไปประมาณ 20 กว่าวัน ตอนกลับเดินกลับมาทางเส้นบ้านวัดจัน

เส้นทางเดินตามดอย ถนนสาย 1095 เกิดขึ้นช่วงสงครามญี่ปุ่น เข้ามาเซอร์เวย์ทำทางช่วงสงคราม ตอนเขาแพ้สงครามได้มาพักที่นี่และเกณฑ์เอาคนที่นี่หาบของไปเชียงใหม่

ตัวของอุ้ยปันเองเป็นกุลีโต (ผู้คุม) คนงานหาบของเดินกลับไปเชียงใหม่ เขาหิวข้าว เห็นชาวบ้านกินข้าวก็เข้าไปกินด้วย เขาตายกันเยอะ ฝังตามทาง.. ตอนหลังเขามาหาฟันทอง หากระดูกญี่ปุ่น เอากลับบ้าน

ญี่ปุ่นบางคนก็เอาหม้อสนามมาแลกกินข้าว ช่วงนั้นน่าสงสารเขามากๆ

ส่วน**อุ้ยหนานมา** อายุประมาณ 8 ปี จำได้ว่า คนในบ้านขายกล้วย ขายผักกาดให้ญี่ปุ่น แขนหักก็มี ตายอยู่ทางทุ่งยาวใต้กันเยอะ ตัวอุ้ยหนานมาเคยไปเล่นกับทหารญี่ปุ่นอยู่

ทหารญี่ปุ่น เข้ามาพักที่วัดทุ่งยาวนี้อยู่ ชาวบ้านรู้ข่าวว่าญี่ปุ่นเข้ามา จะรบกับอังกฤษ ไม่กลัว

ตอนแรกเข้ามาพักที่บ้านขุนอาทร 6 คน ก่อน เข้ามาเซอร์เวย์ทางก่อน

อุ้ยปัน เป็นกุลีโต มีหน้าที่ควบคุมดูแลคนงาน ได้ค่าจ้างวันละ 6 บาท ส่วนคนหาบได้เงิน 4 บาท แต่ก็มีคนลักหนีกลับมากลางทาง ญี่ปุ่นเขาไล่จับไม่ทันก็ไม่ได้ทำอะไร อุ้ยปัน (ร้องเพลงภาษาญี่ปุ่นให้ฟัง) เป็นเพลงที่ได้ยินทหารญี่ปุ่นร้องตอนเดินทัพไปมัณฑะเลย์ สามารถร้องได้แต่ไม่รู้ความหมาย

บ้านเดิมๆ ได้แก่ บ้านทุ่งโป่ง ทุ่งยาว ร้องแหย่ง ส่วนบ้านตีนธาตุย้ายจากทุ่งยาวออกไป

แต่ก่อนคนในบ้านสบแพม เป็นศรัทธาวัดทุ่งยาว ตอนหลังเขาสร้างวัดก็เลยแยกออกไป จากแพมกลางแล้วก็ไปบ้านแพมบก ขึ้นดอยไปเรื่อย แยกขวาไปบ้านแม่อีแลบ แยกซ้ายไปบ้านปางตอง แล้วก็บ้านมะโนราอยู่เลยจากบ้านปางตองออกไป ในเขตตำบลทุ่งยาวมี 12 หมู่บ้าน

คนทางบ้านสบแพม มาทีหลังบ้านทุ่งยาว เป็นคนเมืองย้าย อพยพมาจากสันป่าตองเหมือนกัน และอำเภอสะเมิง เป็นคนไทพื้นเมือง แต่ก่อนหน้านี้เป็นไทใหญ่ที่ย้ายจากบ้านทุ่งโป่ง

ชื่อบ้านเรียกตามชื่อแม่น้ำ อย่างเช่น บ้านแพมบก มันอยู่หัวน้ำแพม แพมกลางมันอยู่ตรงกลาง สบแพมเป็นช่วงที่น้ำแพมไปสบกับน้ำปาย จึงเรียกว่าสบแพ ความจริงแล้วมันเป็นชื่อแม่น้ำเส้นเดียวกัน

ที่มาของชื่อบ้านและแม่น้ำ

บ้านกุงแกง- เป็นไทใหญ่ เป็นหมู่บ้านทีหลังบ้านทุ่งโป่ง กุงแกง- แปลว่าต้นมะขาม (หมากแกง)ในภาษาไทใหญ่ เพราะพื้นที่บริเวณนั้นมีต้นมะขามเยอะ

บ้านทุ่งโป่ง- เป็นบ้านเก่าแก่

บ้านร้องแหย่ง- เป็นป่าแหย่ง เป็นลักษณะของต้นไม้ที่ตั้งต้นพุ่งขึ้นไป เป็นร่องน้ำที่ต้นไม้มันแหย่งขึ้นมา ส่วนคำว่า “ร้อง” หมายถึงร่องน้ำที่น้ำเคยไหลผ่านมาก่อน

บ้านทุ่งยาว- เป็นพื้นที่ที่มีทุ่งยาวเรียงติดต่อกัน

บ้านทุ่งโป่ง- พื้นที่บริเวณนี้มีโป่งให้สัตว์มากิน

ที่มาของชื่อแม่น้ำปาย “ขุนส่างปาย” เป็นคนไทใหญ่ เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่เวียงเหนือจึงเรียกแม่น้ำตามชื่อของขุนส่างปาย

เรื่องพระธาตุจอมแจ้ง

คนเฒ่าคนแก่เล่าว่า เมื่อก่อนนี้มีเจดีย์อยู่แล้ว คนไทใหญ่มาสร้างแต่ไม่ใหญ่ อุ้ยปันเคยเห็นครูบาศรีวิชัยตอนนั้นอายุ 5 ปี ชาวบ้านช่วยกันสร้างหาบดินขึ้นดอย ตอนนั้นอุ้ยปันยังเป็นเด็ก มีคนตามครูบาศรีวิชัยจากเชียงใหม่ พวกปะขาว (ชีผ้าขาว-ห่มขาว) ก็ตามครูบาเข้ามาด้วย

เจดีย์วัดแม่ปิง มีคนสร้างก่อนแล้วก็อาราธนาครูบาศรีวิชัยเข้ามาทำพิธีเท่านั้น ครูบาไม่ได้สร้าง

เรื่องพระธาตุศรีวิชัย *เจดีย์ที่สร้างเป็นของกะเหรี่ยง มีพ่อเลี้ยงกะเหรี่ยง เป็นคนบ้านแม่ปิง ชื่อว่าแกหมื่อลา เป็นคนสร้างกุฏิแบบพม่า หาช่างจากพม่าเข้ามาทำ แกเป็นเศรษฐี พอสร้างเสร็จแล้วก็ไปอาราธนาครูบาศรีวิชัยเข้ามา จากนั้นครูบาศรีวิชัยก็ไปสร้างเจดีย์ที่วัดน้ำฮู จอมแจ้ง เมืองแปง และออกไปวัดจัน*

ประวัติของวัดแม่ปิง ที่เป็นศิลาแลงไปตกอยู่ที่วัดจัน (เก็บไว้ที่วัดจัน) น่าจะเอาไปตอนที่ไฟไหม้พระองค์นี้ที่เศียรหัก เป็นพระสิงห์ 3 จากวัดแม่ปิง ตอนนั้นไฟไหม้วัดแม่ปิง จึงไปรับเอามาไว้ที่นี่ เมื่อก่อนคนทางบ้านสบแพมเป็นศรัทธาที่นี่ พอสร้างวัดสบแพมแล้วก็มาขออาราธนาพระองค์นี้ไปไว้ที่วัดสบแพม จากนั้นไฟก็ไหม้วัดอีก แล้วชาวบ้านก็เอากลับมาไว้ที่วัดทุ่งยาว ก็มาโดนไฟไหม้อีก พระพุทธรูป องค์นี้เป็นพระจากเชียงแสนเป็นพระสิงห์ 3 ชาวบ้านเรียกกันว่า “พระสิงห์”

รูปที่ 7 พระอธิการณ์อัษฎาวุธอินธวรรณโณ

ผู้ให้ข้อมูล	**9) พระอธิการณ์อัษฎาวุธอินธวรรณโณ**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่	**30 กรกฎาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**วัดทุ่งโป่ง ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**เจ้าอาวาสวัดทุ่งโป่ง**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภาและนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-P006**

เจ้าอาวาสเกิดบ้านศรีดอนชัย เวียงเหนือ บ้านเดียวกับพ่อหนานดวงดี พ่อจิ่ง ชัยกูล เมื่อก่อนที่บ้านทุ่งโป่งมีคนเฒ่าผู้หญิง เพิ่งเสียไปตอนอายุ 111 ปี แกสามารถเล่าเรื่องเก่าได้อย่างดี

คนไทใหญ่บ้านทุ่งโป่ง อพยพมาจากเมืองนาย รัฐฉาน เมื่อ พ.ศ. 2412 สันนิษฐานว่าน่าจะเข้ามาพร้อมกับเจ้าโกหล่าน เพราะวัดนี้เจ้าฟ้าโกหล่านเข้ามาบูรณะ

คำว่า "โกหล่าน" แปลว่ารบชนะได้เก้าเมือง (คำว่า โก=เก้า ส่วนคำว่า หล่าน = เมือง หรือแปลว่าผู้พิชิตเมืองได้เก้าเมือง)

"เดิมหมู่บ้านนี้ก่อนนั้นไม่ทราบว่าเป็นคนอะไร แต่ก่อน พ.ศ. 2412 หมู่บ้านนี้เป็นบ้านกะเหรี่ยง ก่อนที่จะย้ายไปอยู่แม่ปิง กะเหรี่ยงบ้านแม่ปิงเป็นกะเหรี่ยงจากที่นี่ (ทางบ้านทุ่งโป่ง) ย้ายไปอยู่บ้านทุ่งวัวแดง แล้วก็ย้ายไปอยู่บ้านแม่ปิงจนปัจจุบัน"

ทุ่งวัวแดง อยู่ระหว่างบ้านท่าปายกับแม่ปิงแต่ค่อนไปทางสบแพม

ย้ายจากที่นี่ไปเพราะเจ้าฟ้าโกหล่าน นำคนไทใหญ่จากเมืองนาย เข้ามาอยู่ จึงไล่กะเหรี่ยงออกไปจากที่นี่ไล่ไปอยู่ทุ่งวัวแดง แล้วนำชาวไทใหญ่มาอยู่ที่นี่ (เรื่องนี้คนเฒ่าคนแก่เล่าให้เจ้าอาวาสฟัง)

เจ้าอาวาส ย้ายเข้ามาวัดทุ่งโป่งปี พ.ศ. 2539 แต่ว่าได้ทันคนเฒ่าคนแก่ของหมู่บ้านนี้เยอะ มีอยู่คนหนึ่งเป็นพ่อเฒ่าผู้ชายชื่อ พ่อหม่อนติยะ อายุ 108 ปี เมื่อเสียชีวิต เป็นลูกชายคนสุดท้องของพะก่าส่าง ที่ย้ายเข้ามาพร้อมกับเจ้าฟ้าโกหล่าน นำชาวไทใหญ่มาอยู่เป็นหมู่บ้านๆ เหมือนกับมาสร้างเมือง แต่ตัวของเจ้าฟ้าโกหล่านอยู่ที่เวียงใต้ และนำชาวบ้านมาอยู่แวด (ล้อมรอบ) อย่างเช่น บ้านทรายขาว น้ำฮู ทุ่งโป่ง กุงแกง แพมกลาง ม่วงสร้อย คืออยู่ให้แวดตัวอำเภอไว้เลย (เรื่องนี้คนเฒ่าคนแก่เล่าให้ฟัง)

อำเภอปาย จริงๆ แล้วเป็นเมืองของไทใหญ่ แต่เจ้าชีวิตชียงใหม่ ส่งคนมาตีและนำคนทางเชียงใหม่มาอยู่ อย่างเช่น ชุมชนบ้านป่าขาม เป็นคนจากบ้านต้นขาม อำเภอแม่ริมหรืออย่างคนทางเวียงเหนือก็ย้ายมาจากทางเชียงใหม่ เหมือนบรรพบุรุษของเจ้าอาวาสมาจากอำเภอแม่ริม จากบ้านเหมืองผ่า เข้ามาอยู่ที่เวียงเหนือ

ประวัติส่วนตัว ทางสายตระกูลโยมพ่อ ฝ่ายย่า (แม่ของพ่อ) เป็นไทใหญ่ ทางปู่ (พ่อของพ่อ) จากรัฐฉาน (ไตนอก)

อย่างชุมชนบ้านเมืองพร้าว เป็นทหารที่ย้ายมาจากเมืองพร้าว เข้ามาตอนที่มาตีเจ้าฟ้าโกหล่าน ก็เลยมาตั้งรกรากอยู่ที่นั่น

เมื่อปี พ.ศ. 2539 ที่เจ้าอาวาสย้ายมาบ้านทุ่งโป่ง ชุมชนก็มีขนาดเท่านี้ เดิมบ้านทุ่งโป่งเป็นหมู่บ้านไทใหญ่ทั้งหมด แต่เมื่อปีที่มีการสร้างเขื่อนภูมิพลก็เลยมีคนพื้นเมืองย้ายเข้ามาอยู่ จากนั้นบ้านทุ่งโป่งก็เลยมีสองกลุ่มคือ คนไทใหญ่และคนเมือง กลุ่มคนเมืองที่หนีน้ำท่วมเข้ามาในบ้านทุ่งโป่งมีประมาณสัก 10 ครอบครัว แต่เดี๋ยวนี้ขยายออกไปเป็น 30-40 ครอบครัวแล้ว

เรื่องวัวต่างและเส้นทางค้า (แม่เลา –แม่แสะ- แม่แตง –เชียงใหม่- อุทัยธานี)

อาชีพหลักของบ้านทุ่งโป่ง คือ เกษตรกรรม แต่ถ้าสมัยก่อนมีการค้าขายที่อาศัยวัวต่าง เพราะว่าคนเฒ่าที่อายุ 111 ปี เคยไปไกลสุดถึงอุทัยธานี เขาฮ้องว่าธานี เขาไปค้าขบวนวัวต่าง ไปซื้อเกลือ ซื้อปลาแห้ง จากทางโน่นมา แล้วมาเอาถั่วเน่าแผ่น เมี่ยง เอาข้าว จากทางบ้านเราไปขาย

ไปตามทางเส้นที่ออกไปเชียงใหม่ แล้วก็ออกไปอุทัยธานี ไปกลับใช้เวลาสามเดือน

แม่เฒ่าที่อายุ 111 ปี ได้เล่าให้เจ้าอาวาสฟังว่า สามีของแกเป็นเจ้าวัวต่าง ในบ้านทุ่งยาวมีเจ้าวัวต่างประมาณ 2-3 คน เมื่อก่อนใช้เงินแถบ เวลากันโจรปล้นเอาเงินแถบใส่ไว้ในไม้คาน โดยจะกระทุ้งตาไม้คานออกแล้วเอาเงินแถบเข้าใส่แทนในไม้คาน (ไม้คานทำจากไม้ไผ่ กระทุ้งตาให้กลวง) พ่อค้าวัวต่างชื่อ พ่อเฒ่าวิจิตตะ มีวัวต่างประมาณ 20 วัว แต่ในขบวนรวมเดินไปกับเจ้าอื่น มีเป็นร้อยตัว เพราะถ้าไปเจ้าเดียว กลัวโจรปล้น

เอาถั่วเน่าแผ่น ข้าว จากบ้านเรา เดินไปแวะซื้อเมี่ยงที่แม่แสะ แม่เลา แล้วก็แวะเชียงใหม่ แล้วเดินไปต่อที่อุทัยธานี พ่อค้าวัวต่าง จะไปเอาปลาแห้งที่อุทัยธานี ได้ราคาถูกกว่าเชียงใหม่ ส่วนมากคนที่ไปค้าวัวต่างจะไปเอา ปลาแห้งกับเกลือ แล้วก็มีปลาทู ไปซื้อจำพวกปลากับเกลือมาขายทางนี้ กลับมาซื้อของทางนี้ไปขายทางโน้น

ช่วงเวลาที่ไป ไปช่วงหน้าแล้ง ถ้าในพรรษาจะไม่เป็นเพราะฝนตกหนัก เกี่ยวข้าวเอาฟืนแล้วก็ไปกัน ถ้าไปแล้วก็ต้องกลับมาให้ทันปีใหม่สงกรานต์ (ขายของ) จากนั้นกลับไปค้าอีกรอบก็ต้องกลับมาให้ทันก่อนเข้าพรรษา หลังจากนั้นก็หยุดยาว

เส้นเวียงแหง พ่อค้าจากเวียงแหงจะเข้ามาซื้อของที่เมืองปาย ส่วนพ่อค้าทางปายไม่ได้ไปเส้นเวียงแหง มีแต่ไปเส้นแม่เลา – แม่แสะ – แม่แตง – เชียงใหม่ – อุทัยธานี

เรื่องวัดทุ่งโป่ง (ด้านหน้ามีวัดห่าง-ปัจจุบันถูกไถปรับ)

วัดทุ่งโป่งนั้นแต่เดิมเป็นวัดที่มีมานานแล้ว สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2419 ส่วนวิหารหลังนี้สร้างใหม่ เมื่อ 7 ปีที่แล้ว วัดห่างที่อยู่หน้าวัดตอนนี้ไถออกไปหมดแล้ว แต่ยังคงเห็นดินกี่เป็นกองอยู่บ้าง เพราะตรงนั้นกำลังสร้างโรงอีดครกน้ำมันงา เมื่อเดือนที่แล้ว

สมัยที่ญี่ปุ่นเข้ามายังมีพระเจ้า (พระพุทธรูป) เยอะอยู่ คนเฒ่าคนแก่เล่าว่า ช่วงสงครามโลกทหารญี่ปุ่นเอาพระเจ้าสององค์มานั่ง แล้วเอาไม้ก่ายที่บ่าพระเจ้า แล้วก็ตั้งไฟต้มน้ำ

บ่อน้ำโบราณ (ในวัด) เป็นคนพม่ามาสร้าง ชื่อหม่องพูรู ตรงแจ่ง (มุม) บ่อน้ำ ปั้นเป็นรูปปั้นสิงห์ นาคช้าง เสือ สร้างพร้อมกับวัดเมื่อปี พ.ศ. 2419

คนเฒ่าคนแก่ เล่าว่าครูบาตุ๊ เจ้าวัดทุ่งโป่ง มีชื่อเสียงเรื่องการทำยา คาถายันต์ มีแผ่นหินแผ่นหนึ่งลงคาถาไว้เต็ม พอช่วงสงครามโลก กลัวถูกทำลายจึงเอาไปจ้ม (ทิ้ง) ลงน้ำบ่อแล้วก็หายไปเลย

ในวัดยังได้เก็บหนังสือลึกไต ส่วนใหญ่เขียนบนกระดาษสา และอักษรธรรมล้านนา ที่เขียนในใบลาน

ปัจจุบันวัดมีโครงการที่จะสร้างอาคารอีกหลังเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อเก็บรักษา อนุรักษ์โบราณวัตถุของหมู่บ้านเอาไว้ มีของจำพวกใบลาน หนังสือบทสวดตัวอักษรไทใหญ่ ผ้ายันต์ พระพุทธรูปสลักจากหิน ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ อีกทั้งยังมีการอบรมเรื่องภาษาคำไทใหญ่ คำล้านนาอีกด้วย

รูปที่ 8 นายชาญ ต๊ะนันตา

ผู้ให้ข้อมูล	**10) นายชาญ ต๊ะนันตา (อายุ 53 ปี เกิดปีพ.ศ. 2501)**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่	**31 กรกฎาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 1/1 หมู่ 5 บ้านแพมกลาง ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**ผู้ใหญ่บ้านแพมกลาง**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภาและนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-P007**

เป็นคนไทใหญ่ ตัวพ่อหลวงเกิดที่บ้านแพมกลาง ส่วนพ่อแม่ก็เกิดที่นี่ พ่อหม่อนรุ่นตารุ่นยายเป็นกลุ่มคนที่ย้ายมาจาก เชียงตุง ประเทศพม่า บริเวณบ้านแพมกลางคนดั้งเดิมเป็นกลุ่มคนไทใหญ่ที่อพยพมาจากพม่าในระยะแรกมีประมาณ 5 - 6 หลังคาเรือน ส่วนกลุ่มคนพื้นเมือง ย้ายมาจากสะเมิง ยั้งเมิน อย่างเช่น พ่อของแม่ (ตาของพ่อหลวง) เป็นคนสะเมิง

คนทางบ้านแพมบก เป็นกะเหรี่ยงทั้งหมด บ้านปางตองที่อยู่เลยแพมบกขึ้นไปก็เป็นกะเหรี่ยง ส่วนทางบ้านแม่อีแลบเป็นลีซอ

ทางรถไปถึงแค่ปางตอง บ้านมะโนรา (เขตตำบลทุ่งยาว) ต้องเดินเท้าไปเป็นวัน **ถ้าจะไปรถ ต้องเลยด่านกิ่วลมลงไปเลี้ยวเข้าทางบ้านน้ำริน**

เมื่อตอนที่พ่อหลวงยังเด็กบ้านแพมกลางมีประมาณ 40-50 หลังคา ปัจจุบันมีประมาณ 78 หลังคาเรือน คนสะเมิงย้ายเข้ามาพร้อมๆ ไทใหญ่ มาอยู่ด้วยกันที่นี่

เมื่อก่อนจะมีอีกบ้าน เรียกว่า “บ้านแพมป่าหมาก” แต่ตอนนี้ไม่มีแล้ว ทางบ้านแพมป่าหมากเป็นกลุ่มคนเมืองจากสะเมิง ห่างจากบ้านแพมกลางเข้าไปอีกสองกิโลเมตร ปัจจุบันที่ตรงนั้นกลายเป็นที่ไร่ที่นาของชาวบ้าน

อาชีพส่วนใหญ่ทำถั่วเหลือง ข้าว ข้าวโพด ทำนา แล้วก็มีออกไปรับจ้างข้างนอก ทำงานที่เกสต์เฮาส์ เป็นช่างปูน ช่างไม้ รับจ้างทั่วไป ตัวพ่อหลวงขึ้นเป็นพ่อหลวงเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2549 (อยู่ในวาระ 5 ปี)

ถนนคอนกรีต เข้ามาช่วง พ.ศ. 2538-39 ก่อนหน้านั้นเป็นถนนลูกรังเมื่อปี พ.ศ. 2525 ที่รถเข้ามาได้ เพราะช่วงนั้นมีโครงการชลประทานเข้ามาจึงมาปรับทำถนนให้รถเข้ามาได้

เรื่องการศึกษา โรงเรียนที่นี่ยุบไปเมื่อสิบปีที่แล้ว เด็กต้องไปเรียนที่โรงเรียนทุ่งยาว แล้วก็ลงไปต่อที่โรงเรียนปายวิทยาคาร ไม่ก็เข้าไปเรียนแม่ฮ่องสอน

ในบ้านแพมกลาง มีบ้านจำนวน 78 หลังคา ประชากร 255 คน

วัดแพมกลาง สร้างได้ร้อยกว่าปีมาแล้ว วัดห่างในบ้านนี้มีเยอะ ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนเนิน มีประมาณ 5 จุด เมื่อก่อนมีชาวบ้านเจอหม้อ คนเฒ่าคนแก่เล่าว่า ถ้าช่วงวันพระ จะได้ยินเสียงคนตีฆ้องดัง แต่ไม่ได้เล่าว่าใครมาสร้าง ชาวบ้านบางคนก็กลัว บางคนก็ไม่กลัว

เรื่องพืชเศรษฐกิจ ข้าวโพดเพิ่งได้ปลูกเมื่อสองปี แต่ถั่วเหลืองได้ปลูกได้เมื่อสิบกว่าปีแล้ว มีพ่อค้าเข้ารับซื้อภายในหมู่บ้าน เมื่อก่อนนี้มีแต่ปลูกข้าวอย่างเดียว แล้วก็เลี้ยงสัตว์ ข้าวนาก็ใช้น้ำแพม ข้าวไร่ก็ใช้น้ำฟ้า (ฝน) เมื่อก่อนเป็นพันธุ์ข้าวพื้นเมือง แต่เดี๋ยวนี้เปลี่ยนไปแล้ว เป็นข้าว กข. ข้าว กข. 6 ข้าวสันป่าตอง

ไฟฟ้า เข้ามาเมื่อปี พ.ศ. 2524-2525

ประปาภูเขา เข้ามาเมื่อหลัง พ.ศ. 2530

เรื่องการท่องเที่ยว ฝรั่งเข้ามาทุกวัน มาเที่ยวน้ำตก (แพมบก) ช่วงหน้าแล้งเข้ามาดูแผ่นดินแยก (ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ) แผ่นดินแยกเกิดขึ้นเมื่อสองปีที่แล้วลึก 20 กว่าเมตร ยาว 100 กว่าเมตร รู้สึกว่าจะแยกช่วงเดือนพฤศจิกายนช่วงหน้าท่องเที่ยวคนเข้ามาดูกันเยอะ แต่ช่วงนี้ไม่ค่อยมี ในบ้านยังไม่มีโฮมสเตย์ที่พัก แต่มีหลังหนึ่งของคนที่อื่นมาสร้างอยู่บริเวณทางก่อนเข้าหมู่บ้าน

เมื่อก่อนบ้านเราไม่มีวัด ศรัทธาในบ้านต้องไปขึ้นวัดทุ่งโป่ง แต่ไม่รู้ว่าตั้งบ้านพร้อมกันหรือเปล่า แต่คิดว่าทางทุ่งโป่งน่าจะตั้งก่อนเพราะเขามีวัดก่อน บ้านก็เยอะกว่ามีเป็นร้อยหลังคาเรือน

รูปที่ 9 นายพงษ์ นุจายเขิ่ง

รูปที่ 10 นายอ่อง จองรน

ผู้ให้ข้อมูล	**11) นายพงษ์ นุจายเขิ่ง (อายุ 61 ปี เกิดปี พ.ศ. 2492)**
	บ้านเลขที่ 12 หมู่ที่ 1 บ้านแม่นาเติงนอก ต. แม่นาเติง
	12) นายอ่อง จองรน (อายุ 76 ปี เกิดปี พ.ศ. 2477)
	บ้านเลขที่ 1 หมู่ที่ 1 บ้านแม่นาเติงนอก ตำบลแม่นาเติง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่	**2 สิงหาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 12 หมู่ที่ 1 บ้านแม่นาเติงนอก ต. แม่นาติง**
ความสำคัญ	**ทั้งสองคนเป็นอดีตกำนันตำบลแม่นาเติง**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภา และนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-P008**

บ้านนาเติงนอก เป็นหมู่บ้านของชาวไทใหญ่ ตั้งแต่ตั้งหมู่บ้าน แต่ไม่รู้ว่าอพยพมาจากที่ไหน

กำนันพงษ์: เป็นคนไทใหญ่ พ่อแม่ก็ไทใหญ่เกิดที่บ้านนี้ อยู่ทางบ้านแม่นาเติง สมัยแรกๆ มีบ้านประมาณ 30 หลังคา ตอนที่เป็นหนุ่ม ยังได้เห็นลีซอย้ายจากเชียงดาวเข้ามาอยู่ปางแปก ส่วนมูเซอบ้านป่ายางย้ายเข้ามาอยู่ทีหลังลีซอบ้านปางแปก

วัวต่าง- ช่วงเดือนพฤศจิกายน ธันวาคม ที่เป็นฤดูเก็บเกี่ยว เข้ามารับจ้างต่างขนข้าวชาวบ้านใส่ยุ้งฉางเจ้าวัวต่าง ส่วนใหญ่เป็นคนจากบ้านห้วยปู ป่าขาม ในตอนนั้นหมู่บ้านยังไม่มีเจ้าวัวต่าง

ชาวบ้านก็ลงไปซื้อย่อยจากปายมากินหรือไม่ก็พ่อค้าย่อยในเวียงใต้ เวียงเหนือ ซื้อของจากเจ้าวัวต่างที่ต่างเข้ามาในปาย แล้วหาบเร่ขึ้นมาขายในบ้านอีกทอดหนึ่ง

อาชีพหลักของคนในหมู่บ้าน ทำการเกษตรเป็นหลัก ปลูกข้าวพอกินภายในครอบครัว ถ้าปีไหนข้าวมีจำนวนมาก เหลือก็ขาย พ่อค้าจากเวียงใต้ เวียงเหนือขึ้นมาหาซื้อก็มี

เหตุที่เรียก บ้านแม่นาเติงนอก-บ้านแม่นาเติงใน เมื่อก่อนใช้เส้นน้ำเป็นหลักแบ่ง อย่างเช่น บ้านนี้ตั้งอยู่ทางด้านในของแม่น้ำเติง จึงเรียกว่า “แม่นาเติงใน” เมื่อก่อนเราจะไปเชียงใหม่ เราบอกว่าไปนอก คือไปเชียงใหม่แล้ว ออกมาแล้วเขาว่าทางนอกของแม่น้ำเติง จึงเรียกว่า “แม่นาเติงนอก”

บ้านแม่นาเติงนอกตั้งก่อน เพราะเมื่อก่อนคนทางบ้านแม่นาเติงใน มาขึ้นที่วัดนี้ หลังจากนั้นเขาก็มีวัดของหมู่บ้านเอง ต่อมาภายหลังในหมู่บ้านเริ่มมีกลุ่มคนนอกเข้ามาอยู่ แต่เป็นเพียงการย้ายมาโดยความสัมพันธ์ทางเครือญาติ (การแต่งงาน)

บ้านแม่ของ เรียกตามชื่อน้ำแม่ของที่ไหลผ่านหมู่บ้าน แต่เดิมมีชื่อว่า “บ้านหมอกจำแป่” (ต้นจำปา) แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีต้นจำปาแล้ว หลังจากนั้นมาเขาก็เรียกบ้านแม่ของ คนในบ้านแม่ของเป็นไทใหญ่ที่เป็นเครือญาติกลุ่มเดียวกับบ้านแม่นาเติงนอกเพราะในอดีตเป็นศรัทธาวัดที่เดียวกัน

บ้านนาจลอง เป็นกลุ่มคนจากเชียงใหม่ มาจากฮอด เป็นไทลื้อ ยองลำพูน เคยมาอยู่ที่นาจลอง ช่วงหลังก็มีคนพื้นเมืองจากฮอด บ้านแอ่น-บ้านตาล หนีน้ำท่วมจากการสร้างเขื่อนภูมิพล เข้ามาอยู่เมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว

ที่มาของชื่อบ้านนาจลอง มาจากชื่อของ นายจลอง ชาวพม่า โดยอพยพเข้ามาอยู่ที่บ้านแม่ฮี้ก่อนจากนั้นก็อพยพขึ้นมาบุกเบิกที่ทำกินใหม่อยู่ทางนี้ เริ่มแรกมีประมาณ 5-6 หลังคา ต่อมาได้พาญาติๆ เข้ามาอยู่เพิ่ม จึงได้นำชื่อของผู้นำบุกเบิกหมู่บ้าน มาตั้งเป็นชื่อบ้านนาจลองในปัจจุบัน ส่วนบ้านนาจลองใหม่เพิ่งแยกเมื่อไม่ถึงสิบปี เพราะบ้านมันขยายใหญ่ขึ้นจึงแยกออกมาเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่ง เรียกว่า บ้านจลองใหม่

อย่างกรณี บ้านหมอแปง มาจากชื่อ นายแปง ที่เป็นคนเริ่มต้นมาตั้งหมู่บ้าน

กำนันอ่อง: ในช่วงสงครามโลก อายุประมาณ 8-9 ขวบ อยู่ที่บ้านแม่ของ เกิดปัญหามากมาย มีการอพยพกลุ่มทหารญี่ปุ่นเข้ามาในพื้นที่ เพื่อเดินทางไปรบกับอังกฤษที่พม่า ชาวบ้านกลัว ต้องหลบหนีเข้าไปซ่อนตัวอยู่ในป่าตามห้วย ได้เห็นได้ยินเสียงเครื่องบินเข้ามาติดๆ กันเป็นสิบยี่สิบลำ มีการเกณฑ์คนในหมู่บ้านไปเป็นแรงงานให้กับทหารญี่ปุ่นในการสร้างถนน ชาวบ้านจำเป็นต้องได้ไป อย่างทางอำเภอ ต้องการแรงงานจากบ้านแม่นาเติงนอกสิบคนก็ต้องหาให้ทางการ

เรื่องวัวต่าง ในช่วงที่นายอ่องเป็นเด็กยังคงเห็นกลุ่มพ่อค้าวัวต่าง เข้ามาเป็นช่วง เข้ามาหมู่บ้านในฤดูร้อน จะไม่เข้ามาในฤดูฝน มีหลายพวก พวกหนึ่งกลับอีกพวกหนึ่งมา เข้ามาขายของ มาค้างเป็นเดือนๆ เดินทางเส้นเชียงใหม่ ถ้าวัวต่างเดินไปถึงแม่มาลัย แล้วเข้าทางบ้านสันป่ายาง ไปออกที่บ้านแม่คิ วัวต่างเดินไปทางนั้นเพราะไม่ค่อยมีบ้านคน

วัวต่างเกลือขึ้นมาขาย ก็แล้วแต่ว่าอยากได้อะไรจากบ้านเรา ก็แล้วแต่พ่อค้าวัวต่างว่าอยากซื้ออะไร เช่น ยาสูบ ก็ซื้อแลกเปลี่ยนกันแต่ไม่ได้มีสินค้าเฉพาะของบ้านแม่นาเติง

ขนม ส่วนมากเป็นน้ำอ้อย น้ำตาล

พืชเศรษฐกิจในอดีต มีการปลูกอ้อย ยาสูบ แต่ก่อนนี้ปลูกเพื่อกิน ไม่เหมือนเดี๋ยวนี้ ปลูกกินเหลือก็ขาย อย่างอ้อยกับยาสูบได้ขายแต่ราคาไม่ดี เราก็ทำพันธุ์ยาสูบเอง เพาะกล้ายาสูบเอง ไม่ได้มีใครเอามาให้ แต่เดิมดินยังมีความอุดมสมบูรณ์อยู่มาก สัตว์ป่าเป็นเก้ง กวางก็เยอะ ปลาในที่นาก็เยอะ มีการเลี้ยงหมูในหมู่บ้าน โดยเลี้ยงแบบอิสระหากินเอง กินอาหารที่เหลือในบ้าน กำนันอ่องได้ทันใช้เงินรูปี (ของอินเดียจากการติดต่อซื้อขายกับพม่า)

โรงบ่มยาสูบ มีเมื่อสิบกว่าปีที่ผ่านมา เข้ามาตั้งได้สักสิบปีก็ยุบกิจการไป

กำนันอ่องเล่าให้ฟังว่า แต่ก่อนในหมู่บ้านมีการปลูกพืชผักต่างๆ แต่มักจะเสียเปรียบทางด้านราคากับพ่อค้าคนกลาง ไม่คุ้มกับการลงทุน เพราะหมู่บ้านมีขนาดเล็ก ผลผลิตมีไม่มาก ไม่คุ้มกับการที่พ่อค้าจะเข้ามารับซื้อ และมีตลาดในการระบายผลผลิต

รายชื่อกำนันตำบลแม่นาเติง

คนที่หนึ่ง คือ กำนันจ๋อม เมื่อก่อนบ้านห้วยปูกับบ้านน้ำฮู ขึ้นกับในเขตตำบลแม่นาเติง

คนที่สอง ชื่อ กำนันจิ่งต่า อ่อนมน (ไทใหญ่) ลุงของกำนันอ่อง

คนที่สามชื่อ กำนันอินทรส นบน้อม

คนที่สี่ชื่อ กำนันคำ มงคล บ้านนาจลอง

คนที่ห้า คือ กำนันอ่อง

คนที่หก ชื่อ กำนันภิญโญ สุกแสง

คนที่เจ็ด ชื่อ กำนันพงษ์ นุจายเขิ่ง

คนที่แปด ชื่อ กำนันอดุลย์ (จากหมู่ที่ 2)

ปัญหาของบ้านแม่นาเติง ช่วงสมัยกำนันอ่อง เป็นช่วงที่ลีซออพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนในเขตตำบลแม่นาเติง มีปัญหาเรื่องการติดต่อสื่อสาร โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก พูดคุยภาษากันไม่รู้เรื่อง มีปัญหาเรื่องยาเสพติด กลุ่มลีซอ อาชีพปลูกฝิ่นเพื่อขายยาเสพติดมาจากคนบนดอยในหมู่ลีซอทั้งนั้น

วัดห่าง ในหมู่บ้านมีวัดร้างสองที่ อยู่เลยรีสอร์ตภูปาย ปัจจุบันโดนไถกลายเป็นพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน ไม่เคยได้ยินว่ามีใครมาสร้าง แต่เมื่อก่อนนี้ชาวบ้านกลัว เคยได้ยินคนเฒ่าคนแก่เล่าว่าห้ามเข้าไปข้างในมีผีสาง

แม่น้ำเติง – ต้นน้ำมาจากดอยจิ๊กจ๊อง ไหลผ่านบ้านแม่นาเติงใน และลงไปรวมกับแม่น้ำของ เส้นที่มาจากบ้านแม่นะ แล้วก็ลงไปแม่น้ำปาย

น้ำแม่ของ น้ำปาย น้ำลาง ออกมาจากตาน้ำ บนดอยลูกเดียวกัน คือ “ดอยหม่านถ่อง” ออกซ้ายออกขวา ถ้าเราเดินไปต้นน้ำเราจะเห็น เป็นดอยในเขตพม่า “หม่านถ่อง” เป็นภาษาไทใหญ่ แปลว่า กระจกส่อง

น้ำในบ้านใช้แม่น้ำเติง เราปันน้ำเข้ามาในหมู่บ้าน แบ่งกันเป็นฝายเล็กเข้าที่นา

ปัจจุบันหมู่บ้านมี **ปัญหาเรื่องน้ำ** หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวทำอะไรไม่ได้แล้ว เพราะขาดน้ำในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ถึงแม้ในหมู่บ้านจะมีพื้นที่ในการเพาะปลูกมากแต่มีน้ำไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถปลูกพืชที่มีราคาสูงในตลาดได้ (กระเทียม) ในบ้านมีปลูกแค่ไม่ถึง 5 หลังคา ทางบ้านนาจลองได้ปลูกกระเทียมทุกหลังคาเรือน เพราะเขาอยู่ติดน้ำของ มีฝายใหญ่ในบ้าน กระเทียมใช้น้ำเยอะ ต้องใส่น้ำบ่อย 5-7 วัน ต้องใส่ครั้งหนึ่ง ทางบ้านเราจึงต้องได้ปลูกพืชจำพวกถั่วเหลือง ในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวจะมีพ่อค้าของอำเภอปายเข้ารับซื้อภายในหมู่บ้าน พ่อค้าเอารถโม่มาเก็บในที่สวนเลย แล้วก็ชั่งในนั้นเลย บางครั้งก็มีพ่อค้าจากเชียงใหม่เข้ามาแย่งซื้อถั่วเหลือง โดยให้ราคาสูงกว่าอีกเจ้าหนึ่ง

รูปที่ 11 นายคงศักดิ์ ใจแปง

ผู้ให้ข้อมูล **13) นายคงศักดิ์ ใจแปง (อายุ 51 ปี เกิดปี พ.ศ. 2502)**
ผู้สัมภาษณ์ **นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่ **2 สิงหาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่ **บ้านแม่ของ หมู่ที่ 5 บ้านแม่ของ ตำบลแม่นาเติง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ผู้เรียบเรียง **นายภาณุพงศ์ ศรีภาและนางสาวสิริวรรณสิรวณิชย์**
รหัสเสียง **PPK-HIST-P009**

ตัวเองเกิดที่บ้านแม่ของ พ่อเป็นคนเมือง บ้านเวียงเหนือ แม่เป็นไทใหญ่ในบ้านแม่ของ

ตอนเป็นเด็ก บ้านแม่ของมีประมาณ 25 หลังคา ส่วนใหญ่เป็นคนไทใหญ่ ตอนนั้นบ้านนาจลองมีแล้ว แต่เป็นเพียงบ้านหย่อมของบ้านแม่ของ ขึ้นกับตำบลเวียงใต้

เมื่อก่อนในตำบลแม่นาเติงมี 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านแม่นาเติงนอก หมู่ที่ 2 บ้านแม่นาเติงใน หมู่ที่ 3 บ้านม่วงสร้อย หมู่ที่ 4 บ้านหมอแปง จากนั้นบ้านแม่ของ แยกออกจากตำบลเวียงใต้ ก็มาตั้งเป็นหมู่ที่ 5 ต่อมาผู้ใหญ่บ้านแม่ของปกครองนาจลองไม่ไหว ก็เลยแยกออกมาตั้งเป็นหมู่ที่ 6 บ้านนาจลอง

คนจากบ้านนาจลองมาจากหลายทาง เป็นกลุ่มคนที่หนีน้ำท่วมจากการสร้างเขื่อนภูมิพล ยกครัวเรือนขึ้นมาทีละ10-20 ครอบครัว มาจากบ้านแอ่น บ้านตาล ฮอด

วัดแม่ของ เดิมตั้งอยู่ที่อนามัย แล้วผุพังไม่มีกำลังสร้าง ต่อมาบูรณะใหม่เมื่อประมาณ พ.ศ. 2500

บ้านหย่อมแรกๆ มีบ้านแม่ของ กับ นาจลอง ส่วนบ้านแม่นาเติงเป็นบ้านหลักอยู่แล้ว

การแบ่งแม่นาเติงนอก-ใน แบ่งตรงรีสอร์ทเรียกว่า “ห้วยไข่” แม่นาเติงนอกกับแม่ของ แบ่งเขตตรง “ห้วยน้ำส่อม” อาชีพดั้งเดิมของคนในบ้านเป็นเกษตรกร ปลูกข้าวไร่ (ใช้น้ำฝน) ข้าวนา (ใช้น้ำจากห้วยน้ำส่อม ห้วยน้ำเติง แม่น้ำของ) ส่วนที่นาทางบ้านนาจลอง ใช้น้ำจากแม่น้ำของ

ที่มาของคำว่านาจลอง มาว่า นาจะลอง ไม่ใช่นายจลอง คนไทใหญ่ไม่มีความรู้เรื่องการสร้างเหมืองฝาย แต่คนที่มาจากฮอด ลองสร้างเหมืองฝายและลองทำนา จึงเป็นที่มาของชื่อบ้านนาจลอง (คนทางฮอดที่อพยพเข้ามาอยากลองทำนา) เพี้ยนจากคำว่า อยากจะลอง มาเป็นนาจลอง

เมื่อก่อนพืชที่ปลูกขายหลักๆ คือ งาขาว รองลงมาก็กระเทียม ส่วนถั่วเหลืองจะปลูกไว้ทำกินในบ้าน เพราะว่าเมื่อก่อนการเก็บเกี่ยวถั่ว เก็บแล้วมาตากแห้ง แล้วต้องใช้แรงงานฟาดถั่ว จึงทำเพื่อพอไว้กินเท่านั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำไร่งา แต่ว่าการทำไร่งาต้องเสียทรัพยากรป่าเยอะ เพราะต้องถางป่า 10-20 ไร่ เพื่อทำไร่งา แต่เดี๋ยวนี้ป่าไม้เข้มงวด เลยไม่ได้ทำแล้ว ส่วนมากจะได้ขายเป็นเม็ดงาเม็ด

เรียนจบ ป. 4 ในบ้านแม่ของ แล้วต้องเดินไปเรียนที่โรงเรียนปาย สมัยก่อนยาก ต้องเดินลัดทุ่ง ไม่มีถนน ต้องเดินไปตามคันนา ถ้าหน้าฝนก็เดินย่ำคันนาไปอย่างนั้น เดินตามคันนาไปออกทางบ้านห้วยปู

ถนนในบ้านมีเมื่อปี พ.ศ. 2507-08 นายกตอนเด็กเรียนที่บ้านแม่ของ จนถึง ม. 3 ก็ไปเรียนที่ปาย ตอนเดินไปเรียนที่ปายลำบากมาก เพราะเมื่อก่อนไม่มีถนน เดินออกทางสนามบินห้วยปูถึงเวียงใต้

ถนนสายนี้ เพิ่งตัดถนนเมื่อปี พ.ศ. 2507-2508 ปัจจุบันโรงเรียนในบ้านแม่ของยุบแล้ว เพราะนักเรียนในบ้านไม่มี เราก็ไปดึงเอา กศน. เข้ามาอยู่ พอทาง กศน.เข้ามา พอดีช่วงที่เป็นนายก เป็นคณะกรรมการของวิทยาลัยชุมชน ก็เลยมีโครงการจะสร้างวิทยาลัยชุมชนในบ้านแม่ของ (อยู่ระหว่างดำเนินการเรื่องงบประมาณ)

สภาพบ้านเมืองปายในเขตเวียงใต้ เมื่อก่อนคนทางเวียงใต้ ผู้คนในเมืองมีน้ำใจมาก เจ้าของบ้านจะทำเป็นซุ้ม มีหม้อน้ำตั้ง สร้างที่พักกลางทางให้คนเดินทาง มาเปลี่ยนแปลงช่วงมีพ่อค้าเข้ามาตั้งร้านค้า อย่างเช่น ร้านบุษกร ร้านศิริวัฒน์ พวกนี้เขาผ่านความเจริญมาก่อน แล้วก็มาเปลี่ยนแปลงมากๆ ช่วงยุคฟองสบู่แตก (พ.ศ. 2540) ราคาที่ดินสูงมาก แล้วมันก็ฟุบลงไปอีกช่วงหนึ่ง พอมาถึงสมัยนายกฯ ทักษิณ ราคาที่ดินพุ่งขึ้นสูงอีกรอบ คนเห็นแก่ตัวเริ่มเกิดขึ้นแล้ว โดยส่วนตัวพ่อมีความคิดว่า อยากให้เรื่องที่ดินเมืองปายมันทรุด แล้วค่อยขยับขึ้นมา เพราะถ้าที่ดินมันพุ่งขึ้น ชาวบ้านจะไม่มีที่ดินจะอยู่ เป็นของนายทุนเข้ามาซื้อที่ดินจากชาวบ้าน และถ้าห้างสรรพสินค้าใหญ่เข้ามา ร้านค้าโชห่วยเล็กๆ หมดเลย ตอนนี้ก็ยังคิดไม่ออกเลยว่าอนาคตเมืองปายจะเป็นอย่างไรก็ลองมานั่งคิดๆ ว่าทำไมคนเข้ามาเยอะเพราะว่าที่นี่อาจมีต้นทุนต่ำ (ค่าแรงและทรัพยากรมีราคาถูก) แล้วก็ความเสื่อมทางวัฒนธรรม คนที่เข้าใจของเดิมๆ ไม่มี คิดแต่จะเอาของใหม่เข้ามา อย่างเช่น วัดสร้างเลียนแบบอาคารของเมืองหลวง

รูปที่ 12 นายณรงค์ ปิงหย่า

ผู้ให้ข้อมูล	**14) นายณรงค์ ปิงหย่า (อายุ 85 ปี เกิดปี พ.ศ. 2468)**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่	**2 สิงหาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 29 หมู่ที่ 5 บ้านแม่ของ ตำบลแม่นาเติง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**พ่อของพ่อเฒ่าณรงค์เป็นควาญช้างให้พ่อเลี้ยงจิ๊กต๊ะ และเป็นหมอเมืองสามารถเป่าคาถาเป่ายารักษาโรคได้**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภา และนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-P010**

พ่อเฒ่าณรงค์เป็นไทใหญ่ เกิดที่บ้านแม่ของ ส่วนพ่อของพ่อเฒ่า เป็นคนพม่า (ไตนอก) จากบ้านห้วยออ แม่ของพ่อเฒ่าเป็นไตนอก อยู่บ้านแม่ของ

สาเหตุที่พ่อของพ่อเฒ่าย้ายจากห้วยออเข้ามาบ้านแม่ของ เพราะว่าเข้ามารับจ้างเป็นควาญช้างให้กับลุงจิ๊กต๊ะในเวียงใต้ ตอนเด็กๆ อุ้ยเล่าว่าพ่อเข้าไปลากไม้ตรงหัวของ ล่องลงน้ำของออกไปน้ำปาย และออกไปทางจังหวัด ตอนนั้นมีหมู่อังกฤษ กะลาดำๆ มาพักบนศาลาวัด ตรงอนามัยเป็นวัดมาก่อน

ตรงโรงเรียนอนุบาลเวียงใต้ แต่เดิมเป็นห้างไม้เก่าของคนอังกฤษ พ่อเลี้ยงจิ๊กต๊ะ รับจ้างลากไม้ให้กับกลุ่มอังกฤษกลุ่มนี้ พ่อเลี้ยงจิ๊กต๊ะ มีประมาณ 4-5 ตัว แล้วก็มีเจ้าช้างอีกหลายเจ้า ได้แก่ เจ้าของช้างจากบ้านห้วยปู ชื่อพ่อเลี้ยงจางหนุ่ม เจ้าช้างทางหมอแปง ชื่อพ่อเฒ่ารู มีสี่ตัว เจ้าช้างบ้านเวียงเหนือเป็นยาง ชื่อลุงข่ามุ หมู่นี้เจ้าของช้างที่ไปรับจ้างลากไม้ให้อังกฤษ

แต่เดิมบ้านแม่ของ มีบ้านประมาณ 11 หลังคา สมัยแก่หยุ้น (แก่บ้าน เป็นตำแหน่งผู้นำปกครองหมู่บ้าน) เป็นคนไทใหญ่ ส่วนทางบ้านนาจลองมีประมาณ 18 หลังคา เป็นคนเมืองย้ายมาจากบ้านแอ่นบ้านตาล ส่วนบ้านแม่นาเติงนอกก็มีบ้านแล้ว แต่น้อยกว่าบ้านแม่ของ

วัวต่างและเส้นทางการค้า

วัวต่างเข้ามารับจ้างต่างข้าวสาร ต่างของเข้ามาขาย สินค้าจำพวก ปลา เมี่ยง น้ำมันก๊าด ขึ้นมาขายในหมู่บ้าน เจ้าวัวต่างเป็นคนเวียงเหนือ ชื่อพ่อเฒ่าส่างฟู ในบ้านแม่ของก็มีเจ้าวัวต่างหนึ่งเจ้าหนึ่ง ชื่อ พ่ออุ้ยรน

สินค้าที่เอามาขาย ได้แก่ ปลาบ่วง เกลือ เมี่ยง ของกิน ส่วนเสื้อผ้าต้องเข้าไปซื้อในเมืองปาย ส่วนคนที่มาจากบ้านตาลบ้านแอ่น เขาทอเองคนเดียว

“พ่อเฒ่ารน” เป็นพ่อค้าวัวต่างได้ซื้อข้าวสารในบ้านแม่ของไปขายต่อให้กับคนบนดอย ทางไม้ฮุง ไม้ลัน สายปางมะผ้า ส่วนตัวของอุ้ยณรงค์ เคยตามไปกับขบวนวัวต่าง เพราะไปรับจ้างไล่วัวให้พ่อเฒ่ารน ในขบวนมีวัวต่างประมาณ 20 ตัว ขากลับเอาเมี่ยง (แห้ง/หมัก) กลับมา เดินทางโดยใช้เส้นแม่ฮ่องสอนใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 4-5 คืน สมัยนั้นปางมะผ้ายังเป็นป่า ไม่มีบ้านคนมีแต่โรงพักตำรวจเลยสบป่องเข้าทางแม่ละนา ไม้ฮุง ไม้ลัน ปางคาม

เรื่องช่วงสงครามโลก

ตอนนั้นอายุประมาณ 11-12 ปี ตอนนั้นในบ้านแม่ของไม่มีใครอยู่ ชาวบ้านหนีไปอยู่ในป่า มืดค่ำก็กลับเข้ามานอนในบ้าน เมื่อก่อนตุ๊เจ้าใหญ่กว่าเจ้านายมันไม่ให้ญี่ปุ่นเข้ามาอยู่ในวัด ตุ๊เจ้าที่วัดสอนหนังสือทั้งคำไทใหญ่ พม่า ตัวเมือง

ทหารไทยเข้ามามีหลายชุด ได้แก่ ทหารม้า ทหารช่าง ทหารปืนใหญ่ หลังจากนั้นก็ทหารญี่ปุ่นเข้ามา ทหารไทยอยากกินไก่ก็ยิงเอาเลย แต่ทหารญี่ปุ่นดี อยากกินอะไรก็เอาเงินมาซื้อของในบ้าน

พ่อของอุ้ยณรงค์ ถูกเกณฑ์ไปทำถนนเส้นทางไปจังหวัด แถวๆ บ้านแม่ละนา ได้ค่าจ้างวันละ 10 บาท ครานี้ที่ทหารไทยเข้ามา มาเกณฑ์แรงงานไปเกี่ยวหญ้าให้ม้า ไม่ได้ค่าจ้าง เหนื่อย ต้องไปเกี่ยวหญ้าให้ทหารม้าวันละเป็นสิบกิโล

เวียงใต้ ส่วนใหญ่เป็นคนไทใหญ่ ร้านค้าแรกๆ เป็นของไทใหญ่ เช่น ร้านลุงจิ๊กต๊ะ ลุงหว่าละ ลุงส่างคำ ส่วนใหญ่ขายครัว (เสื้อผ้า ของใช้) ส่วนร้านมุสลิมเข้ามาทีหลัง

ส่วนกลุ่มชาวเขา ลีซอ มูเซอ เข้ามาทีหลัง มาจากจังหวัดตาก เชียงราย

วัดห่าง ในเขตบ้านแม่ของมีแห่งเดียว อยู่ทางที่ดอนนาทางด้านตะวันออก ลักษณะเป็นเจดีย์ ดินก้อนแดงๆ เมื่อก่อนมีคนมาขุดพระเอาไปได้ตั้งเยอะ

เรื่องเกษตรกรรม สมัยหนุ่มๆ ได้ปลูกทุกอย่าง ผักกะหล่ำ พริก กลางพรรษาก็ปลูกข้าว หน้าแล้งก็ปลูกกะเทียมบ้างถั่วเหลืองบ้าง เมื่อก่อนราคาไม่ดี ยาสูบก็ได้ปลูก กระเทียมได้ปลูกก่อนยาสูบ ใบยาสูบปลูกกินเอง หั่นตากแดดกินเองไม่ได้ขาย *อุ้ยณรงค์ เป็นหมอเมือง สามารถเป่าคาถา เป่ายารักษาโรคได้*

อุ้ยณรงค์เคยไปรับจ้างหาบครัวให้พ่อเลี้ยงรน ได้ค่าจ้างหาบกิโลกรัมละ 25 สตางค์ โดยสามารถหาบได้ประมาณ 50 กิโลกรัม จากแยกแม่มาลัย พ่อเลี้ยงรนจะนั่งรถต่อไปซื้อของที่กาดหลวง ส่วนลูกหาบจะไปรอรับของที่แยกแม่มาลัยแล้วหาบกลับมาที่บ้าน โดยใช้เวลาไปกลับทั้งหมด 6 คืน 7 วัน ไปทางจังหวัดก็เหมือนกัน อุ้ยณรงค์เคยไปรับจ้างหาบครัวให้เจ้านายไปจังหวัด ได้ค่าจ้างกิโลกรัมละ 25 สตางค์เท่ากัน

รูปที่ 13 นายโท๊ะ สุนันต๊ะ

ผู้ให้ข้อมูล	**15) นายโท๊ะ สุนันต๊ะ (อายุ 86 ปี เกิดปี พ.ศ. 2467)**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่	**2 สิงหาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 43 หมู่ที่ 11 บ้านนาจลองใหม่ ตำบลแม่นาเติง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภาและนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-P011**

พ่อแม่อุ้มเข้ามาเมื่ออายุ 1-2 ขวบ อพยพมาพร้อมกัน 5 ครอบครัว จากบ้านตาล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ สาเหตุที่อพยพมาเนื่องจากฮอดไม่เจริญ ที่อยู่ที่กินแคบ ไม่พอกิน มีคนที่เคยมาแอ่วเมืองปาย

คำว่าเมืองปาย คนไทเงี้ยวเขาเรียกว่าเมืองป้าย คนเมืองหนีมาอยู่ที่นี่ที่ว่าสายจากบ้านตาลเข้ามาช่วงแรก คือ ปู่จี๋ ปู่อินตา สองคนนี้ทหารเข้ามา หรือว่าเก็บสี่บาทเนื่องจากไม่มีเงินจ่ายให้ทางการที่เรียกเก็บภาษี (ภาษี 4 บาท) เขาบอกว่าเมืองปายเจริญ ฝนฟ้าตกดี เจริญทุกสิ่งอย่าง ป่าไม้ป่าตอกจะทำอะไรก็สะดวก พ่อแม่ก็เลยชวนกันมาอยู่เพราะทางบ้านตาลมันไม่เจริญ ฟ้าฝนก็ไม่ดี ทำไร่ทำสวนอาศัยน้ำฟ้าฝนไม่พอกิน

ตอนแรกที่พ่อแม่เข้ามา ได้อยู่ที่ท่าปายโป่งน้ำร้อนก่อน ประมาณ 1 ปี จากนั้นก็ค่อยย้ายมาอยู่ที่บ้านนาจาลอง เพราะว่ามีญาติเข้ามาอยู่ก่อนหน้านี้แล้ว ตอนที่เข้ามาอยู่บ้านนาจลองมีประมาณ 10 หลังคาเรือน

ที่มาของชื่อบ้านนาจลอง มาจากชื่อนายจลอง ซึ่งเป็นคนทางหล่ายคง (คง= แม่น้ำสาละวิน) ที่อยู่ในเขตประเทศพม่า ย้ายเข้ามาทำนาในบริเวณทุ่งเก่า ต่อมานายจลองย้ายกลับคืนบ้าน จากนั้นพ่อหลวงสุกและแก่น้อยอ้าย ซึ่งอยู่บ้านแม่ฮี้ขึ้นมาเบิกที่นาต่อ (ทำนาต่อในที่นาเดิม) แล้วก็แบ่งพื้นที่ให้ชาวบ้าน แล้วก็ได้บุกเบิกขยายที่นาผืนใหม่ ที่เรียกว่า "ทุ่งใหม่" ขยายออกไปอีก "เป็นที่นาที่เป็นมาทำแล้วเราได้มาสืบต่อ"

การเกษตรในบ้านนาจลอง ใช้น้ำจากแม่น้ำของ ส่วนที่นาในบ้านแม่ของใช้น้ำแม่ของและฝายทางเหนือบ้านอีกหนึ่งลูก ที่นาของบ้านนาจลองกินถึงทุ่งใหม่

ข้าวทำกิน มีเหลือก็ขาย บางเตื้อ (ครั้ง) ก็หวิดกิน (แค่พอกิน) ใครมีวัวต่างก็ใส่ ม้าต่างก็ใส่ วัวล้อก็ใส่ ส่วนตัวของพ่อมีวัวต่าง ชื่อพ่อเฒ่าทะ- แม่มอย (พ่อ) พ่อเฒ่าทะ มีวัวต่างประมาณ 10 กว่าตัว ได้รับจ้างต่างข้าวสารสิ่งของในบ้าน บางครั้งก็เอาวัวไปรวมขบวนวัวต่างกับเพื่อน พ่อเฒ่าทะเคยไปต่างเกลือ ซื้อที่เชียงใหม่กลับมาขาย

โดยมีการรวมกลุ่มคนที่มีวัวเป็นขบวนในการเดินทางจากหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น แม่ฮี้ ทุ่งยาว นาจลอง โดยเดินทางไปยังเมืองเชียงใหม่ สินค้าส่วนใหญ่เป็นเกลือ เมี่ยง ตอนนั้นอุ้ยเคยตามพ่อเฒ่าทะเดินทางไปด้วย

ช่วงเวลาสงครามญี่ปุ่น

สงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นเดินทางเข้ามา มีการเกณฑ์คนไปเป็นแรงงานญี่ปุ่น ตอนนั้นอุ้ย อายุ 18 ปี สึกออกมาจากวัดแล้วได้มารับจ้างต่างของ หาบครัว ทำทางให้ญี่ปุ่น ได้ค่าจ้างต่อวันละ 50 สตางค์ ไม่มีเวลาในการทำงานที่แน่นอน แล้วแต่ทางการเกณฑ์ให้ไปทำงานกี่วันมีการผลัดเปลี่ยนกันไป

ครั้งที่ไปหาบครัวให้ทหารไทย ออกจากที่นี่ไปนอนเมืองน้อย จากนั้นไปเมืองแหง ออกจากเมืองแหงไปนอนปางคอง – ปางห้าง – เชียงดาว เอาครัวไปส่งให้ทหารไทยทางรถที่เชียงดาว

ครั้งทหารญี่ปุ่น ได้ขนครัวไปทางเชียงใหม่ - แม่แสะ ญี่ปุ่นเขาให้รางวัล ค่าจ้าง ส่วนวัวต่างให้ค่าจ้างเหมาครั้งละ 20 บาท (ส่งถึงที่ 20 บาทต่อตัว)

รูปที่ 14 นายพงษ์ ตุ๊กกี้

ผู้ให้ข้อมูล	**16) นายพงษ์ ตุ๊กกี้ (อายุ 82 ปี เกิดปี พ.ศ. 2471)**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่	**3 สิงหาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 1 หมู่ที่ 3 บ้านม่วงสร้อย ตำบลแม่นาเติง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภา และนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-P012**

อุ้ยส่างพงษ์เกิดที่นี่ พ่อเป็นคนเมืองปาย ส่วนแม่เป็นคนไตนอก (พม่า) อพยพลงมา ในตอนที่อุ้ยเกิดบ้านม่วงสร้อยมีบ้านเรือนประมาณ 11 หลังคา สมัยนั้นมีนายละ ตุ๊กกี้ (พ่อ) เป็นผู้ใหญ่บ้าน

อุ้ยบอกว่าแต่เดิมบ้านม่วงสร้อย เปลี่ยนชื่อมาจากบ้านปางช้าง โดยเล่าเรื่องช้างเผือก บ้านหมอจับช้างนั้นคือ บ้านหมอแปง คำว่า “ปาย” มาจากคำว่า พลาย = ช้างพลาย ส่วนในปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านม่วงสร้อย

มีที่มาจากในหมู่บ้านมีต้นมะม่วงขนาดใหญ่จำนวน 3 ต้น เรียงกันเป็นถ้อย (แถว) คำว่าถ้อย เพี้ยนมาเป็นคำว่าสร้อย จึงเรียกชื่อว่าบ้านม่วงสร้อยดังในปัจจุบัน

อุ้ยเรียนหนังสือที่บ้านม่วงสร้อย จนจบ ป. 4 แล้วได้ไปเรียนต่อที่เมืองเชียงใหม่ พอจบ ม. 1 จึงกลับมาช่วยที่บ้านทำงานเกษตร ปลูกพืชจำพวก อ้อย งา ข้าว นำผลผลิตที่ได้ไปขายที่เวียงเหนือ ราคาอ้อยตอนนั้นกิโลกรัมละ 2-3 บาท โรงผลิตน้ำอ้อยมีอยู่ทั่วไปในหมู่บ้านประมาณ 2-3 หลังจะมีโรงน้ำอ้อยอยู่ 1 โรง หลังจากได้น้ำอ้อยก็จะนำไปขายที่โรงต้มเหล้า มีการทำก้อนน้ำตาลอ้อยไปขายยังเวียง น้ำมันงานั้นขายเป็นถัง ส่วนข้าวนั้นปลูกไว้เพียงพอกินในครัวเรือน แต่ก่อนมีวัวต่างจากเชียงใหม่มาขาย สินค้า ได้แก่ สบู่ เกลือ เสื้อผ้า ของใช้ในบ้านม่วงสร้อย มีเจ้าวัวต่างประมาณ 3 เจ้า ที่พอจำได้ชื่อ อุ้ยแก้ว มีวัวประมาณ 12 ตัว อุ้ยหล่อ มีวัวประมาณ 15-16 ตัว ไปต่างของที่เชียงใหม่ ตัวอุ้ยไม่เคยตามไปต่างของที่เชียงใหม่

สมัยตอนที่อุ้ยเป็นหนุ่ม เคยเดินทางไปยังเมืองเชียงใหม่ ใช้เวลาเดินทางประมาณ 3-4 คืน เคยหาบข้าวสารจากบ้านม่วงสร้อยไปขายตำรวจ ที่บ้านท่าไคร้ ปางมะผ้า ซื้อถังละ 12 บาท เอาไปขายถังละ 20 บาท

พ่อเฒ่าละ (พ่อ) เป็นคนเวียงใต้ มีบ้านอยู่ที่หน้าอำเภอ เป็นช่างทำทอง ทำแหวน ทำกำไล ตุ้มหู เป็นคนชอบเที่ยวมีม้า เดินไปเรื่อยๆ จนมาได้เมียทางบ้านม่วงสร้อย ก็เลยได้มาอยู่ทางนี้

มูเซอ ในบ้านป่ายาง เข้ามาอยู่ประมาณ 50-60 ปีแล้ว ก่อนหน้าที่จะเข้ามาอยู่ป่ายาง มีบ้านเดิมอยู่ทางแม่ยาน อยู่ทางหล่ายดอยทางเหนือ

วัดร้าง ในบ้านม่วงสร้อยมีวัดร้างประมาณ 3-4 แห่ง ปัจจุบันกลายเป็นไร่สวนที่ทำกินของชาวบ้าน

เรื่องสงครามโลก ทหารไทยเข้ามาก่อนสองปี ตอนช่วงสงครามโลกอายุประมาณ 11 ปี อุ้ยเคยไปช่วยทหารไทยเลี้ยงม้า เขาให้ค่าจ้าง 50 สตางค์ต่อ 1 วัน ทหารม้าเข้ามา 13 คน เข้ามาสำรวจเส้นทางเข้าออก จากนั้นทหารญี่ปุ่นก็เดินเข้ามาเที่ยวเล่น แวะซื้อของกินภายในหมู่บ้านไม่ได้มาตั้งค่ายในบ้าน

รูปที่ 15 นางนาคา มีธรรมะ

ผู้ให้ข้อมูล	**17) นางนาคา มีธรรมะ (อายุ 48 ปี เกิดปี พ.ศ. 2505)**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่	**4 สิงหาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 74 หมู่ 4 บ้านยะโป้ ตำบลแม่นาเติง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภา และนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-P013**

เกิดที่ดอยแม่ยาน อยู่ทางปางมะผ้า ขึ้นทางบ้านน้ำริน ปัจจุบันตอนนี้ยังมีบ้านคน อยู่ในเขตปางมะผ้า ตอนแรกเข้ามาตั้งบ้านอยู่ใกล้ๆ บ้านป่ายาง เรียกว่า “หัวนาป่าออ” (อยู่ฟากอำเภอปายยังไม่ได้ข้ามดอยจิ๊กจ้อง) ปัจจุบันตรงนั้นไม่มีบ้านแล้ว เป็นที่ไร่ที่สวนของคนในบ้าน ผู้นำการย้ายคือ พ่อเฒ่ายะโป้

เมื่ออายุ 12-13 ปี (พ.ศ. 2518) ย้ายจากแม่ยางเข้ามาบ้านหัวนาป่าออ (ใกล้ๆ บ้านป่ายาง) ต่อมาเมื่ออายุได้ 17-18 ปี (พ.ศ. 2523) ย้ายลงมาอยู่ที่บ้านยะโป้ ตอนที่ย้ายมาอยู่ใช้ม้าในการขนเสบียงและครัวมา ตอนย้ายมากัน 40 กว่าคน ตอนนั้นทางนี้ยังไม่มีบ้าน พ่อเฒ่ายะโป้ เป็นผู้นำบุกเบิกตั้งบ้านใหม่ ทำไร่ทำนา เลี้ยงหมู แต่ยังคงกลับไปทำไร่ฝิ่นที่เดิม (บ้านหัวนาป่าออ) และมูเซอบางส่วน ย้ายกลับไปที่แม่ยาน จากนั้นก็ย้ายต่อไปทางปางมะผ้า โดยมีพ่อเฒ่ายะอือ เป็นผู้นำตั้งหมู่บ้านหนองขาว ในเขตตำบลปางมะผ้าปัจจุบันนี้ **(เส้นทางอพยพ: แม่ยาน-นาป่าออ-บ้านยะโป้)**

สาเหตุที่ย้ายลงมาเพราะต้องการลงมาอยู่ใกล้ตัวเมือง ตอนที่ย้ายเข้ามา บ้านหมอแปงมีบ้านแล้ว เป็นคนไทใหญ่ ประมาณ 70-80 หลังคา แต่บ้านยังเป็นไม้ฟาก หลังคามุงตองไม่ได้เจริญอย่างนี้

ชาวมูเซอแดงในบ้านยะโป้ ก็เคยไปรับจ้างทำไร่ให้ชาวไทใหญ่ที่บ้านหมอแปง ส่วนมากจะเป็นไร่กระเทียม ได้ค่าจ้างวันละ 50-60 บาท

ชาวบ้านยะโป้ เลิกทำไร่ฝิ่นมา 20 กว่าปีแล้ว ช่วงประมาณพ.ศ. 2530 ก็ยังปลูกอยู่แต่ไม่มาก ตอนที่ทหารจะเข้ามาตัดฝิ่น เขาขี่ฮอ (เฮลิคอปเตอร์) โปรยใบปลิวลงมาว่าห้ามปลูกฝิ่น แล้วปีที่สองปีที่สามทหารก็เข้ามาตัดไร่ฝิ่น

เมื่อคราวทำไร่ฝิ่น ก็ขายให้กับคนในบ้านที่ติดฝิ่น ขายแลกข้าวสาร ของกิน ไม่ได้ปลูกเยอะ

พ่อเฒ่ายะโป้ เสียชีวิตเมื่อ 25-26 ปีที่แล้ว

ปัจจุบันผู้นำบ้านยะโป้ชื่อ นายปะบือ ปู่จองในบ้านยะโป้ ตายแล้ว ไม่มีใครสืบต่อแล้ว

คนในบ้านเปลี่ยนเป็นพุทธ แต่ยังคงนับถือพุทธ-ผี ไม่มีนับถือคริสต์ งานประเพณีหลักๆ คือ เทศกาลปีใหม่กินวอ (วันตรุษจีน) กินข้าวใหม่ เข้าพรรษา ออกพรรษา

ในงานกินวอ ส่วนมากทางบ้านลีซอจะกินวอก่อนแล้วก็จะเป็นมูเซอ ประเพณีคล้ายๆ กับของลีซอ จัดงานฉลอง 7 วัน โดยทำพิธีกรรมที่ลานเต้น คนเป่าแคนในบ้านไม่มีแล้วต้องไปจ้างคนที่อื่น ส่วนมากจะจ้างมูเซอดำ จากบ้านยาป่าแหน บ้านผามอน

ตอนที่ย้ายมาอยู่บ้านยะโป้ ทางบ้านสันติชลกับบ้านใหม่สหสัมพันธ์ ยังไม่มีบ้านคน ตรงนั้นเป็นที่ไร่เก่าของคนบ้านน้ำฮู คนจีนทางบ้านสันติชล แรกๆ ข้ามา 2-3 หลัง ย้ายเข้ามาหลังจากอยู่บ้านยะโป้ แล้วสองสามปี ส่วนลีซอบ้านใหม่สหสัมพันธ์ย้ายมาทีหลังอีก

เรื่องเกษตรกรรม หลังจากไม่ทำไร่ฝิ่นแล้วก็ปลูกหอม กระเทียม คนที่มีนาก็ทำนา มีที่ไร่ก็ทำไร่ เดี๋ยวนี้มีหลายอย่าง ถั่วแขก ถั่วดิน เคยปลูกงาอยู่แต่เลิกปลูกเพราะว่าทางนี้อากาศเย็น งาไม่ค่อยออกเม็ด

ถั่วแขก มีพ่อค้าในเวียงมาประกันราคา แล้วเราก็เก็บส่งขายได้ทุกวัน ถั่วแขกได้ปลูกมาสิบกว่าปีแล้ว

กระเทียม ปลูกมาตลอด ตั้งแต่เลิกปลูกฝิ่น มีพ่อค้าจากในเวียงเข้ามาซื้อ แล้วแต่ว่าเราจะขายดิบหรือขายแห้ง เมื่อปีที่แล้วได้ขายดิบ ในราคากิโลกรัมละ 14 บาท

ปัจจุบันคนในบ้านยะโป้ ไม่ได้ห้ามแต่งงาน เดี๋ยวนี้มีฝรั่งผู้หญิงหนึ่งคนมาเอาผู้ชายมูเซอ ส่วนคนหนุ่มสาวที่เป็นวัยแรงงาน มีทั้งไปรับจ้างทำงานข้างนอกด้วยเป็นแรงงานทำไร่ในบ้านด้วย

รูปที่ 16 นายวินัย เลายี่ป่า

ผู้ให้ข้อมูล	**18) นายวินัย เลายี่ป่า (อายุ 55 ปี เกิดปี พ.ศ. 2498)**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายภาณุพงศ์ ศรีภา**
วันที่	**4 สิงหาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านใหม่สหสัมพันธ์ ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านสันติชล**
ผู้เรียบเรียง	**นายภาณุพงศ์ ศรีภาและนางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-P014**

บ้านใหม่สหสัมพันธ์เป็นบ้านของชาวลีซอ ย้ายมาจากหลายบ้าน กลุ่มแรกๆ เป็นลีซอจากแพมบก บ้านกื๊ดสามสิบ บ้านเสาแดง ดอยผีลู

ตอนที่ลีซอเข้ามาทางบ้านสันติชลมีไม่กี่หลัง มีบ้านของบุญหล่อ และพี่ชาย มีประมาณ 5-6 หลังเท่านั้น

ตัวผู้ช่วยเองเกิดที่เชียงดาว ชื่อบ้านลาหวู่ จริงๆ พ่อแม่มาจากเมืองจีน ลูกหลานได้เกิดในเมืองไทยที่เชียงดาว ต่อมาได้ย้ายไปอยู่ดอยอ้น (ทางอำเภอเมือง) อยู่ได้ 7 ปี จากนั้นย้ายไปอยู่กื๊ดสามสิบ อยู่ที่กื๊ดสามสิบประมาณ 20 กว่าปี จากนั้นย้ายเข้ามาอยู่บ้านใหม่สหสัมพันธ์ได้ 17 ปีแล้ว (ย้ายเข้ามาบ้านใหม่ฯ ในปี พ.ศ. 2536) แต่ว่าก่อนที่ผู้ช่วยจะเข้ามาก็มีคนมาอยู่ก่อนแล้ว **(เกิดที่เชียงดาว - ดอยอ้น ในเขตอำเภอเมือง - กื๊ดสามสิบ - บ้านใหม่สหสัมพันธ์)**

ผู้นำจากบ้านแพมบก ชื่อนายหลวง หมอผี ผู้นำจากดอยผีลู ชื่อนายสาม เลาซี ตอนตั้งบ้านแรกๆ มีบ้านประมาณ 7 กว่าหลังคาเรือน พ่อของบุญหล่อก็อยู่ดอยผีลูด้วยกันกับนายสาม เลาซี ต่อมาแยกอยู่กันคนละฝั่งน้ำ พ่อของบุญหล่ออยู่ทางบ้านจีนสันติชล ส่วนนายสาม เลาซี มาอยู่บ้านลีซอ

ผู้นำที่มาตั้งบ้านมีหลายคน ได้แก่ นายหลวง หมอผี (มาจากแพมบก), นายสาม เลายี่ปา (มาจากแพมบก), นายสาม เหล่าหมี่ (มาจากแพมบก), นายสาม เลาซี, นายสาม สีวลี (มาจากปางแปก), นายใส่ สีวลี (จากปางแปก) กลุ่มลีซอ ที่ย้ายมาอยู่บ้านใหม่สหสัมพันธ์ทีหลังสุด คือลีซอบ้านปางแปก

ชาวลีซอกลุ่มแรกๆ ที่ย้ายเข้ามาบ้านใหม่ฯ นอกจากมาจากบ้านแพมบก ดอยผีลู แล้วยังมีมาจากป่าแป๋ เสาแดง หัวแม่เมือง แม่อีแลบ ลีซอ จะแยกกลุ่มเป็น ลีซอพม่า กับ ลีซอไทย ต่างกันตรงภาษาพูดนิดหน่อย

บ้านกื๊ดสามสิบ ตอนที่อยู่บ้านกื๊ดสามสิบ บ้านใหญ่กว่านี้มี 200 กว่าหลังคาเรือน หมูเยอะ เลี้ยงหมูได้ฆ่ากินทุกวัน วิธีการเลี้ยงหมูไม่ได้เลี้ยงใส่คอก แต่เลี้ยงปล่อยตามธรรมชาติ เมื่อก่อนทางกื๊ดสามสิบ ปลูกอะไรก็ดี ปลูกฝิ่นเขียวงามมาก ทางกื๊ดสามสิบส่วนใหญ่ตระกูลเลายี่ป่าทั้งนั้น ทางเชียงดาว ดอยสามหมื่น ก็ตระกูลเลายี่ปา

ฝิ่น ได้ขายให้ชาวจีนฮ่อ จากทางพม่า เชียงใหม่ กรีดเป็นน้ำยางสีดำออกมาก็ขายไปอย่างนั้นเลย บางคนเอาเสื้อผ้า รองเท้า ม้า ปืน แลกกับฝิ่น แลกเป็นห่อ ห่อหนึ่งหนัก 1 กิโลกรัม

อัตราแลก: ถ้าม้าสวยๆ 1 ตัว แลกกับ ฝิ่นห่อกว่า (ฝิ่น 1 ห่อ น้ำหนักสองกิโลกรัม) ม้าพ่อ 1 ตัว แลกกับฝิ่น 3-4 ห่อ เป็นม้าพ่อ ขนาดสามารถบรรทุกข้าวได้ 8 ถัง ถ้าเป็นม้าธรรมดา บรรทุกได้เพียง 4-6 ถัง เท่านั้น

สาเหตุที่ย้ายมาจากบ้านกื๊ดสามสิบ เพราะเกิดโรคระบาดในหมูและหมา ยังขาดรายได้จากการปลูกฝิ่น ทำให้ต้องย้ายออกมาอยู่ที่บ้านใหม่สหสัมพันธ์เพื่อต้องการอยู่ใกล้เมือง

ได้เลิกปลูกฝิ่นตั้งแต่อยู่บ้านกื๊ดสามสิบ (ประมาณปี พ.ศ. 2530) จากนั้นได้ปลูกพืชชนิดอื่นแทน เริ่มแรกได้ปลูกลิ้นจี่ ชาวบ้านปลูกกันเยอะไม่มีราคา ตอนนี้ตัดทิ้งหมดแล้ว ปัจจุบันส่วนมากปลูกข้าว ถั่วเหลือง ข้าวโพด

โครงการไทย-เยอรมัน เข้ามาส่งเสริมให้ปลูกข้าวบาเล่ย์ ไม่มีตลาด ส่วนขิงไปเอาพันธุ์ที่อื่นมาปลูก ขายได้ราคาดีมาก มีโรงงานเข้ามาซื้อถึงไร่เลย ขายได้ทั้งขิงหนุ่ม ขิงแก่ แล้วแต่ราคาในตลาด เราสามารถทิ้งไว้ได้สองสามปี

ชาวจีนฮ่อ เป็นพ่อค้าเดินเข้ามาขายของในบ้าน ส่วนใหญ่คนบนดอยไปค่อยได้ลงไปข้างล่าง เราจะซื้อขายกันบนดอย โดยที่พ่อค้าจีนฮ่อจากเชียงใหม่ ชอบเอาสินค้าต่างม้าเดินเข้ามาขายในบ้าน **หมู่บ้านลีซอในเขตอำเภอปาย** ได้แก่ บ้านแม่อีแลบ บ้านแม่ยานน้อย บ้านแม่หมูหลวง บ้านปางแปก บ้านไทรงาม บ้านผีลู บ้านน้ำปลามุง บ้านหัวช้างเฒ่า บ้านหัวแม่เมือง

งานประเพณีที่สำคัญของบ้านใหม่สหสัมพันธ์ ได้แก่ งานแต่ง งานศพ งานปีใหม่ งานกินข้าวใหม่ งานมัดมือ งานฮ้องขวัญ ตั้งศาลา

ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน ชื่อ นายเรวัต พฤกษาสกุล

2.2 ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์: สัมภาษณ์บุคคล อำเภอปางมะผ้า

2.2.1 สรุปจำนวนผู้สัมภาษณ์ในอำเภอปางมะผ้า

ข้อมูลการสัมภาษณ์ในเขตอำเภอปางมะผ้าจำนวน 24 คน เป็นชาย 22 คน หญิง 2 คน

อายุต่ำกว่า 60 ปี	จำนวน 8 คน
อายุระหว่าง 61-70 ปี	จำนวน 8 คน
อายุระหว่าง 71-80 ปี	จำนวน 7 คน
อายุระหว่าง 81-90 ปี	จำนวน 1 คน

2.2.2 การตั้งคำถามส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับ

ประวัติส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ ที่ช่วยให้เห็นถึงภูมิหลัง ได้แก่ การตั้งถิ่นฐาน อพยพโยกย้าย ประสบการณ์ชีวิต การทำงาน ครอบครัว ของผู้ให้ข้อมูล สิ่งต่างๆ เหล่านี้ สามารถช่วยให้เห็นถึงบริบท ความแตกต่างของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีทัศนคติต่อประเด็นคำถามในเรื่องต่างๆ

เหตุการณ์และความทรงจำที่เกี่ยวข้องในพื้นที่วิจัย ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนเหตุการณ์สำคัญๆ ในความทรงจำของผู้ให้ข้อมูล เช่น โครงการพัฒนาพื้นที่สูง ความสัมพันธ์ติดต่อกับภายนอก เป็นต้น

เรื่องของกระแสการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในอำเภอปางมะผ้า ได้แก่ การเข้ามาของกลุ่มทุน ความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และผลกระทบที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

เกร็ดเรื่องเล่าต่างๆ ที่เกี่ยวข้องภายในชุมชน ได้แก่ ประวัติหมู่บ้าน สถานที่ บุคคล เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ วัด เรื่องเล่า คติความเชื่อ เป็นต้น

2.2.3 คำอธิบายรหัสเสียง

อักษร PP แทน อำเภอปางมะผ้า

หมายเลขสามหลัก แทนลำดับเลขที่การสัมภาษณ์

2.2.4 ตารางแสดงรายละเอียดข้อมูลสัมภาษณ์

ลำดับ	รหัสเสียง	ชื่อ-สกุล	อายุ	สถานที่/ที่อยู่	วันที่สัมภาษณ์
1	PPK-HIST-PP028	นายต่าปีตี ขุนเขาขจี นายส่า เสียงก้องไพร	57 80	22 หมู่ที่ 5 บ้านแม่อูมอง ต. สบป่อง	23/5/53
2	PPK-HIST-PP029	นายพะหม่อเจ พิทักษ์เขตพนาไพร	70	53 หมู่ที่ 5 บ้านลุกป่าก๊อ ต. สบป่อง	23/5/53
3	PPK-HIST-PP030	นายสงัด ถิ่นทองพนา	41	หมู่ที่ 5 บ้านหนองขาว ต. สบป่อง	23/5/53
4	PPK-HIST-PP031	นายสมัย ยาเขต	48	80 หมู่ 2 บ้านน้ำริน ต. สบป่อง	23/5/53
5	PPK-HIST-PP032	นายสมหวัง สายใจธารทิพย์ นายจะอู๋ ศักดิ์ปิยะเมธากุล	40 62	48 หมู่ที่ 4 บ้านผามอน ต. สบป่อง	23/5/53
6	PPK-HIST-PP033	นายเสริมศักดิ์ มงคลชัยวารี	34	121 หมู่ที่ 3 บ้านวนาหลวง ต. ปางมะผ้า	24/5/53
7	PPK-HIST-PP034	นายจ่าโบ่ สำเภาโอฬาร	60	7 หมู่ที่ 9 บ้านลุกข้าวหลาม ต. ปางมะผ้า	24/5/53
8	PPK-HIST-PP035	นายจ่ายอ ศรสกุลคีรี	64	62 หมู่ที่ 11 บ้านบ่อไคร้ ต. ปางมะผ้า	24/5/53
9	PPK-HIST-PP036	นายสุริยนต์ วรรณเลิศ	61	42 หมู่ที่ 3 บ้านท่าไคร้ ต. ปางมะผ้า	24/5/53
10	PPK-HIST-PP037	นายละ ผิวนวลใย	87	12 หมู่ที่ 3 บ้านท่าไคร้ ต. ปางมะผ้า	24/5/53
11	PPK-HIST-PP038	นายเจ่พอ รัตนอารยธรรม	60	8 หมู่ที่ 5 บ้านเมืองแพม ต. ถ้ำลอด	30/5/53
12	PPK-HIST-PP039	นายพะเนคา แก้วโพธิสิทธิ์	64	30 หมู่ที่ 5 บ้านเมืองแพม ต. ถ้ำลอด	30/5/53
13	PPK-HIST-PP040	นายพะโถ่คา ไพรสิทธิฤทธิ์	80	25 หมู่ที่ 5 บ้านเมืองแพม ต. ถ้ำลอด	31/5/53
14	PPK-HIST-PP041 PPK-HIST-PP042 PPK-HIST-PP043	นายบุญตัน วงศ์กะเหรี่ยง	51	6 หมู่ที่ 5 บ้านเมืองแพม ต. ถ้ำลอด	1/6/53

15	PPK-HIST-PP044	นายพะเข่ลือ วงศ์กะเหรี่ยง	60	บ้านเมืองแพม หมู่ที่ 5 ต. ถ้ำลอด	1/6/53
16	PPK-HIST-PP045 PPK-HIST-PP046 PPK-HIST-PP047	นางศิริรัตน์ สิรินฤการ	77	2 หมู่ที่ 8 บ้านแม่หมูลีซอ ต. สบป่อง	6/6/53
17	PPK-HIST-PP048	นางอะหวู่มะ เข่ลีซอ	74	45 หมู่ที่ 8 บ้านแม่หมูลีซอ ต. สบป่อง	6/6/53
18	PPK-HIST-PP049	นายสุรชัย สิรินฤการ	75	2 หมู่ที่ 8 บ้านแม่หมูลีซอ ต. สบป่อง	7/6/53
19	PPK-HIST-PP050	นายชาติชาย ตามี	47	บ้านแม่หมู หมู่ที่ 8 ต. สบป่อง	8/6/53
20	PPK-HIST-PP051	นายจ่านุ ชุ่มชื่นพิศาล	74	33 หมู่ที่ 5 บ้านยาป่าแหน ต. ปางมะผ้า	10/6/53
21	PPK-HIST-PP052 PPK-HIST-PP053	นายสรพงศ์ บวรบุญยานนท์	50	21 หมู่ที่ 5 บ้านยาป่าแหน ต. ปางมะผ้า	11/6/53
22	PPK-HIST-PP054	นายละ บวรบุญยานนท์	80	3 หมู่ที่ 5 บ้านยาป่าแหน ต. ปางมะผ้า	11/6/53

2.2.5 ถอดเทปสรุปความข้อมูลสัมภาษณ์ในเขตอำเภอปางมะผ้า

รูปที่ 17 นายต่าปิตี ขุนเขาขจี

รูปที่ 18 นายส่า เสียงก้องไพร

ผู้ให้ข้อมูล	**19) นายต่าปิตี ขุนเขาขจี (อายุ 57 ปี เกิดปี พ.ศ. 2496)**
	20) นายส่า เสียงก้องไพร (อายุ 80 ปี เกิดปี พ.ศ. 2473)
	บ้านเลขที่ 1 หมู่ 5 บ้านแม่อูมอง ตำบลสบป่อง
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ และนายคงกมล รัฐปัตย์**
วันที่	**23 พฤษภาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 22 หมู่ 5 บ้านแม่อูมอง ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**นายส่า เป็นผู้นำตามธรรมชาติ ย้ายมาอยู่ที่บ้านแม่อูมอง**
ผู้เรียบเรียง	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP028**

นายต่าปิตี :

ปี พ.ศ. 2506 ได้เข้ามาอยู่ตามหมู่นี่ ก่อนๆ ไม่ได้อยู่เป็นที่ ที่เป็นนานี่ได้อยู่ หลังคามีเป็นสามสิบหลังคาเรือน เมื่อก่อนๆ ทำไร่เลื่อนลอย ต่อมาอยู่เป็นที่ ได้มาตั้งบ้านที่นี่เมื่อปี พ.ศ. 2506 สมัยก่อนเขาหนีจากข้างล่าง หนีโรคระบาดขึ้นมาทางนี้ ได้ยินก็หนีๆ เขาไม่มียา หนีได้มาอยู่ในถ้ำ เขามาสร้างอยู่หลายครอบครัว แตกคนละที่คนละทาง ไปอยู่มะโนราบ้าง ผาแดงบ้าง ไปกันหมด เหลือที่นี้ได้ย้ายขึ้นมาพร้อมกัน 8 ครอบครัว เมื่อปี 2506 ในบ้านมีแต่ปกาเกอะญอ มีคนที่อื่นมาเอาลูกเอาเมียที่นี่ก็มี ผู้นำศาสนา คือ พ่อเฒ่าส่า (ยังอยู่) แต่คนแรกคือ พ่อเฒ่าหน่วยมู พ่อเฒ่าส่าเป็นเหมือนผู้ช่วยพ่อเฒ่าหน่วยมู แต่ก่อนทางนี้เรียกว่า “บ้านพ่อเฒ่าหน่วยมู” เรียกตามชื่อผู้นำศาสนา ต่อมาเรียกว่า บ้านแม่อูมอง

ปัจจุบันในบ้านแม่อูมองมี 30 กว่าครอบครัว ความเชื่อคนปกาเกอะญอไม่ค่อยเอาเมียคนอื่น เอามูเซอ ลีซอ อุปสรรคมันเยอะ ก่อนๆ เลี้ยงวัว ควาย ไม่ได้มีการค้าขาย แต่ได้เคยลงไปซื้อ ได้ขนข้าวข้ามดอยจิ๊กจ๊องลงที่หมอแปง ม่วงสร้อย ป่ายาง อำเภอปาย คนเราเดินก็ยากจะเอาม้าไปได้อย่างไร

เมื่อก่อนนี้ที่สบป่องมีสามครอบครัว มีแต่คนใบ้ ลุงจองจาย หมู่นี้เดี๋ยวนี้ตายหมดแล้ว

ถ้าอยากซื้อพริก เกลือ ก็เดินข้ามไปซื้อที่เมืองปาย ได้ไปซื้อที่ร้านแม่ของลุงหลู่ (ปัจจุบันคือร้านขายมอเตอร์ไซค์ เขตบ้านแม่นาเติงก่อนถึงตัวเมืองปาย)

เคยเอาปอจากที่ปลูกในบ้านทุบๆ แล้วมัดเป็นดุ้นๆไปขาย กิโลละสามบาท เอาเงินที่ขายได้ไปซื้อกางเกงตัวละสิบสองบาท

ส่วนเรื่องของหวาน ขนม เมื่อก่อนนี้ได้กินแค่น้ำอ้อย แปหยู่ สองอย่างเท่านั้น

ทางนี้จะมียาสูบ พริก สมัยก่อนช่วงเดือนธันวา มกรา กุมภา เก็บพริกมาขาย ส่วนเกลือจะมีคนจากแม่นาเติงหาบขึ้นมา ปีสองปีจะเห็นหน้าแขกสักคนสองคน ถ้าหมาเห่านี่ทายได้เลย ปัจจุบันนี้หมาเห่าทายคนไม่ได้เลย วันนี้ลูกหลานมาชุดหนึ่งอีกวันอีกชุดหนึ่ง ฝรั่งมาแหม (อีก)

เมื่อก่อนในช่วงมีนา เมษา เก็บฝ้าย เอามาปั่น เป็นฝ้ายขึ้นมา ย้อมสีตามธรรมชาติ เขาจะรู้ว่าสีออกอย่างไร เอาเปลือกไม้มาย้อม ตอนนี้เขาก็ยังทอ ซื้อสีมาย้อมได้อยู่

พ่อแม่จะทอเสื้อให้ลูกผู้ชาย สักสิบสอง สิบสาม สิบสี่ จะเปลี่ยนจากชุดยาว มาเป็นเสื้อสั้นๆ

สมัยก่อนนี้ทำไร่แผ่นเดียว อาหารอยู่นั้นหมด อาหารหลักเป็นข้าว ข้าวโพด แตง พริก ทุกอย่างมีอยู่ในนั้นหมด ปกาเกอะญอ มีชื่อเสียงดี อยู่ที่ไหน ป่าถึงมี บางครั้งมีลีซอเข้ามาถามหายาสมุนไพร พะตีตอบว่าจะมีได้อย่างไร ก็เมื่อป่ามันหมด อย่างทำยาสมุนไพร ต้องทำหน้าแดด ผึ่งแดด มีนา เมษา เวลาตากห้ามตากบนสังกะสีหรือหนังสือพิมพ์เพราะมันมีพิษ

เดี๋ยวนี้กำลังลงไร่ ลงสวน ปลูกข้าว ปลูกข้าวโพด ถั่วดิน ถั่วแดง ไม่มีขิง เผือก

ในบ้านใช้ห้วยดินหยวด เป็นห้วยสาขา (ห้วยแยก) ของแม่อูมอง ที่เรียกว่าห้วยดินหยวด แปลว่าดินสไลด์ ส่วนแหล่งน้ำกิน ได้ใช้ประปาภูเขา ไปต่อจากห้วยแม่อูมอง แต่ก่อนน้ำดี แต่ช่วงนี้เดือนมีนา เมษา ต้องกันเอาไว้ใช้เพราะมันแห้ง แต่ก็ยังได้ใช้อยู่ทุกปี แต่ก่อนข้าวพอกิน บ่ได้ได้น้อย ออกไปซื้อกิน แต่ก่อนนั้นทำนัก (มาก)ได้น้อย เพราะศัตรูมันเยอะ ยังได้ซื้อกินที่ปายก็มี

พันธุ์ข้าวเดิม เรียกว่า ข้าวหางยาว แต่ก็ช่วงหลังมีพันธุ์ข้าว ชค. 35 ได้มาปลูกอยู่

ประเพณี พิธีกรรม เดือนกุมภาพันธ์ทุกปี มีงานมัดมือ ลูกหลานต้องกลับมาทุกปี เรามานั่งดูวันเวลากันว่าจะเอาวันไหน ต้มเหล้า วันที่ 1 เลี้ยงเจ้าเมือง เราต้องมาจัดชุดที่จะไปเลี้ยงเจ้าเมือง วันที่ 1-10 เราต้องไปพัฒนาที่ศาลเจ้าเมือง วันที่ 11 ไปเลี้ยงเจ้านาย วันที่ 12 ไปมัดมือ ทางเข้าหมู่บ้านต้องกำหนดห้ามเข้าออก ช่วง 08.00-13.00 ห้ามทำการซื้อขายในบ้านช่วงประเพณีมัดมือ และห้ามคนอื่นเข้าหมู่บ้านในช่วงแปดโมง-บ่ายโมง หลังบ่ายโมงเมื่อมีเสียงปืน ก็ถือว่าเสร็จ เราต้องกำข้าวสาร ซุ่มจับข้าวสารนับเม็ดให้ครบคู่ ถ้าเป็นคี่ต้องซุ่มจับใหม่ และเมื่อมีเสียงปืนถือว่าเป็นสัญญาณว่าเสร็จพิธีเลี้ยงเมือง หลังจากนั้นก็ปันปอน (ให้พร) เราใช้เวลาสามวันในการมัดมือหนึ่งปี มีงานมัดมือสองครั้งคือ ช่วงปีใหม่และกลางพรรษา

การเลี้ยงผีเจ้าที่มีตลอด ใครเจ็บป่วย ก็ไปหาหมอดูว่าต้องเลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู

หมอดูในบ้าน ชื่อ พ่อหลวงเลอคา ขุนเขาขจี เป็นอดีตพ่อหลวงและเป็นลูกเขยของพ่อเฒ่าส่า เป็นคนสืบทอดต่อจากพ่อเฒ่าส่า

ในบ้านเป็นเครือญาติเดียวกัน สมัยก่อนมีเพียงแค่สองนามสกุล คือ นามสกุลเลอะเห กับ จ่อโพ ช่วงหลังๆ มา เขาตั้งนามสกุลขึ้นใหม่กันเยอะในอดีตอยู่แถวๆ รอบปางมะผ้า เมืองแพมก่อนๆ คนเฒ่าคนแก่ได้อยู่ คนที่แม่อูมองย้ายไปอยู่โน่นก็มี แล้วก็ย้ายกลับมาอยู่ ปัจจุบันในบ้านแม่อูมองมี 34 หลังคาเรือน

พ่อเฒ่าล่า เสียงก้องไพร :

พ่อเฒ่าหน่วยมู เป็นเหมือนผู้นำรองจากพ่อเฒ่าหน่วยมู ที่ยังมีชีวิตอยู่ในบ้าน เคยได้อยู่เมืองแพม ผามอน เคยได้อยู่ที่บ้านผามอนที่มูเซอได้อยู่ตอนนี้ แล้วก็ย้ายไปย้ายมา ไปอยู่ที่แม่ยาง ในเขตอำเภอปาย

เป็นผู้นำการย้าย ตอนที่ย้ายมาอยู่ที่นี่มี 16 หลังคา จากบ้านผามอน อยู่ผามอนได้สามปี ย้ายเมื่อสงครามญี่ปุ่น มันรุงรัง หมูเจ้าหน้าที่ทหารไทยขึ้นมาขอกินหมู (ทหารไทยขึ้นมาก่อนได้ปีกว่าแล้วทหารญี่ปุ่นก็ขึ้นมา) ถ้าไม่ให้กิน มันก็ยิงกินคนเดียว ตอนที่อยู่ผามอนก็มีมูเซออยู่ข้างๆ แต่อยู่คนละที่ทำกิน

ผามอน – บ้านแม่ยาน (บ้านมะโนรา) ก่อนหน้านี้ได้อยู่แถวนี้ (บริเวณบ้านเก่า ใกล้ๆ กับที่วัดในปัจจุบัน) และย้ายไปผามอน – บ้านแม่ยาน แล้วก็ย้ายมาที่นี่

ตอนที่มาอยู่ที่นี่ บ้านน้ำรินมีแล้ว แต่ตอนที่อยู่ผามอน-แม่ยาน ยังไม่มีบ้านลีซอ

แต่ก่อนซื้อพริกเกลือ ซื้อที่เมืองปาย ไม่มีวัวม้าต่าง เปอะหลังเข้ามา เคยได้เอาพริกแห้งไปขาย ส่วนข้าวไม่ได้ขายปลูกแค่พอกิน และก็มีปอที่เคยทุบๆ มัดไปขาย ขายได้กิโลละหนึ่งบาท หรือไม่ก็เอากล้วยไม้ป่าไปขายที่ปาย ส่วนไร่ยา (ฝิ่น) ไม่ได้ทำ พวกม้ง มูเซอ ลีซอ ทำไร่ฝิ่น เราไม่ทำ

ตอนแรกเจ้าหน้าที่ชค. 35 เข้ามาอยู่ก่อนไทย-เยอรมัน ไทย-เยอรมัน เข้ามาก่อน ชค. 35 (เข้ามาปี 2523 จำได้ว่าเป็นปีที่ลูกสาวเกิด) เข้ามาส่งเสริม แนะนำความรู้เรื่องยาเสพติด หาพื้นที่ มาแผ้วถางไร่ฝิ่น เอาผู้ติดยาไปบำบัดฟื้นฟู มีการพัฒนาห้องน้ำห้องส้วม มาส่งเสริมประปา เอามาต่อลงที่หน้าโรงเรียน (ให้อย่างแรก) ทำบ่อน้ำ ทำห้องน้ำ โครงการไทย-เยอรมัน มาปลูกส่งเสริม ถั่วเหลือง ถั่วแดง มะม่วง ขนุน กาแฟก็มี ปลูกกินไม่ได้มีการรับซื้อ “ปลูกทดแทนฝิ่น” ส่วนการปลูกชา เมื่อก่อนโครงการไทย-เยอรมัน มาส่งเสริมแต่ไม่ได้ผล เอามาลงพร้อมต้นหม่อน (ยังคงมีอยู่ในบ้าน) ที่วัดมีพระอยู่ 1 องค์

สมัยก่อนงานแต่งงานไม่ต้องลงทุน อย่างหมูเลี้ยงปล่อย บ้านที่มีลูกสาวสอง ถ้าจะเข้ามาเป็นเขย เข้ามาแต่ตัว เพราะผู้หญิงจะเตรียมไว้ครบ เข้ามาเหมือนเทวดา เจ้าสาวต้องไปขอผู้ชาย ผู้ชายได้เปรียบ แต่ปัจจุบันต้องช่วยกัน

รูปที่ 19 นายพะหม่อเจ พิทักษ์เขตพนาไพร

ผู้ให้ข้อมูล	**21) นายพะหม่อเจ พิทักษ์เขตพนาไพร (อายุ 70 ปี เกิดปี พ.ศ. 2483)**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ และ นายคงกมล รัฐปัตย์**
วันที่	**23 พฤษภาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 53 หมู่ 5 บ้านลุกป่าก๊อ ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ผู้เรียบเรียง	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP029**

คนทางแม่อุมองก็คนทางเดียวกับทางนี้ เมื่อก่อนคนเฒ่าก็อยู่แถวๆ นี้ พ่อเฒ่ามาอยู่ที่นี่ปีไหนก็ไม่รู้ ปัจจุบันมีบ้าน 33 หลัง เมื่อก่อนนี้มีแค่หลังเดียว เป็นน้องของพ่อเฒ่าชื่อ จะหนู่เจ เผ่าพันธุ์ธรรม ตอนนี้อายุ 50 กว่าปี พ่อเฒ่าจะหนู่เจเป็นคนแรกที่เข้ามาอยู่ในบ้านลุกป่าก๊อ ตอนแรกได้อยู่แถวบ้านมูเซอแดง (บ้านหนองขาว) ส่วนพ่อเฒ่าก็ได้ย้ายมาตามเขา บ้านหนองขาว ปัจจุบันเพิ่งตั้ง ได้ข่าวว่าย้ายมาจากบ้านป่ายาง เมืองปาย

บ้านนี้ตั้งพร้อมๆ กับบ้านแม่อุมอง ปัจจุบันตัวของพ่อเฒ่าจะหนู่เจ (นายเพชร) เป็นผู้นำศาสนา

อาชีพปัจจุบัน ทำไร่ ไม่ได้ปลูกฝิ่น เมื่อมาอยู่ที่นี่บ้านน้ำริน ยังไม่ได้ตั้งปางมะผ้า (สบป่อง) มีแค่หลังสองหลัง บ้านก็ดสามสิบก็ยังไม่มีบ้าน

การติดต่อค้าขาย เคยลงไปซื้อหากิน เคยได้ขายปอ กิโลละบาทสองบาท ไม่มีม้าวัว แบกไปขาย ถ้าอยากได้ของอะไรก็ไปเมืองปาย ปีไหนไม่มีข้าวก็ไปเสาะหาซื้อข้าวที่เมืองปาย ไม่ได้มีวัวต่างม้าต่าง หาบเองคนเดียว ข้ามดอยจิ๊กจ๊อง เจอบ้านป่ายาง ออกทางแม่นาเติง เมื่อก่อนบ้านป่ายางก็ไม่มี มีแต่ต้นยางต้นใหญ่ๆ

เหตุที่เรียกว่าบ้านลุกป่าก๊อ เพราะมีต้นก๊อ (ใบจาก) มากในพื้นที่นี้

น้ำ- ต่อประปาเข้ามา ใช้น้ำห้วยออกรู ต่อมาใส่แท็งก์ ปัจจุบันที่ไร่ ปลูกข้าว ข้าวโพด (ข้าวแข่/แค้)

สมัยก่อนที่เดินไป โรงพยาบาลปายยังไม่มี สมัยก่อนไปซื้อของที่ร้านนางแพะ เป็นคนไทใหญ่ เมื่อก่อนร้านค้าในปายมของกาล่า ร้านจเรออ ร้านเฮียชัย ร้านลุงหลู่ (เป็นลูกของนางแพะ ปัจจุบันเป็นร้านมอเตอร์ไซด์ก่อนเข้าเมืองปายทางขวามือ)

ปัจจุบัน ข้าวปลูกกิน บางปีไม่พอกินก็ต้องซื้อกิน ไม่ได้ขาย ศาลเจ้าเมืองไม่มี ถ้าทำพิธีกรรมก็ทำบ้านใครบ้านมัน ในบ้านนับถือศาสนาพุทธ ไม่มีคริสต์ คนทางนอกเข้ามาแต่งงานก็มี ไทยก็เอา ยวน (คนเมือง) ก็เอา มีทุกอย่าง

งานประเพณี คนตายมีทั้งฝังและเผา โรงเรียนในบ้านตั้งเมื่อ 20 กว่าปีที่แล้ว

โครงการไทย-เยอรมัน ได้เข้ามาในบ้าน เอากาแฟมาให้ปลูกครั้งเดียว ชาวบ้านหาเงินสดโดยการรับจ้าง เช่น เรื่องดับไฟป่า วัยรุ่นมีได้ลงไปทำงานในเมือง เอาข้าวแล้วก็ไม่ได้ทำอะไร ทอผ้าก็ไม่ได้เอาไปขาย ทอใส่เก็บไว้ไม่ได้ขาย ซื้อฝ้ายแล้วเอามาย้อมคนเดียว

งานประเพณีในบ้าน ก็มีงานมัดมือ (ปีใหม่) สองครั้ง คือช่วงเดือนกุมภา มีนา และ ช่วงกลางพรรษา

ไฟฟ้า- ใช้โซล่าเซลล์ ได้ช่วงสมัยนายกฯ ทักษิณ

รูปที่ 20 นายสงัด ถิ่นทองพนา

ผู้ให้ข้อมูล	**22) นายสงัด ถิ่นทองพนา (อายุ 41 ปี เกิดปี พ.ศ. 2512)**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ และนายคงกมล รัฐปัตย์**
วันที่	**23 พฤษภาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**หมู่ที่ 5 บ้านหนองขาว ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหนองขาว**
ผู้เรียบเรียง	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP030**

บ้านหนองขาว เป็นหย่อมบ้านของบ้านแม่อุมอง เมื่อก่อนอยู่ทางป่ายาง เขตแม่นาเติง อำเภอปาย เมื่อก่อนทำสวนฝิ่น ข้ามดอยจิ๊กจ๊อง เมื่อก่อนเขาอยู่ป่ายางและได้มาเลี้ยงควายที่แม่ยาง ที่หล่ายดอย เมื่อมาตั้งหมู่บ้าน เมื่อก่อนมีบ้านแม่อุมอง ตัวเรามาอยู่ตามเขา ทันได้อยู่ป่ายาง

ตัวของผู้ช่วย เดิมอยู่บ้านน้ำจาง ปางคาม ได้ย้ายเข้ามาพร้อมพี่น้องกันที่บ้านหนองขาว 6 หลังคา *"คนแม่ยาง มาตั้งหมู่บ้านที่นี่ ทางเราก็ย้ายมาตามเขา .."* เมื่อก่อนมีป่าที่ทำกินที่ไหนก็อยู่ที่นั่น *"ย้ายมาจากแม่ยางกับน้ำจาง ทั้งสองกลุ่มเป็นญาติกัน รู้ว่าพี่น้องเราย้ายมาตั้งบ้านเราก็มาอยู่กับเขา"*

ผู้นำมาตั้งบ้านหนองขาว ชื่อ พ่อเฒ่ายะอือ จากบ้านแม่ยาง เมื่อแรกๆ มีประมาณ 12 หลังคา (แม่ยาง เขตอำเภอปาย-เขตห้วยแม่ยางทางฝั่งหนึ่งเป็นของอำเภอปายอีกฝั่งอำเภอปางมะผ้า) ปัจจุบันพ่อเฒ่ายะอือ ยังมีชีวิตอยู่อายุประมาณ 58 ปี แต่อายุแท้ๆ ได้ 65 ปี ย้ายมาจากปายได้ย้ายเข้าปางมะผ้า

ได้ตั้งเป็นหมู่บ้านทางการเมื่อ12 ปีที่แล้ว (พ.ศ. 2541) ปัจจุบันมีทั้งหมด 32 หลังคา เมื่อก่อนก็ทำไร่ฝิ่น แต่เมื่อได้ย้ายมาอยู่ที่นี่ไม่ได้ปลูก เดี๋ยวนี้ปลูกข้าว ข้าวโพด กระเทียม ถั่วแดง ถั่วดิน

ปีนี้คนปลูกกระเทียมได้เงินเยอะ ราคามันดี ราคากระเทียมได้ 15 16 18 19 ถ้าทำแห้งมัดไว้ ราคากิโลกรัมละ 60 บาท ตอนนี้รอปลูกข้าว และถั่วดิน เมื่อฝนตก ทุกครั้งปลูกข้าวได้ก็พอกิน ไม่ได้ซื้อกิน

น้ำห้วยในบ้านต่อท่อประปามา ใช้น้ำแม่อุมองเดียวกับน้ำห้วยแม่อุมอง

คนในบ้านหนองขาว เป็นมูเซอแดง คนละกลุ่มกับพ่อเฒ่าแสนคำลือ พ่อเฒ่าเอโก๋ ไม่ใช่สายเดียวกัน เรามีญาติพี่น้องอยู่ทางห้วยแห้ง ปางตองหลายคน มูเซอแดงทางทุ่งมะไฟ ก็ไม่ใช่สายเดียวกัน เมื่อเราอยู่ที่น้ำจาง คนที่ทุ่งมะไฟเขามีบ้านอยู่แล้ว มาจากที่ไหนไม่รู้

"ปีใหม่คนบนดอย มีกุมภา มีนา สองเดือนนี้"

ในบ้านนับถือผี-พุทธ บ้านเรามีผี กับ พุทธ อยู่ด้วยกันได้ ในบ้านไม่มีคริสต์ พ่อเฒ่ายะอือไม่ให้อยู่ เพราะกลัวมันจะผิดกัน มูเซอจะมีผู้นำ ปู่จอง สล่าเหล็ก (คนตีเหล็ก)

เมื่อเกิดที่ ปางบอน (เลยปางตองขึ้นไป) เมื่อก่อนอยู่ทางโน้น มีสวนที่ผาแดง ได้ย้ายมาผาแดง แล้วก็ย้ายไปอยู่น้ำจาง จากน้ำจางก็มาอยู่ที่นี่ ปางบอน-ติดชายแดนไทย-พม่า *(ปางบอน-ผาแดง-น้ำจาง-หนองขาว)*

สาเหตุที่ย้ายจากน้ำจาง ก็เพราะหาที่ทำกิน ที่น้ำจางดอยมันจิ (ติดๆ กัน) ขึ้นแล้วก็ลงดอย เวลาเจ็บป่วยมันไกล มาไม่ทันโรงพยาบาล เจ็บป่วยก็ตาย เมื่อตอนเด็กๆ ที่ได้อยู่ผาแดงเคยเห็นทำไร่ฝิ่นอยู่ แต่เมื่อเข้ามาที่บ้านหนองขาว ไม่ได้ทำ เขาไม่ให้ทำ เจ้าหน้าที่จับเอา แต่ก่อนที่เราเป็นหนุ่มข้ามไปทำสวนฝิ่นทางดอยไตแลง ที่เดี๋ยวนี้หมู่ไทใหญ่เขาอยู่ทางโน้นทำสวนฝิ่น ทางบ้านป่าขี

"โครงการไทย-เยอรมัน เข้ามาเมื่ออยู่ผาแดง ตอนนั้นเราก็ไม่ได้สนใจ เพราะเป็นวัยรุ่น แต่เปิ้นเข้ามาเมื่อก่อนไทย-เยอรมัน ไม่มีอย่างอื่น ปลูกถั่วแดง กาแฟ ผลไม้ มีหลายๆ อย่างที่เขามาส่งเสริม บ่มีตลาดเลย ส่งเสริมพันธุ์พืชให้เท่านั้น เอาไปขาย ขายไม่ออก เสียเวลาตัวเก่า"

ปีที่แล้วกับปีนี้ ปลูกกระเทียม กับ ถั่วแดง อยู่ได้แล้ว เมื่อก่อนนี้ปลูก ข้าวโพด แล้วก็ข้าวอย่างเดียว ปลูก ฝิ่นอย่างเดียว เมื่อก่อนนี้คนเฒ่าคนแก่ เป็นหนี้เป็นสินไม่มี ตอนนี้คนเกินครึ่งหมู่บ้านเป็นหนี้เกือบเป็นแสน เป็นหนี้รัฐบาลอีก เมื่อก่อนไม่ใช่อย่างนี้ คนเฒ่าคนแก่ไปเสาะกินตามธรรมชาติ เดี๋ยวนี้ถ้าบ่มีสตางค์ไปไหนก็บ่ได้แล้ว เมื่อก่อนไม่ใช่อย่างนี้ไปหากินตามธรรมชาติ

รูปที่ 21 นายสมัย ยาเขต

ผู้ให้ข้อมูล **23) นายสมัย ยาเขต (อายุ 48 ปี เกิดปี พ.ศ. 2505)**
ผู้สัมภาษณ์ **นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ และนายคงกมล รัฐปัตย์**
วันที่ **23 พฤษภาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่ **บ้านเลขที่ 80 หมู่ 2 บ้านน้ำริน ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ **ผู้ใหญ่บ้านน้ำริน**
ผู้เรียบเรียง **นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง **PPK-HIST-PP031**

เป็นชาวลีซอ ตัวของพ่อหลวงเกิดที่บ้านปางแปก อำเภอปาย ได้ย้ายมาอยู่น้ำรินเมื่อตอนอายุ 14 ปี (พ.ศ. 2519) ไม่รู้ว่าตั้งเป็นบ้านทางการเมื่อไหร่ ตอนที่เข้ามามีพ่อเฒ่าหลวง ซาเมี๊ยะ เป็นผู้นำ

ตระกูลใหญ่ๆ ในบ้านน้ำริน ได้แก่ ตระกูลเลาลี ยาเขต เหล่ายา แซ่จาง

เหตุที่ย้ายเข้ามา เพราะมีพี่น้องอยู่ทางนี้ ตอนที่ย้ายจากปางแปกมา 3-4 ครอบครัว ตอนที่ได้ย้ายเข้ามีคนอยู่แล้ว มีบ้านประมาณ 20 กว่าหลัง เป็นชาวลีซอทั้งหมด แต่ไม่รู้ว่ามาจากที่ไหน ปัจจุบันมี 90 กว่าหลังคา

ชาวลีซอ บ้านน้ำบ่อสะเป่ เป็นลีซอจากข้างนอก พูดต่างกันนิดหน่อย ตอนที่ย้ายเข้ามาใหม่ ได้มาปลูกไร่ข้าว ปลูกฝิ่น ได้แค่ปีสองปี เพราะโครงการไทย-เยอรมัน เข้ามาห้ามไม่ให้ทำ

โครงการไทย-เยอรมัน มีพืช มะม่วง ลิ้นจี่ กาแฟ ปลูกกินเอง ไม่ได้ขาย

ตอนที่ย้ายมา ผู้นำ คือ นายหลวง ซาเมี๊ยะ เป็นผู้นำตามธรรมชาติ เพราะอายุเยอะ เป็นที่นับถือ

คนทำพิธีกรรมมีหลายคน หมอผีก็มีหมอเมืองก็มี

คนในบ้านมีนับถือทั้งศาสนาพุทธ คริสต์ ในบ้านมีวัด มีโบสถ์ ในบ้านมีคริสต์น้อยกว่า ไม่รู้ว่าใครเอามาเผยแพร่ คนที่มาเผยแพร่เป็นฝรั่งจากเชียงใหม่ การร้องเพลงในโบสถ์ใช้ภาษาลีซอ ผู้นำศาสนาคริสต์ชื่อ นายวิฑูรย์ เลายา

ปัจจุบันชาวบ้านมีอาชีพ ทำไร่ ปลูกกระเทียม ช่วงหน้าฝนก็ปลูกข้าวส่วนใหญ่ชาวบ้านมีที่ไร่ ไม่มีที่นา ส่วนมากข้าวไม่ได้ขายเอาไว้กิน เรื่องรับจ้าง-ชาวบ้านลงไปรับจ้างในเมืองช่วงหน้าแล้ง

สายตระกูลเลาลีมาจากไหนไม่รู้ แต่ถ้าเป็นสายตระกูลยาเขตมาจากปางแปก

น้ำในบ้านใช้น้ำประปา ต่อมาจากดอกจิ๊กจ๊อง ชื่อว่า ห้วยดอยจิ๊กจ้อง

การเลี้ยงผี- เลี้ยงตามสายตระกูล อย่างพ่อยังไม่ตายก็ไปเลี้ยงที่บ้านพ่อ เลี้ยงช่วงปีใหม่ในวันกินวอ ใช้หมูต้ม ไก้ต้มก็ได้ ไม่มีญาติทางสายสันติชล แต่พ่อหลวงมีญาติอยู่ทางดอยผีลู งาไซ พร้าว

เรื่องแต่งงาน ในบ้านมีเขยฝรั่งก็มี มีสามสี่คน คนเมืองก็มี คนที่อื่นก็มี แต่งงานกับคนข้างนอกก็ได้ ไม่ได้ห้าม แล้วแต่ตกลงใจว่าจะอยู่ที่ไหน ตามธรรมเนียม ฝ่ายชายต้องมาสู่ขอผู้หญิง ค่าสินสอดตามแต่ตกลง ถ้าแต่งงานกันผู้หญิงก็ต้องเข้าสายตระกูลผู้ชาย

ปัจจุบัน ปลูกข้าวโพด กระเทียม *"ปีนี้ราคากระเทียมดีมาก ไม่เคยเจอมาก่อนเลย ขายในราคา 16 บาท ไม่เคยได้อย่างนี้"* ในที่ไร่ของพ่อหลวงปลูก ข้าวโพด กระเทียม ถั่วแดง ถั่วเหลือง ถ้าปลูกกะหล่ำไม่ต้องรอ ต่อน้ำมาใส่สปริงเกอร์ พ่อค้าที่มาซื้อกระเทียม ส่วนใหญ่มาจากเมืองปาย ปีนี้พ่อไม่ได้ปลูก เพราะเอาเชื้อไว้ บางไร่ขายได้แสนกว่าบาท ที่ไร่ของเราขุดเองใช้แรงงานในบ้าน ถ้าจ้างเป็นรายวัน จ้างวันละ100-120-150 บาท

ปัจจุบันในบ้านมี 90 หลังคา จำนวนประชากร 400 กว่าคน เด็กๆ ในบ้านก็เรียนที่นี่ จนถึง ป. 6 จากนั้นไปเรียนต่อที่ปางมะผ้า

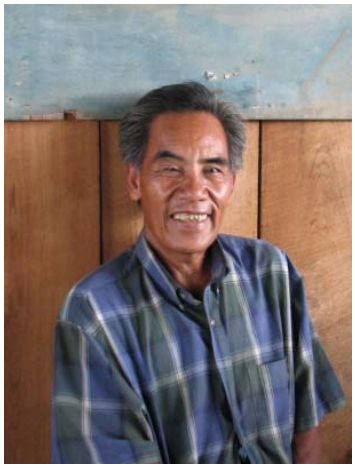

รูปที่ 22 นายสมหวัง สายใจธารทิพย์ รูปที่ 23 นายจะอู๋ ศักดิ์ปิยะเมธากุล

ผู้ให้ข้อมูล	**24) นายสมหวัง สายใจธารทิพย์ (อายุ 40 ปี เกิดปี พ.ศ. 2513)**
	25) นายจะอู๋ ศักดิ์ปิยะเมธากุล (อายุ 62 ปี เกิดปี พ.ศ. 2491)
	บ้านเลขที่ 8 หมู่ 4 บ้านผามอน ตำบลสบป่อง
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ และนายคงกมล รัฐปัตย์**
วันที่	**23 พฤษภาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 48 หมู่ 4 บ้านผามอน ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**นายสมหวัง เป็นผู้ใหญ่บ้านผามอน ส่วนพ่อเฒ่าจะอู๋ เป็นผู้นำการตั้งบ้านผามอน**
ผู้เรียบเรียง	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP032**

พ่อหลวงสมหวัง- ผู้ใหญ่บ้านผามอน (ผู้นำหมู่บ้าน) :

ในบ้านเป็นมูเซอแดง แต่ก่อนนี้อยู่แถวนี้ใกล้ๆ (บ้านเก่า) เมื่อก่อนอยู่แอลา ดอยผักกูด ก่อนที่อยู่บ้านเก่า ได้ยินว่าย้ายมาจากดอยแอลา ดอยผักกูด ส่วนตัวของพ่อหลวงได้เกิดที่บ้านผามอน (ที่นี่) แต่พ่อแม่ย้ายมาจากที่ไหนไม่ได้ถาม ปัจจุบันมี 68 หลังคา มีประชากร 302 คน แต่ปีนี้มีคนมูเซอจากบ้านแอลา ย้ายเข้ามาอยู่เพิ่มอีกสองหลัง

พ่อเฒ่าจะอู๋ – เป็นคนแต่งตั้งบ้าน (ผู้นำอาวุโส):

ย้ายมาจากหัวลางแห้ง 3-4 ปี แล้วก็มาที่ห้วยมะหลอด (แถวสนามบินบ้านแสนคำลือ)ได้ 7-8 ปี แล้วก็ลงมาอยู่ที่จะแปหล่อ และลงมาที่หมากลางแจะ แล้วค่อยขึ้นมาอยู่ที่ผามอน ได้มาอยู่ที่นี่พร้อมเดียวกับบ้านวนาหลวง ส่วนบ้านท่าไคร้เป็นคนจากยะป่าแหน ตอนที่ได้มาอยู่ประมาณ 6 หลังคา ก่อนที่ไทย-เยอรมันเข้ามา ตัวพ่อเฒ่าเคยลงไปอยู่ที่วนาหลวง แต่ว่าไม่มีที่ดินทำกินก็ได้กลับขึ้นมาอยู่ที่เดิม ก่อนที่ไทย-เยอรมัน เข้ามายังไม่ตั้งหมู่บ้าน เป็นแค่บ้านบริวาร ตัวพ่อเฒ่าจะอู๋ได้เคยย้ายลงไปอยู่วนาหลวง

ตอนที่ไทย-เยอรมัน เข้ามา ได้แค่หย่อมเป็นแค่หย่อมบ้าน เขารวมกันอยู่ที่เดียว ลงมาพร้อมเดียวกับพ่อเฒ่าแสนคำลือที่ย้ายลงมา *"ตอนที่พ่อเฒ่าย้ายจากแสนคำลือมาบ้านวนาหลวง ก็เป็นช่วงที่พ่อเฒ่าย้ายจากบ้านผามอนลงมาอยู่บ้านวนาหลวง"*

เดิมอยู่ที่หัวลางแห้ง แล้วก็ย้ายมาอยู่ที่บ้านห้วยมะหลอด (ใกล้ลาน ฮ.ของบ้านแสนคำลือ) เป็นมูเซอคนละสาย (คนละเครือญาติ) กับแสนคำลือ *"ตอนที่พ่อผมอยู่หัวลางแห้ง ตัวของแสนคำลืออยู่ที่เขตแดนพม่า ชื่อว่าบ้านหนองหลวง ยังไม่ได้เข้ามาในฝั่งไทย พ่อชื่อจะโพ๊ะ หนองหลวง-หัวของ-ห้วยมะหลอด-จะแปหล่อ-หมากลางแจ่ะ-ผามอนผาตั้ง"*

เริ่มตั้งบ้านมีมูเซอแดงอยู่ 6 หลังคาเรือน ช่วงหลังมีคนไตนอกและบ้านแอลา เข้ามาอยู่สองสามครอบครัว เมื่อก่อนปลูกข้าว ข้าวโพด ฝิ่น

"แต่ก่อนทุกหมู่บ้านปลูกฝิ่น ย้ายที่อยู่ตามไร่ฝิ่น หาที่ปลูกฝิ่นทั้งนั้น กรีดฝิ่นแล้วรายได้จากฝิ่นอย่างเดียวก็ขายได้ เอาเงินซื้อผ้า ซื้อครัว แต่ก่อนอำเภอไม่มีหมอ ตอนนั้นเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย สูบฝิ่นอย่าทั้งเดียว ดีไม่ดีอดไม่ได้ก็ติดไป เดี๋ยวนี้มีหมอทั่วทุกตำบล เก่าๆ เมื่อสูบฝิ่น ความดันไม่รู้จัก เบาหวานไม่รู้จัก แต่เดี๋ยวนี้ไม่รู้ถ้าอยากรู้อะไรหมอเข้ามาตรวจวัดว่าคนแก่นี้ความดันสูง ให้ยามากิน สองสามปีไม่หาย ถ้าสูบฝิ่นความดันไม่มีลดลง สัก 7 วันก็ไม่มีลดลง ตอนนี้ไม่มีแล้ว หายไปปีกว่าแล้ว" เลิกปลูกฝิ่นเมื่อตอนนายกฯ ทักษิณ คนที่ค้าขายเมื่อก่อนไม่ได้ลักปลูก ปลูกกันทั่ว พ่อค้าที่เข้ามารับซื้อ เป็นหมู่จีนฮ่อ แต่ก่อนเฮโรอีน ยาบ้า ยังไม่มี มีแต่ฝิ่น

บ้านผามอน ตั้งเป็นหมู่บ้านปีไหนไม่รู้ น่าจะประมาณปี พ.ศ. 2531

พ่อหลวงเป็นคนที่สี่ พ่อหลวงคนแรกคือตัวของพ่อเฒ่าจะอู๋ นายจะหา เป็นปู่จอง ปัจจุบันนี้พ่อเฒ่าจะอู๋เป็นผู้นำอาวุโสในบ้านผามอน

นอกจากฝิ่นมีอะไรได้ขาย ก็ไม่มี มีขายเล็กๆน้อยๆ อย่างเลี้ยงไก่ หมูขาย ตอนนั้นขายฝิ่น ราคาจ๊อยละ 500-600 บาท (เมื่อตอนที่ราคาทองบาทละ 420 บาท)

หนึ่งกิโลมี 6 ขัน หนึ่งจ๊อยเท่ากับ 10 ขัน ดังนั้นหนึ่งจ๊อยประมาณกิโลครึ่ง

ถ้าอยากซื้อผ้าครัวที่สบป่องไม่มีที่ซื้อต้องไปซื้อเชียงใหม่ เดินไปสามสี่วันไปถึง เดินไปทางแม่ยะ กิ่วคอหมา แม่แสะ แม่เลา เมื่อก่อนมีเงินสองสามหมื่นเท่ากับว่ามีเงินสองสามแสน ของราคาถูกเงินมันแพง มีพ่อค้าจากเชียงใหม่หาบผ้าครัวขึ้นมาขาย เขาต่างวัวเข้ามาก็มี ต่างม้าก็มี แต่ถ้ามีทุนก็จ้างตะแป (คนหาบ) เข้ามา

ช่วงที่มีปล้น คนจีนเข้ามาในประเทศไทย “คนจีนที่เข้ามาปล้น”

เมี่ยง คนมูเซอ เคี้ยวเมี่ยง อม ต้องซื้อจากข้างนอก คนดอยในอำเภอปางมะผ้า เอามาจากปางคาม ส่วนบ้านไม้ลัน ไม้ฮุงเป็นเมี่ยงแห้งเขาแปง (ทำ) แต่เมี่ยงแห้ง เมี่ยงอมต้องมาจากปางคาม ปางคามเขาแปงเมี่ยงอม ตอนนั้นคนที่รวยๆ เขาซื้อยี่สิบกิโล เขาต่างม้า ต่างวัว เป็นสิบตัวเข้ามาขาย เวลาปีใหม่ เขาซื้อผ้า ซื้อครัว ซื้อเมี่ยงมาขายต่อ คนดอยมาขายในเมืองไม่ได้ต่างขึ้นมาขายทางนี้ ถ้าอยากกินต้องไปซื้อในเมือง ถ้าอยากได้ของต้องเข้าเชียงใหม่หรือไม่ก็เมืองปาย

ช่วงหลังไทย-เยอรมันเข้ามาเป็นหมู่บ้าน เมื่อก่อนย้ายๆไปเรื่อยๆ เมื่อก่อนเคยอยู่ที่ดอยตั้งก่อนแล้วค่อยย้ายเข้ามาอยู่ที่นี่ (ช่วงพ่อหลวงเด็กๆ อายุสัก 10 ปี)

ช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ตอนนั้นพ่อเฒ่าอายุ 7 ปี ได้อยู่ที่หัวลางแห้ง เห็นคนเป็นโรคท้องเสียออกตุ่มตามตัว ทหารญี่ปุ่นมาทางสายถนนใหญ่ ไปทางพม่า แม่อุ้ยเคยเล่าให้ฟังว่า เห็นเครื่องบินบนฟ้าเป็นสายๆ

พวกบ่อไคร้ เป็นมูเซอดำ ยังไม่มี ส่วนใหญ่มูเซอดำมาจากทางพม่า เหมือนที่ได้เล่าว่า เมื่อก่อนคนจีนมาปล้น จี้ อยู่ไม่ได้ แล้วก็หนีเข้ามาเมืองไทย มูเซอแดง มูเซอดำ คนใดรวยมีเงิน คนจีนเข้ามามัดแข้งมัดขา เอามีดเอาเหล็กเผามาจี้ ลักเอาเงินไป ช่วงสมัย ร. 5 ใช้เงินแถบ ต่อมาก็ใช้สตางค์แดง หลังๆ ก็เป็นเงินไทย

ปัจจุบันปลูกข้าว ข้าวโพดได้ขาย ข้าวบางคนก็ได้ขาย ไม่ได้ปลูกถั่ว กระเทียม เพราะน้ำไม่มี ปลูกข้าว-ข้าวโพด ใช้น้ำฝนอย่างเดียว ถ้าช่วงหน้าแล้ง น้ำในห้วยก็จะแห้งไม่พอใช้ปลูก ห้วยในบ้านชื่อว่าห้วยผามอน ห้วยปุงยาม ห้วยดอยตั้ง

แรงงานรับจ้าง คนในบ้านมีเข้า กทม. ก็มี หารับจ้างไปเรื่อยๆ เขาอยู่ตลอดกลับมาปีละครั้ง จะกลับมาช่วงเทศกาลกินวอ คนเฒ่าคนแก่ เขาทำคนเดียว ทำไร่ น้ำก็ไม่ค่อยดี ปลูกอะไรก็ไม่ได้ เขาเข้าไปอยู่ในหนังสือจบ ม. 3 แล้วก็จะเอาเมียเอาผัว รู้แต่กินแต่ใช้ เฮ็ดไร่เฮ็ดสวนไม่เป็น เมื่อก่อนไม่มีหนังสือ เรียนจบมาก็เป็นทหาร เป็นคนใหญ่ เข้าไปหากินในเมือง ดีไม่ดีก็ไม่รู้

ในวัด มีวัด (จอง) โบสถ์ก็มี สล่า (ผู้นำศาสนา) จากจากทุ่งมะไฟ เป็นคริสเตียน มีโบสถ์ในบ้าน คนในบ้านนับถือคริสต์ 6 หลังคา

แนะนำ keys: พ่อเฒ่าปะกู- บ้านวนาหลวง คนเฒ่าคนแก่ในบ้าน เอาเมียของพ่อเฒ่าแสนคำลือ

รูปที่ 24 นายเสริมศักดิ์ มงคลชัยวารี

ผู้ให้ข้อมูล	**26) นายเสริมศักดิ์ มงคลชัยวารี (อายุ 34 ปี เกิดปี พ.ศ. 2519)**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ และนายคงกมล รัฐปัตย์**
วันที่	**24 พฤษภาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 121 หมู่ที่ 3 บ้านวนาหลวง ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**ผู้ใหญ่บ้านวนาหลวง**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP033**

พ่อหลวงเกิดที่บ้านแสนคำลือ บ้านวนาหลวงตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2526 ส่วนบ้านผามอนตั้งทีหลังบ้านวนาหลวง พ่อหลวงเป็นญาติกับพ่อหลวงแสนคำลือ เป็นญาติทางสายพ่อ พ่อชื่อ นายยะอื่อ มงคลชัยวารี ได้อยู่กับพ่อหลวงแสนคำลือตั้งแต่เด็ก นามสกุลนี้เพิ่งตั้งได้สิบกว่าปี

คนที่นำย้ายมาที่วนาหลวง คือ พ่อเฒ่าจ่านู เป็นลูกเขยของพ่อเฒ่าแสนคำลือ และจ่านู ขึ้นเป็นพ่อหลวงบ้านวนาหลวง จ่านูตอนนี้ตายแล้ว พ่อเฒ่าจ่าแตะเป็นลูกของพ่อเฒ่าแสนคำลือ พ่อเฒ่าจ่าแตะมีศักดิ์เป็นพี่เขยของพ่อเฒ่าจ่านู นอกจากมูเซอแดงที่ย้ายมาจากบ้านแสนคำลือ แล้วยังมีมาจากบ้านแม่สรวย จังหวัดเชียงราย จากอำเภอฝาง เชียงดาว ก็มีย้ายตามเข้ามาทีหลัง เป็นมูเซอแดงแต่ไม่ได้รู้จักกัน กลุ่มนี้ย้ายเข้ามาทีหลัง

พ่อหลวงย้ายลงมาบ้านวนาหลวงเมื่อตอนปี 2529 สมัยที่พ่อหลวงเข้ามา มีหลายหลังคา เขาเรียกคนจากบ้านผามอน ยาป่าแหน ห้วยแห้ง แสนคำลือ มีการปรับพื้นที่ใหม่ ปลูกข้าวไม่พอกิน จึงย้ายกลับไปอยู่ที่เดิม อย่างพ่อเฒ่าจ่าแตะก็เคยย้ายลงมาอยู่แล้วก็ย้ายกลับ ตอนที่ลงมามีบ้านเป็นร้อยหลังคา เป็นมูเซอแดงทั้งหมดเลย

บ้านท่าไคร้ ไม่ได้จัดสรรให้อยู่ เป็นสถานีทดลองข้าว นอกจากบ้านวนาหลวงที่จัดตั้งโครงการพระราชดำริแล้ว ในอำเภอปางมะผ้ายังมีบ้านปางคอง บ้านอาโจ้ เป็นบ้านยามชายแดนในโครงการพระราชดำริ

จัดสรรที่ดินให้เฉพาะผู้ที่มีครอบครัว หนึ่งครอบครัวให้ที่นาที่มีน้ำ 2 ไร่ และที่ไร่ที่ไม่มีน้ำ 5 ไร่ ที่อยู่อาศัย 2 งาน

"ฝายที่ทางโครงการสร้างใช้ไม่ได้ เลยไม่มีใครได้ทำนา ฝายมีอยู่แต่ระบบน้ำฝายเสียบ่อย ชาวบ้านไม่มีความรู้ในการดูแล จึงไม่ได้ทำนา อย่างพ่อแม่ของพ่อหลวง ก็ได้ย้ายกลับไปทำไร่อยู่ที่แสนคำลือ" ที่นาอยู่บริเวณที่อยู่ใกล้น้ำเป็นที่นาหมด ทั้งหมดประมาณ 500 ไร่ ไม่สามารถทำนาได้เลย เดี๋ยวนี้เป็นบ้านหมดแล้ว ตอนแรกโครงการก็มาช่วยดูระบบน้ำ แต่ปีหลังๆไม่มาแล้ว ส่วนเรื่องการส่งเสริมพันธุ์ข้าวไม่มี เป็นพันธุ์ข้าวพื้นเมืองของเราเอง ไม่ได้ส่งเสริม ส่วนที่ไร่ เราก็ปลูกข้าวไร่ผสมกับข้าวโพด โครงการพระราชดำริฯ ไม่ได้ส่งเสริมจะมีก็โครงการไทย-เยอรมัน ที่เป็นหน่วยงานเอกชน เขาเอาต้นมะม่วง มะขาม ขนุนให้มาปลูก ครอบครัวละ 4-5 ต้นเท่านั้น โครงการ ไทย-เยอรมัน เขามาตั้งอยู่ที่สบป่อง มีมาสอนหนังสือ เจ้าหน้าที่เป็นคนไทยแล้วก็มีจ้างพี่น้องมูเซอไปทำงานกับโครงการฯ แต่ตัวพ่อหลวงไม่ได้เรียนเพราะตอนนั้นพ่อหลวงเรียนในโรงเรียนแล้ว นอกจากนั้นก็มีมาส่งเสริมเรื่องการปลูกหญ้าแฝกแต่ชาวบ้านก็ไม่ค่อยได้สนใจ

ตอนนี้คนเฒ่าในบ้านวนาหลวงยังเหลืออีกคนหนึ่ง ชื่อ พ่อเฒ่าป่ากู้ อายุ 80 กว่าปี เป็นปู่ของพ่อหลวงที่ย้ายลงมาจากบ้านแสนคำลือ

คนมูเซอจะต้องมีช่างตีเหล็ก ปู่จอง สาเหตุที่มูเซอแดงต้องมีช่างตีเหล็ก เพราะว่าคนจะทำไร่ทำสวน ต้องแผ้วถาง ปัจจุบันช่างตีเหล็กมีความสำคัญในการทำเครื่องมือทำมาหากิน ทำให้กับคนทั้งหมู่บ้าน แต่ชาวบ้านต้องมาช่วยทำนาให้กับที่ไร่ที่นาของช่างตีเหล็ก แต่เดี๋ยวนี้เราต้องเสียค่าจ้างให้เขา และไม่ต้องไปช่วยทำไร่แล้ว ช่างตีเหล็กสอนกันเองใครสนใจก็ไปเรียน ส่วนปู่จองนั้นจะรู้ตัวเองคนเดียวไม่มีการเลือกแต่ต้องดูว่าใครเหมาะสม ห้ามกินเหล้า

พ่อหลวงต้องสืบตามสายตระกูล มีบารมี พ่อหลวงคนก่อนหน้านี้ไม่ใช้สายตระกูลพ่อหลวง ก่อนหน้านั้นคนที่หนึ่งถึงคนสี่เป็นญาติ คนที่ห้าเป็นคนจากเชียงดาวพอมาคนที่หกก็ตัวพ่อหลวงเอง

ตอนอยู่แสนคำลือนั้นมีปลูกฝิ่นอยู่ ตอนนี้ไม่ได้ปลูกเพราะในหลวงให้มาอยู่ที่วนาหลวงและสั่งให้เลิกปลูกฝิ่น

มูเซอแดงในปางมะผ้า ส่วนใหญ่มาจากแสนคำลือ พ่อเฒ่าแสนคำลือเคยอยู่หลายที่ พ่อเฒ่าแสนคำลือก็มีญาติอยู่ที่เชียงดาว ชื่อปู่หมื่น

พิธีทำศาลา ช่วยกันทำทั้งหมู่บ้าน ทำในช่วงเดือนพฤษภาคม ทำเดือนที่กำลังจะลงข้าว คนทำพิธีคือปู่จอง เอาข้าวและเชื้อเมล็ดพันธ์ต่างๆ ไปไหว้ ทำพร้อมกันทั้งหมู่บ้าน เมื่อพิธีเสร็จแล้วก็นั่งกินด้วยกัน ทุกปีเราจะเปลี่ยนสถานที่ทำศาลา ก่อนจัดงานต้องมีการประชุมกันก่อน ใครไปมาก็เข้าร่วมงานได้

นอกจากนั้นยังมีการกินข้าวใหม่ในเดือนตุลาคม หลังจากเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว ทำฉวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วเราก็เก็บข้าวใหม่ไว้กิน

ในหมู่บ้านเป็นคริสต์ก็มี มีโบสถ์สี่แห่ง ผู้นำก็มีสี่คน ศาสนาคริสต์คนนับถือก็เป็นมูเซอแดง มีนับถือ 11 หลังคาเรือน เดี๋ยวนี้บ้านวนาหลวงมี 160 หลังคาเรือน บางคนได้ผัว เมีย คริสต์ก็ต้องเปลี่ยนศาสนา คนที่นับถือคริสต์ก็สามารถร่วมงานกินวอได้แต่เขาไม่ได้มาไหว้ทำพิธีกับเรา

เมื่อก่อนสบป่องไม่มีบ้าน เป็นที่ไร่ที่นา มีร้านค้าไม่เกิน 3-4 ร้าน ร้านแรกๆ คือ ร้านลุงน้อย สุขแก้ว รู้สึกว่าจะเป็นคนเมืองมาจากที่ไหนไม่รู้ ตอนนี้ลุงน้อย สุขแก้ว ก็ยังมีชีวิตอยู่ ปั๊มน้ำมันก็เป็นของลูกชายลุงน้อยตลาดทั้งหมดก็เป็นของเขาทั้งหมด

สมัยหนุ่มๆ ก็มีรถเมล์แล้ว เคยได้นั่งไปเชียงใหม่ ถนนก็เป็นดินลูกรัง บางช่วงที่เป็นทางขึ้นเขาก็มีลาดยางแล้ว ทางที่เรียบๆ ก็ยังไม่ได้ลาดยาง เราออกเช้าๆ จากที่นี่ไปถึงเชียงใหม่ก็สี่ห้าโมงใกล้จะมืดแล้ว ทางไปแม่ฮ่องสอนก็เป็นแบบนี้ ถ้าฝนตกหนักบางครั้งก็ไปไม่ได้

เวลาไปซื้อของ คนส่วนใหญ่จะไปซื้อของที่แม่ฮ่องสอนหรือไม่ก็ไปปาย คนรุ่นพ่อหลวงได้นั่งรถเมล์แล้ว คนรุ่นก่อนหน้านี้ต้องเดินไปสองสามวันกว่าจะถึง

รูปที่ 25 นายจ่าโบ่ สำเภาโอพาร

ผู้ให้ข้อมูล	**27) นายจ่าโบ่ สำเภาโอพาร (อายุ 60 ปี เกิดปี พ.ศ. 2493)**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ และนายคงกมล รัฐปัตย์**
วันที่	**24 พฤษภาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 7 หมู่ที่ 9 บ้านลุกข้าวหลาม ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP034**

ชื่อลุงจ่าโบ่ สำเภาโอพาร อายุ 60 ปี ตอนอายุได้ 25 ปี เป็นผู้ช่วยของนาป่าจาด ทำงานมา 15 ปี เงินเดือนที่ได้ครั้งแรกได้ 140 บาท ตอนนั้นราคาทองคำบาทละ 400

คนที่บ้านลุกข้าวหลาม มาจากจ่าโบ่ ห้วยผา 7-8 หลังคา แต่ส่วนมากมาจากบ้านจ่าโบ่ ตัวพ่อหลวงจ่าโบ่เกิดที่บ้านจ่าโบ่ มาตั้งบ้านที่ลุกข้าวหลามได้ 30 กว่าปี (ปีเดียวกับที่ลูกชายเกิด) ตัวเองได้ทำงานเป็นพ่อหลวงบ้านคนแรก 25 ปี พ่อหลวงคนที่สองคนปัจจุบันก็คือลูกชายชื่อนายสมบัติ ลูกชายได้เกิดตอนที่ย้ายมาจากบ้านจ่าโบ่ ตอนนั้นบ้านลุกข้าวหลามมี 15-16 หลัง

พ่อของพ่อหลวงชื่อนายจ่าหวะ เป็นผู้นำออนมาอยู่ (ย้ายลงมา) เข้ามาทำไร่ทำสวน แม่ชื่อนาหา สาเหตุเพราะว่าตอนนั้นมีวัวเยอะและตั้งบ้านอยู่ใกล้ไทใหญ่เลยลงมาตั้งบ้านที่นี่

คนที่มาอยู่ที่นี่มีทั้งมาจากบ้านจ่าโบ่ และห้วยผา มากัน 4-5 หลังคา คนทางบ้านห้วยผาก็เป็นพี่น้องกัน

ตอนมาที่นี่ปลูกข้าวโพดกับข้าวไร่ ไม่ได้ปลูกฝิ่นแล้ว เป็นผู้ใหญ่บ้านห้ามปลูกเพราะผิดกฎหมาย เมื่อมาตั้งบ้านลุกข้าวหลามแล้วไม่ได้ปลูกเพราะเขาห้าม เราเป็นอาสาป้องกันและที่ตั้งบ้านก็ติดถนนใหญ่ด้วย

พ่อหลวงมีที่นาแถวบ้านห้วยผาและบ้านไร่ ซื้อต่อจากคนไทใหญ่ ตอนนี้มีโฉนดที่ดิน คนในบ้านมีวัวกันทุกบ้าน เลี้ยงปล่อย ไม่ได้เอาไว้ในคอก เลี้ยงแถวก็ดสามสิบ ปล่อยไปถึงน้ำตกซู่ซ่า ให้มันกินน้ำ ที่บ้านที่สวนมันน้อย ต้องเอาไปเลี้ยงที่อื่นๆ อาชีพมูเซอดำที่นี่เลี้ยงหมูและวัวควายถึงจะได้เงิน ปลูกอย่างอื่นไม่ได้เพราะไม่มีน้ำ ปีหนึ่งปลูกได้ครั้งเดียว ข้าวปียังไม่พอกินเดี๋ยวนี้มีปัญหาเพราะฝนไม่ค่อยตก

ที่นี่ไม่มีห้วยเพราะน้ำแล้ง มีแต่บ่อน้ำและใช้น้ำประปาภูเขาต่อมา 4 กิโลเมตรจากบ้านไร่ น้ำที่ใช้นำไปใช้ในที่สวน นำไปพ่นยา บ้านลุกข้าวหลามเป็นมูเซอทั้งหมด ศาสนาเป็นพุทธ-ผี ไม่มีศาสนาคริสต์

มูเซอแดงและดำ ต่างกันที่เสื้อผู้หญิงมูเซอดำยาวถึงขา แต่มูเซอแดงยาวถึงแค่เอว ภาษาก็คล้ายกันเหมือนเวลาที่คนเมืองพูดกับไทใหญ่ มูเซอดำในเขตปางมะผ้า บ้านใหญ่ๆ คือบ้านลุกข้าวหลาม มีมากเป็นสองเท่าของบ้านจ่าโบ่ บ้านลุกข้าวหลามเป็นบ้านมูเซอดำที่ใหญ่ที่สุด

ในเขตตำบลห้วยผายังมีมูเซอดำอยู่มีสองบ้าน คือ บ้านห้วยส้านนอกและห้วยส้านใน แต่ทั้งสองหมู่บ้านนี้ยังมีบ้านน้อยกว่าบ้านจ่าโบ่ มูเซอดำก่อนที่จะมาอยู่บ้านจ่าโบ่มาจากบ้านแม่ละนา ห้วยเฮี๊ยะ ผาเผือก ปางคามน้อย ปางแปก นาป่าจาด ลุกข้าวหลาม บ่อไคร้ ทั้งหมดมีแปดหมู่บ้าน ปางแปกเป็นพื้นที่อยู่สมัยพ่อแม่อยู่ในเขตชายแดนไทย-พม่า

โครงการไทย-เยอรมัน เข้ามาส่งเสริมให้ปลูกต้นมะม่วง กาแฟ ปลูกเล็กๆ น้อยๆ ไม่ได้ขาย

ถ้าอยากซื้อของต้องเดินไปซื้อที่เชียงใหม่ หรือไม่ก็เดินไปซื้อที่สบป่อง เมื่อก่อนไม่เจริญเหมือนเดี๋ยวนี้ ตอนสงครามญี่ปุ่น พ่อยังไม่เกิด แต่พ่อเฒ่าจ่าหวะเล่าให้ฟังว่าเคยได้ขุดทางรถให้ญี่ปุ่น ได้ค่าจ้างวันละ 12-15 บาท ให้เป็นเงินแถบ

ประเพณีในหนึ่งปีคือ กินวอ และกินข้าวใหม่ กินข้าวใหม่ช่วงกันยายน กินวอช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์ ถึงช่วงต้นเดือนมีนาคม ทำบุญเวลาไม่สบายก็ยังคงมีทำอยู่ทุกเดือน ที่บ้านยังมีหมอผีอยู่เหมือนตุ๊เจ้าของไทใหญ่ ตามจริงไม่ใช่นับถือผีแต่เป็นพระเจ้าของมูเซอ ยังมีช่างตีเหล็กประจำบ้านอยู่

คนที่นับถือที่จำเป็น ในบ้านจะมีปู่จอง คนทำพิธี คนตีเหล็ก สมัยก่อนมีแค่คนตีเหล็กและหมอผีก็อยู่ได้ ตั้งบ้านได้แล้ว ไม่เหมือนตอนนี้มันมี อบต. ต้องพึ่งทางเจ้าหน้าที่

ปู่จองคนปัจจุบันชื่อ นายจ่าวะ คนตีเหล็กปัจจุบันชื่อ นายจ่าจ่อย งามดีเจริญทรัพย์

การแต่งกายของคนในบ้านยังคงเหมือนเดิมบ้าง แต่ส่วนใหญ่แต่งแบบคนในเมือง ผู้หญิงไม่ค่อยเย็บผ้าแล้วซื้อมาใส่แทน เมื่อก่อนผู้หญิงไม่ใส่กางเกง ใส่แต่ซิ่น ทรงผมมัดเป็นมวยจุก ผู้ชายจะไม่โกนเป็นจุกแต่นิยมไว้ยาวแล้วมัดไว้เหมือนคนจีน ผู้หญิงแต่งงานแล้วกับไม่แต่ง แต่งตัวเหมือนกันไม่แตกต่างกัน

เมื่อก่อนไม่ได้นำของลงไปขาย ได้ของป่ามาก็แบ่งขายกินในหมู่บ้าน แต่ก่อนไม่มีใครซื้อ ไม่เหมือนตอนนี้ได้ของมาก็ขายหมด แต่เดี๋ยวนี้เอาไปขาย เมื่อก่อนได้อะไรมาต้องแบ่งกัน แต่เดี๋ยวนี้ไม่แบ่งกันแล้ว

“สาเหตุที่ย้ายลงมาที่นี่เพราะเลี้ยงวัวควายแล้วไปเข้าไร่ของชาวไทใหญ่แล้วเสียค่าปรับเยอะ วัวควายมันไปเข้าไร่เข้าสวนของแม่ละนาจึงย้ายมาอยู่ที่นี่”

ตอนเลี้ยงวัวเลี้ยงไว้ร้อยกว่าตัวเอาไว้ขาย มีพ่อค้าจากอำเภอปายเข้ามาซื้อวัว วัวเป็นขายแพงกว่าวัวตาย วัวเป็นได้สี่ห้าพัน วัวตายได้สองสามพัน แต่ตอนนี้ในหมู่บ้านเลี้ยงหมูเป็นอาชีพหลัก ไร่ข้าวยังทำเยอะ

มีอาชีพเสริมคือ ขายของหน้าปากซอย (จุดชมวิว) ชาวบ้านได้ขายเดือน พ.ย. ธ.ค. ม.ค. ขายได้อยู่สี่เดือน แปดเดือนที่ไม่ได้ขายก็เอาเงินที่ขายของได้เก็บไว้กินตลอดทั้งปี ของที่นำไปขายที่หน้าปากทางเป็นหัวเผือก หัวมัน แตง งา เสื้อผ้าที่ทอในหมู่บ้าน

เดือนมกราคมจะขาย ในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเยอะ วันหนึ่งได้เป็นแสนๆ รวมทั้งหมู่บ้าน บางคนได้เงินเป็นหมื่น ช่วงที่เหลือก็ไม่ได้ทำงานเอาเงินที่ขายมาใช้กิน

พ่อเฒ่าจ่าหวะ (พ่อของพ่อหลวง) ไม่ได้ทำวัวต่าง ขายวัวอย่างเดียว โดยที่พ่อค้าทางปายมาซื้อวัวไปใส่ล้อ ทำวัวล้อ วัวล้อต้องใช้ตัวใหญ่กำลังดี พ่อค้าที่มาซื้อเป็นคนไทใหญ่ ชื่อลุงน้อยนงค์ อยู่ทางบ้านแม่นาเติง และ

ปู่จ๊อยสาม คนบ้านแม่นาเติงนอก-ใน ราคาซื้อขายประมาณตัวละ 1,500-1,600 บาท ตอนนี้พ่อค้าวัวต่างที่รู้จักตายกันหมดแล้ว

พ่อค้าเขาต่างเกลือไปส่งตามหมู่บ้าน ไปบ้านไม้ลัน ปางคาม ไปทุกหมู่บ้าน ส่งเมี่ยงแห้งจากไม้ลัน ปางคามไปขายที่ป่าแป๋ แล้วไปส่งที่เชียงใหม่บางทีก็เอาจากเชียงใหม่กลับมา

ปางคาม ไม้ลัน ทำเมี่ยงเปียกเยอะกว่าที่อื่น ไปเอาเมี่ยงแห้งที่ปางคามไปส่ง เมื่อก่อนพ่อค้าวัวต่างเคยเอาเกลือมาส่งที่บ้านลุกข้าวหลาม บ้างก็เอาเมี่ยงจากปางคาม ไม้ลัน ไปส่งที่แม่ฮ่องสอนและเชียงใหม่ ปางคามขายเมี่ยงเยอะที่สุดในไทย เมี่ยงเอามาขายที่ลุกข้าวหลามด้วย เกลือขายจ๊อยละ 30 บาท คนไทใหญ่ที่เอาเกลือมาขายมาจากทางสบป่อง นอนที่ท่าไคร้ฝั่งของแล้วก็เดินไปแม่ฮ่องสอน

ถ้ามาจากทางแม่ฮ่องสอนมาจากทางน้ำกัด ปางไม้แดง พ่อค้าวัวต่างเป็นไทใหญ่หมดเลย มาพักที่นี่บ่อยปีหนึ่งมาบ่อยนับครั้งไม่ได้ เขาจะเข้ามาเฉพาะช่วงหน้าหนาว พ่อค้ามาซื้อวัว ซื้อหมูมาบ่อย มาเอาไปตอนหน้าหนาวมันไม่ตายเพราะหน้าแล้งมันร้อนไม่มีน้ำกิน

สมัยก่อนชาวบ้านทำมาหากินไม่ใช้ยา ใช้ปุ๋ย ปลูกตามธรรมชาติ เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยทำแล้ว ทำงานรับจ้าง ตอนนี้ชาวบ้านมีปัญหาที่ฝนไม่ตก และโดนคนอื่นว่าเพราะถางป่า ฝนไม่ตก ไม่ค่อยได้กินน้ำ อาบน้ำ ที่นี่ตะวันขึ้นลงก็ไม่เห็นจะเห็นตะวันขึ้นตอนสิบโมง และตะวันตกตอนบ่ายสอง เพราะที่นี่เป็นหุบ บ้านลุกข้าวหลามใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

บ้านลุกข้าวหลาม เปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวพัก พักในบ้านคิดหัวละ 50 บาท เลี้ยงอาหารสองมื้อ คือมื้อเช้ากับมื้อเย็น เรามีกลุ่มดูแลนักท่องเที่ยวแต่บางทีคนที่รู้ภาษาอังกฤษก็ดูแลนักท่องเที่ยวไป เขาเป็นไกด์ก็รู้ภาษา ในบ้านมีสามคนที่รู้จริงๆ คือลูกชายหนึ่งคนและหลานของพ่อหลวงอีกสองคน

ที่นาของพ่อมีอยู่ที่แม่สุยะ ในบ้านไม่มีที่นาเพราะไม่มีน้ำ น้ำประปาต่อมาจากบ้านไร่ 4 กิโลเมตร ที่บ้านลุกข้าวหลามยังไม่มีปัญหาเรื่องน้ำท่วม เพราะในหุบมีรูน้ำ เป็นทางน้ำออก แต่กลัวเรื่องดินสไลด์

เมื่อก่อนการตั้งบ้านมีหลักคือ ห้ามตั้งบ้านในที่ๆ มีห้วยสองฟาก ต้องตั้งแค่ฝั่งเดียวแต่เดี๋ยวนี้ไม่ทำตามกันแล้วเพราะจำเป็นต้องอยู่ เนื่องจากว่าคนในบ้านมันขยายเยอะขึ้น “ถ้ามีน้ำสองห้วยจะไม่ตั้งบ้านเพราะเชื่อว่าผู้หญิงร้าย เล่นชู้” “สมัยก่อนต้องให้อยู่บ้านฝั่งเดียวกัน ห้ามตั้งบ้านสองฟากน้ำ”

ตอนที่พ่อเฒ่าจ่าหวะ ลงมาดูที่ตั้งบ้าน ตอนนั้นยังไม่มีบ้านคน เป็นป่าทั้งหมด แล้วมาเบิกทำใหม่ สาเหตุที่ตั้งชื่อบ้าน ลุกข้าวหลามมาจากการที่มีไม้ไผ่เยอะ ไม้ไผ่คือไม้ข้าวหลาม

จ่าหวะ เป็นชื่อที่มาจากคนที่เกิดวันหมู คนมูเซอวันจะเรียกเป็นชื่อสัตว์เหมือนการเรียกวันจันทร์ อังคารของชาวไทย เวลาจะตั้งบ้านต้องดูวันด้วย ต้องเป็นวันดี วันไม่ดีสร้างบ้านไม่ได้

ชื่อมูเซอผู้ชายเรียก จ่า เดี๋ยวนี้เด็กที่เกิดใหม่จะมีทั้งชื่อมูเซอและชื่อไทย

ปู่จองชื่อ นายสุรพล (จ่าแส) กัมปนาทฤทธิกุล อายุประมาณ 59 คนตีเหล็กชื่อนายจ่าจอย

เดี๋ยวนี้ที่บ้านมีประมาณ 100 หลังคา มีประชากร 400 กว่าคน คนหนุ่มคนสาวทำงานกันในบ้านไม่ค่อยออกไปทำงานข้างนอก ส่วนใหญ่ก็ทำไร่ทำนา ทำถั่วแดงได้ราคาดี แต่ส่วนมากจะปลูกข้าวโพด นายทุนจะเอามาลง ปลูกเอาไว้ขาย มีการประกันราคา พ่อนั้นมีที่นาอยู่ที่น้ำกัด ซื้อมาเมื่อสามสิบกว่าปีแล้ว ตอนนั้นที่นาไร่ละ 3,000 บาท เดี๋ยวนี้ไร่เกือบเป็นแสน ที่น้ำกัดมี 30-40 ไร่ มีโฉนดที่ดินเรียบร้อย ไม่ได้จ้างใครทำ เอาแรงงานในบ้านลูกชาย ลูกเขย ช่วยกันทำและแบ่งข้าวกัน

ร้านค้าที่ตรงจุดชมวิว เป็นคนลุกข้าวหลามทั้งหมด คนที่อื่นจะมาขายก็ได้แต่มามันไม่คุ้มเพราะมันอยู่ไกล คนที่จะเอาของไปขาย ก็ไปขายได้เลยไม่ต้องเสียค่าซุ้ม ห้องน้ำตรงซุ้มต้องเสียค่าห้องน้ำให้กับคนต่างน้ำและคนที่ทำความสะอาดเพราะต้องต่างน้ำมาไกล

ตรงจุดชมวิวขายมานานแล้ว แต่ขายได้ดีๆ เมื่อสองสามปีที่แล้ว แต่เดี๋ยวนี้ขายได้น้อย เดี๋ยวนี้นักท่องเที่ยวในบ้านก็มีบ้าง นานๆ มาครั้ง แหล่งท่องเที่ยวในบ้าน คือ ถ้ำน้ำบ่อผี น้ำตกซู่ซ่า ห้วยขาน ถ้ำน้ำบ่อผีเป็นหุบเขาลงไปเป็นป่าดงดิบ อุดมสมบูรณ์ ต้นไม้สูง

รูปที่ 26 นายจ่ายอ ศรสกุลคีรี

ผู้ให้ข้อมูล	**28) นายจ่ายอ ศรสกุลคีรี (อายุ 64 ปี เกิดปี พ.ศ. 2489)**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ และ นายคงกมล รัฐปัตย์**
วันที่	**24 พฤษภาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 62 หมู่ที่ 11 บ้านบ่อไคร้ ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**คนเป่าแคนในพิธีกรรมของชาวมูเซอ**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP035**

แม่เฒ่านาบูเป็นคนมาตั้งบ้านบ่อไคร้ ตัวของพ่อเฒ่าชื่อ จ่ายอ ตอนมาอยู่แรกๆ มี 4 หลังคาเรือน มาจากบ้านจ่าโบ่ทั้งหมด ตัวเองมาอยู่ที่บ่อไคร้ได้ 25 ปีแล้ว ก่อนหน้านี้พ่อเฒ่าอยู่ที่ปางคามน้อยแล้วก็ย้ายมาอยู่ที่บ้านจ่าโบ่ และมาอยู่นี่ เหตุที่เรียกบ้านบ่อไคร้เพราะมีบ่อน้ำซึ่งมีต้นไคร้ (ไม้ไคร้) ขึ้น

คนที่เป็นผู้นำมาตั้งบ้านก็คือ แม่เฒ่านาบู ตัวพ่อเฒ่าจ่ายอเป็นคนเป่าแคน ตอนปีใหม่และงานกินข้าวใหม่ก็รับจ้างเป่าแคน

ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ พ่อหลวงสมพงศ์ (จ่าติ๊) พันธุ์สามหมอก อายุ 60 กว่าปี สมัยก่อนที่นี่เป็นป่าเขามีเสือ หมูป่า หมี ก็มี ส่วนใหญ่ชาวบ้านที่นี่เคยอยู่บ้านจ่าโบ่มาก่อน ตัวของแม่เฒ่านาบู (ผู้นำ) เสียตอนอายุ 50 กว่าๆ ตอนแรกที่ตั้งบ้านมี 4 หลังคา เป็นคนที่ย้ายจากจ่าโบ่มาทั้งหมด

ปัจจุบันปู่จอง ชื่อ นายจ่าบูแตะ สล่าเหล็ก ชื่อนายประสงค์ เป็นน้องของพ่อหลวงจ่าติ๊ ตอนมาอยู่ยังได้ทำสวนยา (ฝิ่น) ตอนที่อยู่บ้านบ่อไคร้ยังได้ปลูกฝิ่นอยู่ 2 ปี สมัยนั้นนายกฯ คนก่อน (สมัยนายกฯ สรยุทธ์) เอาชาวบ้านไปเลิกยา 700-800 คน เลิกได้แค่ 2 คน

โครงการไทย-เยอรมัน ได้มาส่งเสริมให้ปลูกกาแฟ มะม่วง ขนุน แทนการปลูกฝิ่น

การแต่งงาน ไม่มีการห้ามแต่งกับเผ่าอื่น มีทั้งแต่งกับกะเหรี่ยง แต่งกับอีสาน ลูกของพ่อเฒ่ามี 9 คน มีหลาน 23 คน ศาสนาที่นับถือ คือ พุทธ คนในบ้านมีนับถือคริสต์มีบ้างแต่ไม่มาก เช่น กรณีที่พ่อเฒ่าคนหนึ่ง นับถือศาสนาคริสต์ตามลูกเขย

ตอนมาอยู่ที่บ่อไคร้ ไม่ได้ปลูกอะไรไปขาย โครงการไทย-เยอรมัน ส่งเสริมให้ปลูกแต่ไม่ได้รับซื้อ ช่วงนี้ปลูกข้าว ถั่วเขียว ข้าวโพดไว้เลี้ยงหมู

ตอนนี้พ่อเฒ่าอายุ 64 ปี ตอนย้ายมาอายุประมาณ 45-46 ปี ตอนที่อยู่บ้านจ่าโบ่ ทำงานรับจ้างให้คนในบ้าน ได้วันละ 3-5 บาท สมัยนั้นได้ปลูกยาฝิ่นไปขาย ขายจ๊อยละ 500-600 บาท เอาเงินมาซื้อผ้าซื้อครัว ซื้อกับข้าว พ่อค้าจีนฮ่อเข้ามาซื้อฝิ่นในบ้าน จีนฮ่อมาจากทางไหนก็ไม่รู้ เขาเดินไปเดินมา จีนฮ่อขี่ม้าเข้ามาหาซื้อ

ในสมัยกำนันโป่งยะ รัฐบาลจ้างทำถนนลงไปบ้านแม่ละนา ให้ค่าจ้างวันละ 8 บาท ทำไปสูบฝิ่นไป กำนันอนุญาตให้สูบฝิ่นได้ ทหารตำรวจจะถ่ายรูปแต่กำนันห้ามไม่ให้ถ่ายเพราะถ้าไม่สูบก็ทำงานไม่ได้

มูเซอดำในปางมะผ้านี้มาจากพม่า มูเซอดำบ้านจ่าโบ่ก็มาจากพม่า ตัวพ่อเฒ่ายังเคยได้อยู่พม่าเมื่อตอนอายุ 15 ปี (พ.ศ. 2504) อยู่บ้านสันกลาง อยู่ใกล้ๆ บ้านหนองปะหลำ ซามู่ ที่หนองปะหลำมีทั้งคนไต มูเซอดำ มูเซอแดง ต่องสู้ ลีซอก็มี ไม่มียาง (ปกาเกอะญอ)

พ่อเฒ่าจ่าติ๊ อยู่หนองปะหลำ ตัวของพ่อเฒ่าเกิดที่บ้านหัวต้อ (ฝั่งพม่า) แล้วก็ย้ายไปอยู่สันกลางในเขตอำเภอหนองปะหลำ ตอนย้ายเข้ามาอยู่ที่จ่าโบ่อายุ 30 กว่าปีแล้วก็ได้ย้ายมาอยู่ที่บ่อไคร้

ตอนที่อยู่บ้านจ่าโบ่ เคยแบกข้าวจากบ้านแม่ละนาไปส่งให้ตำรวจที่ปางมะผ้า ได้ค่าจ้างแบก ถังละ 30 บาท ตอนนั้นราคาข้าวสารถังละ 280 บาท พ่อเฒ่าจ่ายอเป็นญาติกับพ่อเฒ่าจ่าโบ่

เมื่อก่อนข้าวสารที่บ้านแม่ละนามีจำนวนมาก เพราะเขามีที่นาทำนา คนจ่าโบ่ มีแบกสองคนคือ ตัวพ่อเฒ่ากับนายผาย พวกตำรวจจะมาสั่งซื้อในบ้านแม่ละนาไว้แล้วให้พ่อแบกไป ทำอยู่หลายปีอยู่

ตอนอยู่จ่าโบ่ ยังได้ขายยาอยู่ แต่ข้าวสารไม่ได้ขาย ข้าวสารบางครั้งก็ซื้อกินจากบ้านแม่ละนา ขายหมูขายยาฝิ่น แล้วเอาเงินไปซื้อข้าว ซื้อผ้าเพราะบางครั้งข้าวไม่พอ

พ่อเฒ่าไม่เคยเดินไปเชียงใหม่เพราะกลัว แต่ได้เคยเดินไปซื้อข้าวที่เมืองปายเพราะบางครั้งข้าวจากแม่ละนาไม่พอ ไปพร้อมกับพ่อเฒ่าจ่าโบ่ ร้านที่เมืองปายก็มีไม่ค่อยมากสมัยนั้น ตอนไปซื้อร้านค้าในเมืองปาย ตอนไปใช้เวลาหนึ่งวัน นอนหนึ่งคืนที่เมืองปาย พ่อเฒ่าจ่าโบ่ (เรียกว่าพี่ใหญ่ สมัยนั้นเป็นผู้ใหญ่บ้านจ่าโบ่) ต่างม้าไปสามตัว ไปอยู่ที่ปายนอนที่ร้านขายข้าวสาร ซื้อมาแล้วก็เอามาแบ่งให้คนในบ้าน แต่ชาวบ้านต้องเอามาใช้ในภายหลัง เพราะว่าพ่อเฒ่าจ่าโบ่ ต้องดูแลลูกบ้าน จำได้ว่าข้าวไม่พอกินต้องไปซื้อที่เมืองปาย 2-3 ปี เมื่อข้าวไม่พอแต่ส่วนใหญ่จะเอาข้าวมาจากบ้านแม่ละนา ตอนทำไร่ทำสวนไม่พอกิน เพราะสัตว์ป่าชอบมาทำลายผลผลิตและลูกหลานเยอะด้วย สมัยนั้นตื่นเช้าต้องไปตักน้ำ หาข้าว หาฟืน และไปทำไร่ ชีวิตเมื่อก่อนนี้ทุกข์ ตอนมาใหม่ๆ ถนนยังไม่มีเข้ามา จากปากทางเข้ามาไม่มีถนน มีแต่ก้อนหินใหญ่ๆ

สมัยนั้นยังมีพ่อค้าเอาของมาขายอยู่ มีเจ้าครัวปีก มานอนที่บ้านพ่อเฒ่า เป็นคนที่ขี่รถมอเตอร์ไซด์มาขาย โดยแบกผ้าใส่หลังรถมา นำผ้ามาห่อใส่ข้างหลัง คือเจ้าของปีกผ้า / พกครัว (แขกขายผ้า-กะลา) มาจากพะเยา

ไม่เคยเห็นเจ้าม้าต่างวัว ต่างม้า ต่างมาขาย มีแต่พ่อเฒ่าจ่าโบ่มีม้าสามตัว มีแต่เข่ (จีนฮ่อ) ที่เอาม้ามาซื้อฝิ่น

เมื่อก่อนวัวต่าง เป็นเจ้าวัวปางหมู เอาข้าวสารขึ้นไปแลกเมี่ยงที่ไม้ลัน ปางคาม มาแวะพักที่จ่าโบ่ซึ่งเป็นทางผ่านและได้ขายข้าวสารให้คนบ้านจ่าโบ่อยู่ ชาวบ้านจ่าโบ่ใช้เงินซื้อไม่มีสินค้าแลก ตอนนั้นซื้อในราคาถังละ160 บาท มาพร้อมกันสองสามเจ้า วัวต่างขบวนหนึ่งมีประมาณสิบถึงยี่สิบตัวเพราะเขากลัวเสือเมื่อก่อนนี้เสือเยอะมากๆ

ประเพณีในบ้าน มีงานกินข้าวใหม่ เต้นจะคึ งานกินวอ กินกันสี่คืน ถ้ามีคนไม่สบาย คนในบ้านต้องเต้นจะคึ ต้องตกลงกันว่าจะเต้นวันไหน เหมือนการทำบุญ งานจะคึ ตอนกลางวันกินเนื้อไก่ ตอนเย็นกินเนื้อหมู ตอนกลางคืนเต้นเสร็จก็กินหัวหมู กินเสร็จแล้วก็นอน เป็นการทำบุญให้คนไม่สบาย ทำบุญบ้าน คนละงานกับงานปีใหม่ มีหมอผีเป็นคนนำพิธี ปู่จองก็มี ต้องมีสามตำแหน่งนี้ขาดไม่ได้ คือ ผู้นำ คนตีเหล็ก ปู่จองเดี๋ยวนี้ในบ้านยังมีการตีเหล็กอยู่

เมื่อพ่อเฒ่ามาอยู่ที่บ้านบ่อไคร้ บ้านท่าไคร้มีบ้านแล้ว มีผู้ใหญ่กั่นนะ เป็นคนนำมาตั้งบ้านมาทำนา เคยได้ยินว่ามีมูเซอแดงจากแสนคำลือ ดอยผักกูดเคยลงมาอยู่ แต่เกิดโรคระบาด เลยย้ายกลับไป ทางโค้งตรงบ้านท่าไคร้ เขาเอามูเซอแดงบ้านยาป่าแหนที่ตายฝังศพไว้ 2-3 คน

บ้านลุกข้าวหลามก็เป็นคนที่มาจากจ่าโบ่เช่นเดียวกัน คนที่แยกออกมาจากบ้านจ่าโบ่พร้อมกัน คือ ปางคามน้อย ลุกข้าวหลาม บ่อไคร้ เป็นมูเซอดำทั้งหมด

คนที่นำย้ายลงมาลุกข้าวหลามชื่อ นายจ่าโบ่

คนที่นำไปบ้านปางคามน้อยชื่อ นายจ่าดากู่ ตอนนี้ก็ยังมีชีวิตอยู่ แต่งงานกับชาวไทใหญ่

คนที่นำย้ายลงมาบ้านบ่อไคร้ชื่อ แม่เฒ่านาบู (เสียแล้ว)

พ่อเป็นคนเป่าแคน ได้ครั้งละ 4,000 บาท เป่าในงานกินวอ ปีใหม่ พ่อเฒ่ารับจ้างเป่าแคนให้กับผู้ใหญ่จะแกะที่บ้านห้วยแห้ง เป็นมูเซอแดง แต่พ่อเฒ่าเป่าได้ทั้งมูเซอแดง มูเซอดำ เป่าติดต่อกัน 5 คืน คืนละพันบาท เคยไปรับจ้างหลายบ้าน บ้านป่ายาง บ้านเอลา บ้านลุกป่าก๊อ บ้านแสนคำลือ ไปเป่ามาหมดแล้ว

รูปที่ 27 นายสุริยนต์ วรรณเลิศ

ผู้ให้ข้อมูล	**29) นายสุริยนต์ วรรณเลิศ (อายุ 61 ปี เกิดปี พ.ศ. 2494)**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ และนายคงกมล รัฐปัตย์**
วันที่	**24 พฤษภาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 42 หมู่ที่ 3 บ้านท่าไคร้ ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**เคยเป็นคนขับรถแทรกเตอร์ ทำงานให้กับโครงการพระราชดำริพัฒนาลุ่มแม่น้ำลาง**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP036**

พ่อมาอยู่ที่นี่กับทหารมาบุกเบิกพื้นที่ พ่อเฒ่าละเป็นคนไทใหญ่มาตั้งหลักอยู่ที่นี่ก่อน นอกจากนั้นมีนาย สม คำสุข ที่นี่ตระกูลคำสุขมีเยอะ มีตระกูลคำสุข และผิวนวลใย ครั้งหลังก็มีตามมาอีก ชื่อ พ่อเฒ่ากันนะ บ้านเดิมอยู่บ้านน้ำกัดพ่อเฒ่าละก็มาจากบ้านน้ำกัด ตอนย้ายมาเมื่อปี 2523 ยังไม่มีบ้านเลย มาอาศัยนอนบ้านของคนอื่นๆ เช่น พ่อเฒ่าละ แต่ก่อนตรงนี้เป็นป่า เรียกว่าร่องแม่น้ำลาง พ่อมาขับรถแทรกเตอร์ของบริษัท รพช ก็มา แต่ก่อนที่นี่เป็นป่าหมด แต่ก่อนที่จะบุกเบิกมีหมูป่า ไก่ป่าเยอะ

ที่บ้านไร่ มีพวกม้งอยู่เยอะ และก็มีไทใหญ่จากอำเภอปาย ของบ้านท่าปาย มาทำงานที่นี่แล้วไม่กลับ ก็มาปลูกบ้าน พวกที่ติดตามมาจากอำเภอปายมาทำงานให้ที่นี่ แล้วไม่ได้กลับและบุกเบิกทำนาอยู่ที่นี่

ม้งเก่าแก่ที่สุดคือพ่อเฒ่าเลาเย อาชีพทำมีด ส่วนพ่อหลวงส่วยยี่ เป็นหลานของพ่อเฒ่าเลาเย

ไทใหญ่ที่บ้านไร่มาทีหลัง เป็นคนเมือง ที่ย้ายมาจากบ้านท่าปาย เวียงใต้ เวียงเหนือ บ้านสบแพม

บ้านเดิมอยู่แม่ฮ่องสอน เป็นทหารกองเกิน รู้จักกัน เขาจ้างบริษัทที่ตัวเองทำงาน เราก็มาขับรถแทรกเตอร์ให้ที่นี่ มาทำโครงการพระราชดำริ ชื่อโครงการพัฒนาลุ่มแม่น้ำลาง พื้นที่โครงการพระราชดำริ ต่อมาก็โอนให้กรมวิชาการเกษตร โครงการพัฒนาลุ่มแม่น้ำลาง รับผิดชอบพื้นที่สูง เช่น บ้านซอแบะ ปุงยาม แสนคำลือ ทางแม่สะเรียง โครงการจะส่งเสริมให้ปลูกข้าวและส่งข้าวให้นักเรียนที่ยากจนโดยให้ทหารมาปลูกข้าว ส่วนนักเรียนส่งเสริมให้ปลูกผัก เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เอาไปขาย เอาเงินเข้ากองทุนจัดเป็นสหกรณ์สวัสดิการ

ที่ดินตรงนี้ที่พ่ออยู่ไม่ใช่ที่ดินในโครงการพระราชดำริ ที่ดินในโครงการฯจะเรียกว่าที่ราชพัสดุ โซนนี้พ่อขอสร้างบ้านอยู่ หลังจากโครงการพระราชดำริ ดำเนินงานปี พ.ศ. 2523-2525 จากนั้นก็โอนความรับผิดชอบให้ทางจังหวัด จัดตั้งเป็นสถานีทดลองข้าว กรมวิชาการเกษตร ช่วงปี พ.ศ. 2527-2528

โครงการบ้านวนาหลวง ก็เป็นโครงการพระราชดำริ ที่บ้านวนาหลวง เดิมมีชื่อเรียกว่า “บ้านลึงค์หลวง” แต่ชื่อไม่ดีจึงเรียกว่าบ้านวนาหลวง เป็นโครงการชุดเดียวกันกับที่บ้านท่าไคร้ พ่อได้เอารถไปไถให้เอาทหารไปช่วยทำนา ขุดบ่อน้ำให้ ตรงบ้านวนาหลวงให้คนบนดอยลงมาอยู่ เป็นชาวมูเซอแดงจากบ้านแสนคำลือ สายตระกูลพ่อเฒ่าแสนคำลือ

ส่วนบ้านท่าไคร้ ไม่มีชาวมูเซอมาอยู่ โครงการจัดสรรให้มูเซอแดงอยู่ที่บ้านวนาหลวงที่เดียว ที่บ้านไร่เขาจะจัดสรรให้ที่เรียกว่าทุ่งวัวดำให้กับพวกม้งอยู่

บ้านท่าไคร้ส่วนใหญ่มาจากที่อื่น คนที่มาตั้งอยู่นานจริงคือ พ่อเฒ่าละ ลุงสม ลุงกั่นนะ ตอนนี้เหลือแต่พ่อเฒ่าละคนเดียว คนอื่นเสียชีวิตหมดแล้ว ตอนมาครั้งแรก พ่อก็ได้มาอาศัยนอนอยู่บ้านพ่อเฒ่าละ

หลังจากหมดโครงการพระราชดำริ พ่อทำงานให้กับสถานีทดลองข้าวต่อ พ่อบรรจุเข้าสถานีฯ เมื่อปี 2531 ทำมาได้ 30 กว่าปี เกษียณปีนี้ ปัจจุบันอายุย่าง 62 ปี

ตอนที่จัดสรรให้คนดอยที่วนาหลวง พ่อก็เอารถไปไถให้เป็นชั้นๆ ให้ปลูกข้าวปลูกได้ปีสองปีก็เลิกมีปัญหาเรื่องสัตว์ ทำลายที่นา ชาวบ้านก็เลิกทำนา

ตอนที่จัดสรรที่ให้ชาวบ้านวนาหลวง มีบ้านประมาณ 50 หลังคาเรือน คนเก่าแก่ คือพ่อเฒ่าแสนคำลือเอาลูกหลานลงมาตั้งหมู่บ้าน

เมื่อก่อนลำบาก พ่อเอารถแทรกเตอร์ไปซื้อกับข้าวที่สบป่อง ไฟฟ้าเข้ามาปีพ.ศ. 2538-2539 เป็นเส้นไฟฟ้าลากมาจากแม่ฮ่องสอน บ้านถ้ำ-สบป่อง ยังได้ใช้ไฟฟ้าทีหลังสถานีทดลองข้าวฯ

ตอนอยู่แม่ฮ่องสอนอยู่บ้านผาบ่อง ป่าปุ๊ ป่าตึง น้ำ คนเก่าคนแก่เหลือแต่พ่อเฒ่าละ

เมื่อก่อนสถานีตำรวจปางมะผ้า อยู่ตรงสถานีทดลองข้าว แยกซ้ายไปที่เนินสูงๆ เมื่อก่อนเขาเรียกว่า “บ้านสบป่อง-แม่อุมอง” ตอนหลังเขาเรียกว่าตำบลสบป่อง

คนในบ้านท่าไคร้ส่วนใหญ่ทำงานที่สถานีวิจัยข้าวทั้งหมด งานหลักของสถานีทดลองข้าวคือ ขยายพันธุ์ข้าวเจ้า ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และทดลองพันธุ์ข้าว เอาไปขายบ้าง แลกบ้าง แจกชาวบ้านบ้าง ส่วนใหญ่เป็นเมล็ดพันธุ์ข้าวเจ้า เช่น ข้าวกข. 21 ข้าวขาวโป่งไคร้ เมล็ดยาว เดี๋ยวนี้ข้าวเจ้าลีซอกินอร่อย ถ้าบ้านไหนอยากได้พันธุ์ข้าวใหม่ก็เข้ามาได้ แลกพันธุ์ข้าวกับกรมส่งเสริม

รูปที่ 28 นายละ ผิวนวลใย

ผู้ให้ข้อมูล	**30) นายละ ผิวนวลใย (อายุ 87 ปี เกิดปี พ.ศ. 2466)**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ และนายคงกมล รัฐปัตย์**
วันที่	**24 พฤษภาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 12 หมู่ที่ 3 บ้านท่าไคร้ ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**คนกลุ่มแรกที่เข้ามาพร้อมลุงสม คำสุข ผู้นำตั้งบ้านท่าไคร้**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP037**

ลุงสม คำสุขเป็นคนนำมาตั้งบ้านปี 2516 พ่อเฒ่าละก็เข้ามาปีเดียวกัน มาจากบ้านน้ำกัด เป็นคนบ้านเดียวกันกับพ่อเฒ่าสม พ่อเฒ่าสมเป็นน้องเขย พ่อเฒ่าสมมาอยู่ก่อนแล้วพ่อเฒ่าละค่อยตามมาทีหลัง ตอนแรกที่เข้ามามี 4 ครอบครัว แล้วย้ายไปบ้านไร่ เข้ามาเบิกนาใหม่ที่บ้านไร่ ตอนนี้คนรุ่นนั้นยังมีเหลืออีกคน อายุเกือบร้อยปี ชื่อพ่อเฒ่าป่าง อยู่สมบัติ (พ่อของกำนันสวัสดิ์) ที่ย้ายเข้ามาเพื่อมาทำนา หาที่ทำกินใหม่ เพราะที่นาบ้านน้ำกัดไม่พอ ตอนแรกอยู่ข้างล่าง พอโครงการพระราชดำริเข้ามา พ่อเลยย้ายขึ้นมาอยู่ข้างบน เมื่อก่อนที่นาของพ่อเฒ่าละ อยู่ตรงแยกทางข้างล่าง

พ่อเฒ่ามาก่อนที่โครงการพระราชดำริเข้ามา พ่อมามาทำไร่ ทำสวน ปลูกกล้วย ปลูกอ้อย โครงการพระราชดำริเข้ามาปี 2522 โครงการพระราชดำริมาเบิกที่นา คนกลุ่มแรกเป็นไทใหญ่ มีลุงสม ลุงป่าง กับลุงกันนะ ก็มาจากน้ำกัด มูเซอยาป่าแหน ห้วยแห้ง แสนคำลือเคยมาก่อนที่พ่อเฒ่าละจะมา ตอนที่เข้ามาตั้งบ้านมูเซอกลับไปแล้ว (พ่อเฒ่าเข้ามาอยู่รอยไร่เหล่าของมูเซอ) มูเซอเข้ามาจองที่ทำไร่ ยังไม่ได้ตั้งบ้าน แต่พอมีคนตายก็ย้ายกลับไป

ตอนพ่อเข้ามา ได้ทำข้าวไร่อย่างเดียว ไม่ได้ทำนา มีแต่ที่ดินของลุงป่างที่ได้ทำนา ตอนแรกพ่อเฒ่าละจองที่ด้านล่างเพื่อทำนา แต่เมื่อโครงการพระราชดำริเข้ามาก็ไม่ได้ทำเพราะเขามาขอที่ดินทำโครงการ

ทำไร่ข้าว พริก ไม่ได้ขาย ปลูกกินเอง แต่ถ้ามีคนผ่านมาก็ขายบ้าง ถ้าอยากซื้อครัว ต้องลงไปซื้อที่แม่ฮ่องสอนทางเมืองปายก็ไปซื้อของบ้าง ส่วนใหญ่จะไปซื้อเกลือ *“เอาเงินที่ขายพริกไปซื้อเกลือที่เมืองปาย”* พ่อเฒ่าละไม่ได้เลี้ยงวัว ควาย

พ่อเฒ่าเคยเห็นสงครามญี่ปุ่นอยู่ ตอนนั้นอยู่บ้านน้ำกัดมีประมาณ 30 หลังคาเรือน พ่อเฒ่าอายุ 14-15 ปี เคยได้ขุดทางให้ทหารญี่ปุ่นอยู่ วันหนึ่งได้ค่าจ้าง 15 บาท พ่อเฒ่าขุดทางตรงดอยหมากแกง จากฝั่งของขึ้นมาและขุดที่ห้วยต้นนุ่น แม่สะเรียง เกณฑ์ไปขุดทางครั้งละ 15 วัน (นับจากวันที่ออกบ้าน) อย่างเช่นถ้าเราเดินไปถึงวันที่ 14 ได้ทำงานวันเดียว แต่เราต้องหาบของสัมภาระญี่ปุ่น ข้าวสารเบิกเอาจากญี่ปุ่นแต่กับข้าวต้องเอาไปเอง *"ญี่ปุ่นขุดทางไปเพื่อไปรับคนที่อยู่ในพม่ากลับ"* ตอนไปขุดเขาเกณฑ์ไปหมู่บ้านละ 4-5 คน ส่วนใหญ่เอาคนอายุ 15-16 ไปกัน จนถึงอายุ 30 ปี คนเฒ่าไม่เอาไปขุด พ่อเฒ่าได้เคยแบกของให้ทหารญี่ปุ่น พวกจอบเสียม พลั่ว

เสบียงของทหารญี่ปุ่นเอามาเอง พ่อเฒ่าไม่กลัวทหารญี่ปุ่น เวลาพูดกับญี่ปุ่นใช้คำไทใหญ่พูดมีล่ามคนไทย มีคนคุมงานจะเป็นทหารญี่ปุ่นคนสองคน

รูปที่ 29 นายเจ่พอ รัตนอารยธรรม

ผู้ให้ข้อมูล	**31) นายเจ่พอ รัตนอารยธรรม (อายุ 60 ปี เกิดปี พ.ศ. 2493)**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายกึกก้อง หาญจับพาล**
วันที่	**30 พฤษภาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 8 หมู่ที่ 5 บ้านเมืองแพม ตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**อดีตพ่อหลวงบ้านเมืองแพม และมีความรู้เรื่องยาสมุนไพรอย่างดี**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP038**

พ่อหลวงชื่อ เจ่พอ รัตนอารยธรรม นามสกุลนี้ตั้งมานานแล้ว เมื่อก่อนใช้นามสกุลวงศ์กะเหรี่ยง ต่อมาก็แยกออกมาใหม่ เป็นญาติของพ่อเฒ่ากะเดอ ตอนนี้ยังมีวงศ์กะเหรี่ยงอยู่ พ่อหลวงเป็นญาติของพ่อเฒ่ากะเดอ พ่อเฒ่ากะเดอเป็นลุงของพ่อหลวง พี่น้องของพ่อเฒ่ากะเดอยังมีชีวิตอยู่ ยังค้างอีกสามคน มีอยู่บ้านห้วยปูลิง ส่วนคนที่อยู่ในเมืองแพม ชื่อ นางหน่อโจกุย อายุประมาณ 80 กว่าปี เกือบเก้าสิบแล้ว พ่อเฒ่ากะเดอตอนที่เสียชีวิตอายุ ได้ 80 กว่าปี

คนที่มาตั้งบ้านเมืองแพม คือ พ่อเฒ่ากะเดอ เป็นผู้นำหมู่บ้าน หมอผีบ้าน พ่อเฒ่ากะเดอ ย้ายมาจากห้วยปูลิง ทางหัวน้ำแม่ฮ่องสอน ปกาเกอะญอที่นี่มาจากห้วยปูลิงทั้งหมด ทางบ้านวัดจันไม่มี มีเหมือนกันแต่มาที

หลังแต่งงานมา ก่อนหน้านี้คนจากบ้านห้วยปูลิงมาจากแม่สะเรียงใกล้ๆ สบเมย เป็นคนในรุ่นพ่อแม่ เข้ามาอยู่แม่สะเรียงก่อนแล้วมาห้วยปูลิง แล้วจึงมาที่เมืองแพม ก่อนมาเมืองแพม มาอยู่ที่ผามอนก่อน แล้วก็เข้ามาเมืองแพม

พ่อของพ่อหลวงอายุ 102 ปีแล้ว เป็นคนมาจากบ้านห้วยปูลิง แถบนั้นเป็นปกาเกอะญอทั้งหมด มีบ้านหลายบ้าน ได้แก่ บ้านห้วยปูลิง ห้วยตองก๊อ ห้วยป่าหมาก ห้วยไม้ดำ ห้วยหนองขาว หนองขาวกลาง ห้วยเป๊าะ หัวน้ำแม่ฮ่องสอน ห้วยปู่ฝาด บ้านครามเขียว มีอีกหลายบ้าน กะเหรี่ยงที่ย้ายเข้ามาที่เมืองแพม ย้ายมาจากหลายบ้าน พ่อแม่ของพ่อหลวงก็อยู่ที่ห้วยปูลิง กว่าจะมาถึงที่นี่ก็หลายปี

“พ่อผมย้ายออกมาอยู่ที่แม่ยาง แล้วย้ายมาอยู่แม่อุมอง แล้วก็มาอยู่ผามอน พ่อผมกับพ่อเฒ่ากะเดอ ย้ายมาอยู่เมืองแพม ตอนที่อยู่ผามอนมี 30 หลังคา อีกกลุ่มหนึ่งกลับไปห้วยปูลิง ลุงหน่วยมูและพ่อเฒ่าส่า เป็นญาติของพ่อ พ่อของลุงหน่วยมู กับพ่อของพ่อผมเป็นพี่น้องกัน ลุงหน่วยมูมาจากห้วยปูลิงเหมือนกัน มาอยู่พร้อมเดียวกันที่ผามอนเหมือนกัน แต่ตอนหลังลุงหน่วยมู ย้ายกลับไปบ้านแม่อูมอง ส่วยพ่อผมกับพ่อเฒ่ากะเดอ ย้ายมาข้างหน้า ที่บ้านเมืองแพม”

เวลาย้ายก็ย้ายไปกันหมดทั้งหมู่บ้าน ที่เก่าทิ้งหมดเลย ขนแต่เสื้อผ้า ของใช้ไป ทิ้งบ้านไว้ไม่ได้รื้อ ปล่อยให้มันผุพังไปเอง ตอนที่อยู่ผามอนได้ยินว่ามีมูเซอแดงอยู่ ย้ายเข้ามาพร้อมกันกับเรา ได้ยินว่าเป็นกลุ่มแสนคำลือ กลุ่มนี้มาจากพม่า ส่วนพ่อเฒ่ากะเดอมาจากห้วยปูลิง สองกลุ่มนี้ไปมาหาสู่กันอยู่ พ่อเฒ่ากะเดอก็ได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน พ่อเฒ่าแสนคำลือก็ได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน แสนคำลือมาอยู่นานแล้ว สร้างบ้านอยู่บนไหล่เขาสองข้าง อยู่ที่ไทยข้างหนึ่ง อยู่ที่พม่าด้านหนึ่ง ถ้ามีปัญหากับไทยก็ย้ายไปอยู่ฝั่งพม่า ถ้ามีปัญหากับพม่าก็ย้ายมาอยู่ฝั่งไทย พ่อบอกว่าแสนคำลือเป็นคนเก่ง ตอนในหลวงมาที่แสนคำลือ พ่อเฒ่าก็ได้ไปเฝ้าในหลวงเหมือนกัน (แล้วก็เล่าเหตุการณ์ตอนที่ในหลวงมาให้ฟัง) ในหลวงมาประมาณหนึ่งชั่วโมงสองชั่วโมง ตนเองได้เฝ้าในหลวง 1 ครั้ง เฝ้าพระราชินี 2 ครั้ง ที่บ้านเมืองแพมไม่มีการปลูกฝิ่น มูเซอ ลีซอ จีนฮ่อ มีปลูกฝิ่นแต่ปกาเกอะญอสูบฝิ่นก็มีแต่ไม่ได้ทำไร่ฝิ่น เราซื้อจากมูเซอและลีซอ พอเงินหมดก็ไปทำงานตอบแทนพวกมูเซอลีซอเพื่อแลกฝิ่น

พวกมูเซอปลูกด้วยสูบด้วย ลีซอปลูกอย่างเดียวไม่สูบ กะเหรี่ยงสูบอย่างเดียว ฝิ่นทำให้ขี้เกียจ ได้เล่านิทานเรื่องฝิ่นให้ฟังว่า มีผู้หญิงอยู่คนหนึ่งเป็นคนสวยผิวดำ เกิดมาผู้ชายก็แย่งสาวคนนี้ ทะเลาะกัน ฆ่ากันตายเยอะ เพราะผู้หญิงคนนี้ ผู้หญิงคนนี้ทำลายคนเยอะ จึงคิดได้ว่าเกิดมาชาตินี้ไม่ใช่คนดีเพราะทำลายคนเยอะ ตนเองจึงได้ฆ่าตัวตาย ชาวบ้านเอาไปฝังที่ป่าช้า เกิดเป็นต้นยาสองต้น คือต้นฝิ่น ชาวบ้านก็เก็บดอกสวยดี แล้วก็ออกผลเป็นกลมๆ เขียว ชาวบ้านมาเห็นก็เอามีดมาขูด และเลียน้ำยางที่ไหลออกมา ก็ชอบติดใจ ต่อมาก็เก็บเชื้อแพร่กระจายพันธุ์ จากนั้นมาฝิ่นก็แพร่ระบาดไปทั่ว เป็นที่มาของฝิ่น เปรียบเทียบว่าฝิ่นเปรียบเหมือนผู้หญิงสวย พม่ายังคงมีฝิ่นเยอะอยู่ เรื่องนี้คนเฒ่าเล่าให้ฟัง

ตอนมาอยู่ที่เมืองแพม มีไทใหญ่มาอยู่ก่อนไม่กี่หลัง พ่อเกิดที่ผามอน แล้วย้ายมาอยู่ที่นี่ตอนอายุ 2 ขวบ ย้ายเข้ามาเมืองแพม เมื่อปี พ.ศ. 2495 ตอนมายังจำความไม่ได้ แต่พ่อแม่บอกว่ามีไทใหญ่อยู่แล้ว ตรงที่นาที่มีวัตถุโบราณ ต้องถามพ่อของพ่อหลวงเจพ่อเพราะเป็นคนรู้ดี พ่อของพ่อมาพร้อมกับพ่อเฒ่ากะเดอ พ่อเฒ่ากะเดอเป็นหลานของพ่อของพ่อหลวงเจพ่อ

ตอนมาใหม่ๆ มีบ้านไทใหญ่สองหลัง มีแต่คนเฒ่า ภายหลังก็ย้ายออกไปหมด ตอนพ่อเล็กบ้านเมืองแพม ชาวบ้านอยู่กระจัดกระจายตามไร่ตามสวนของตนเอง ปีต่อมาก็ย้ายมาอยู่รวมๆ กัน ประมาณ 20 กว่าหลังคา ย้ายเข้ามาทีละน้อยทีหลังมีลุงก่วยโพ อยู่ด้วยกันที่บ้านเมืองแพมประมาณ 4-5 ปี ต่อมาก็ย้ายไปอยู่ที่เวียงแหง ลูกคนโตไม่ไปเพราะได้เมียอยู่ที่นี่ ***ที่บ้านเมืองแพมเป็นสายของพ่อเฒ่ากะเดอทั้งหมดเลยไม่มีมาจากทางอื่น*** แต่คนจากทางปายมาแต่งงานที่บ้านเมืองแพมหลายคน ลุงของพ่อก็ได้เมียจากเมืองน้อย

ตอนพ่อเด็กๆ ไม่มีโรงเรียน พ่อได้สัญชาติไทยตอนมาอยู่ที่เมืองแพม น้องของพ่อได้เรียน ตอนหนุ่มพ่อทำไร่ ไร่ข้าว ทำอย่างเดียว ทางนี้ไม่มีโครงการพัฒนาอะไรสักอย่างเข้ามา

ทางบ้านเราปลูกพริก คนจากทางปาย ต่างเกลือมาแลกกับพริกของบ้านเรา เมื่อก่อนนี้พ่อบอกว่าเงินมีราคามากกว่านี้ เมื่อก่อนมีเงิน 300 บาท ไปปายได้ของกลับมาเต็ม เมื่อก่อนต้องไปซื้อของที่ปาย สบป่องยังไม่มีบ้านคน บ้านสบป่องยังได้ตั้งทีหลังเมืองแพมอีก

ตอนหนุ่มๆ พ่อเคยเห็นวัวต่าง เข้ามาต่างเกลือขายที่เมืองแพม มาประมาณ 10 กว่าตัว เป็นพ่อค้าไทใหญ่ที่ปางมะผ้า ชื่อลุงจองจาย ไม่ใช่คนรวยแต่มีวัว มาประมาณ 10-12 ตัว ต่างเกลือขึ้นมาขาย แต่ส่วนใหญ่จะไปซื้อกินที่บ้านของลุงจองจาย เมื่อก่อนเราไม่ได้ขายข้าว เพราะข้าวไม่พอกิน ทุกข์ ถ้าในบ้านไม่พอกิน เราก็แบ่งให้คนไม่มีกิน ยืมข้าวในบ้านกิน บางปีก็ต้องลงไปซื้อกินจากข้างล่าง แต่บางครั้งทางอำเภอก็มีการแจกข้าวสาร ซื้อข้าวกินจากมูเซอบ้าง จากแม่ละนาบ้าง ช่วงนั้นเป็นสมัยของกำนันปุ่งยะ ชาวบ้านไม่มีข้าวกินก็ไปหากำนันคนนี้

ตอนนั้นตำบลแม่ละนามีหลายหมู่บ้าน ตอนนั้นพ่อยังไม่ได้เป็นพ่อหลวงบ้านเมืองแพม กำนันปุ่งยะไม่มีลูก เคยเล่าให้พ่อฟังว่าตนเองมีเงินสามแสน มีม้าหลายตัว ลูกน้องเยอะ เวลาไปประชุมแม่ฮ่องสอนแกขี่ม้าไปพร้อมกับเมีย ขากลับก็ต่างของเข้ามาขายในบ้าน กำนันปุ่งยะแก่กว่าพ่อหลวงเจพ่อประมาณ 40-50 ปี

พ่อหลวงเจ่พอได้เป็นพ่อหลวงบ้านเมืองแพมเมื่ออายุ 30 กว่าปี

พ่อหลวงคนที่หนึ่งชื่อ นายก่วยโพ (ย้ายไปอยู่เวียงแหง) คนที่สองชื่อพ่อหลวงกะเดอ คนที่สามชื่อลุงส่างปุ๊ คนที่สี่ชื่อลุงเหม่โดะ คนที่ห้าก็ตัวพ่อหลวงเจ่พอ คนที่หกชื่อกมล คนที่เจ็ดชื่อพ่อหลวงสมเพชร คนที่แปดคือคนปัจจุบัน ชื่อนายเอกชัย (กำนัน-วาระห้าปี) ตอนเป็นพ่อหลวงบ้าน เมืองแพมมีร้อยกว่าหลังคาเรือนแล้ว ประชากรก็จำนวนเท่าๆ เดี๋ยวนี้ ร้อยกว่าคน เพิ่มขึ้นนิดหน่อยไม่เหมือนบ้านถ้ำลอดที่เพิ่มขึ้นเยอะ คนที่อื่นย้ายเข้ามาอยู่เยอะ

วัดเมืองแพมตั้งมานานแล้ว ตั้งได้สามสิบกว่าปีแล้ว คนที่บ้านส่วนใหญ่นับถือพุทธ มีคริสต์ 6 หลังคาจากบ้านแม่ปิง เมืองปาย เข้ามาเผยแพร่ เมื่อก่อนนับถือผี ต่อมาพ่อเฒ่ากะเดอเปลี่ยนมานับถือคริสต์ ลูกของพ่อเฒ่ากะเดอ ชื่อ นายบุญตัน เป็นผู้นำศาสนาคริสต์ ลูกของพ่อเฒ่ากะเดอมีทั้งหมด 8 คน ส่วนใหญ่เข้าคริสต์ มีสองคนที่ไม่เข้าคริสต์ ชื่อ นายพะเข่ลือ (ลูกชายคนโต)

การนับถือศาสนาพุทธ เราก็ถือวันสำคัญเหมือนคนไทยทั่วไป ปัจจุบันปกาเกอะญอบ้านเมืองแพมไม่มีไหว้ผีแล้ว แต่ยังมีศาลเจ้าเมืองอยู่ โดยมี**ลุงพะเหน่คา** เป็นผู้ทำพิธี เป็นตำแหน่งหมอผี/ผู้นำศาสนา (ซีโค่) หมอผีมีได้คนเดียว แต่จะมีผู้ช่วยอีกคน คนหลักคือผีเลี้ยงเมือง **ผู้ช่วยคือผีเลี้ยงไร่ ชื่อนายหว่าละแฮ** เป็นพี่ชายของพ่อหลวงเจ่พอ

ส่วนผู้นำพิธีทางศาสนาคริสต์ เป็นสล่าจากบ้านแม่ปิง *ในบ้านเราเมื่อก่อนเป็นพ่อเฒ่ากะเดอ ต่อมาก็เป็นหลานของพ่อเฒ่ากะเดอสืบทอดต่อ ชื่อ นายณรงค์ เป็นผู้นำพิธี*

งานประเพณีเกิดเมื่อก่อนมีพิธีตั้งชื่อ เอาสายสะดือไปผูกในป่า และตั้งชื่อง่าย เดี๋ยวนี้ต้องไปตั้งที่อำเภอ เมื่อก่อนตั้งชื่อใช้ชื่อคนอื่นที่เดินทางไปเจอมา ถ้าเจอสามคนก็ต้องเอาชื่อสามคนนั้นไปตั้งรวมเป็นชื่อเดียว เด็กที่เกิดใหม่ยังมีการตั้งชื่อปกาเกอะญออยู่ ถ้าชื่อไทยชื่อจิ้งหรีด ชื่อกะเหรี่ยงคือชื่อหน่อสกี ผู้หญิงนำหน้าชื่อว่าหน่อ ผู้ชายนำหน้าชื่อว่าจ่อ พะตีแปลว่าลุง พือแปลว่าปู่ พีแปลว่ายาย น้าเรียกจี่โพ ป้า/น้า ที่เป็นผู้หญิงเรียกหมื่อก่าโพ

พิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย

เวลาคนในบ้านตายมีทั้งฝังทั้งเผา จะฝังจะเผาดูอย่างไร ตัวอย่างเช่น ถ้าผัวฝังเมียก็ต้องฝัง แต่ถ้าผัวเผาเมียก็ต้องเผา ที่บ้านนี้มีป่าช้าบ้าน ทั้งเผาและฝังอยู่ที่เดียวกัน

การฝัง ห้ามฝังทับ ฝังเรียงๆ กันไปไม่ต้องมีป้ายปัก แต่ถ้าพวกคริสต์ต้องมีป้าย ถ้าเป็นผัวเมียไม่จำเป็นต้องฝังใกล้กันก็ได้ เช่น ถ้าเมียตายบ้านหนึ่ง ผัวตายบ้านหนึ่ง ฝังด้วยกันไม่ได้อยู่แล้ว ทุกวัยทำเหมือนกันหมด ถ้าเป็นเด็กตายหรือวัยรุ่นตายฝังก็ได้เผาก็ได้ไม่ได้แบ่งแยกเฉพาะ

ถ้าตายไม่ดี จะเผาหรือฝังก็ได้ ไม่มีข้อห้าม ปัจจุบันนี้ก็ยังคงมีผู้นำทำพิธี ไม่ต้องมีซีโค (หมอผี) ใครทำก็ได้ คนในบ้านจัดการเอง กล่าวคาถาอวยพรให้กับคนตาย ใครเป็นคนทำก็ได้ เดี๋ยวนี้นับถือศาสนาพุทธ บางทีก็ใช้พระสงฆ์ แต่ก็ไม่จำเป็นทำเองก็ได้ ในคำอวยพรก็บอกให้ไปสบายไม่ต้องมารบกวนชาวบ้านที่ยังเป็นคนอยู่และขอให้คนที่ตายไปอยู่ดีกินดี คนเฒ่าคนแก่เชื่อว่าพอตายแล้วไปสวรรค์ บนฟ้า คริสต์เชื่อว่าทำดีขึ้นสวรรค์ ทำชั่วตกนรก ตอนฝังมีการใส่เครื่องใช้ลงไปกับคนตาย ใส่ของกิน เสื้อผ้า ใส่ลงไปในหลุม บางทีก็เอาวางไว้บนหลุม เวลาฝังก็ต้องเอาดินพูนไว้ ของใช้ที่เอาวางไว้กับคนตายก็เป็นของใช้ เป็นของกิน เสื้อผ้า เงิน มีด จอบ เสียม เครื่องมือทำมาหากิน

คนตายต้องใส่โลง ไปซื้อที่เมืองปาย สมัยก่อนนี้ใช้เสื่อไม้ไผ่ มาห่อศพและใช้ไหมมัดมีสามอย่าง สีขาว สีแดง สีเหลือง ถ้าไม่มีสีเหลืองก็ใช้สีดำแทน สามสี ความหมายแทนสีรุ้งกินน้ำ ไหมที่นำมาเป็นผ้าฝ้าย มีสีเหลืองและสีดำ ตัวคนตายจะมัดเท้า และมัดมือผูกตรงนิ้วโป้ง นอนหงาย ใช้เส้นไหมฝ้ายสามสี มัดสามท่อน ตรงหัว ตรงกลางตัว และตรงเท้าไม่มีการถือดอกไม้ธูปเทียน ใส่เสื้อผ้าชุดใหม่ให้คนตาย

สำหรับผู้หญิงโสดที่ยังไม่ได้แต่งงาน ถ้าตายต้องใส่ชุดแม่บ้านให้เขา เพราะว่าจะมีผีร้ายมาจับตัวไปข่มขืน ถ้าใส่ชุดขาวยาวผีจะมาเอาไปข่มขืน ผีก็คือเทวดา แต่ถ้าใส่ชุดแม่บ้านผีจะไม่สนใจ ถ้าโดนฆ่าและโดนอุบัติเหตุ ก็ทำเหมือนกัน แต่ถ้าตายข้างนอก ตายในป่าก็เผาในป่าเลย ไม่เอากลับเข้ามาในบ้าน

กรณีเผา เราก็เผาทิ้งเลย ไม่ได้เก็บกระดูกไม่เหมือนคนเมืองที่ต้องเก็บกระดูกมาทำบุญเราไม่เก็บสักอย่าง

ในงานศพจะทำกันสามวัน คนตายก็จะมัดศพเลยและเอาไว้ที่บ้าน งานแต่ละวันก็จะร้องเพลงให้กับคนตาย มีการจุดธูป เอาพระมาสวด รดน้ำศพด้วยน้ำส้มป่อย ตายวันแรกก็จะใส่โลงเลย (เรียกโลงศพว่าจู่)

วันที่สามจะเอาไปทำพิธีเผาหรือฝังเลย เราจะทำพิธีเวลาไหนก็ได้แล้วแต่พิธีเสร็จ พิธีก็ร้องเพลงไปเรื่อยจนกว่าจะพอ เพราะเวลาร้องเพลงสนุก เป็นเวลาที่หนุ่มสาวจะจีบกันด้วย เวลาร้องเพลงจะมีเพลงเฉพาะในงานศพ เฉพาะงานมัดมือ งานแต่งงาน (พ่อหลวงร้องเพลงในงานมัดมือให้ฟัง) แต่ไม่ร้องเพลงงานศพให้ฟังเพราะไม่ดี ร้องเฉพาะคราวจำเป็นเท่านั้น (ถ้าไม่มีคนตายก็ไม่ร้อง) แต่ก็มีกรณีที่ว่า คนแก่บางคนจะบอกก่อนตายว่าให้ฝังหรือให้เผา แต่ส่วนใหญ่ญาติจะเป็นคนจัดการทั้งหมด เวลาตายต้องใส่ชุดประจำเผ่า

ประเพณีกะเหรี่ยงเรื่องชุดประจำเผ่า ผู้หญิงก่อนแต่งงานต้องใส่ชุดสีขาว แต่พอแต่งงานแล้ว ไปส่งตัวเจ้าสาวก็ต้องเปลี่ยนเป็นชุดแม่บ้าน เมื่อก่อนชุดหนึ่งใส่ชุดหนึ่งติดกันสามวัน เพราะอากาศหนาวไม่ค่อยอาบน้ำ คนที่จักสานได้เมื่อแต่งงานอยู่ได้สองสามคืน ต้องไปสานตะกร้า เพื่อทำมาหากิน สานซองไก่ เดี๋ยวนี้คนรุ่นใหม่จักสานไม่ได้แล้ว คนเรียนหนังสือจักสานไม่เป็นแล้ว พอสานเสร็จก็เอาไปหาปลาแล้วนำไปแบ่งเพื่อนเพราะเชื่อว่าจะเย็นดีมีสุข อยู่ดีกินดี ให้อยู่ด้วยกันนานๆ

เวลามีคนป่วยต้องมีคนทำพิธีจะมีหมอเมืองนับข้าวสาร ดูไข่ไก่ ถู ทุบ เป่า ดูรอยว่าถูกผีอะไร ผีน้ำ ผีหนอง ผีดอย แล้วก็ไปเลี้ยงผี ทำให้หายป่วยได้ เคยมีคนไปหาหมอ เป็นโรคหมอบอกว่ารักษาไม่ได้ แต่พอกลับมารักษาที่บ้านโดยการเป่าคาถา ให้กินน้ำ เดี๋ยวนี้หายขาด น้ำที่ใช้เป็นน้ำส้มป่อยใส่ขมิ้น บางครั้งใส่กระชายเหลือง

แบบนี้เป็นยาสมุนไพรอย่างหนึ่งต้มกินก็หาย สมัยก่อนไม่มีหมอ รักษาด้วยการเป่า คนที่เป่าได้ต้องไปเรียนกับสล่าอาจารย์ที่สอน

บางคนอยู่ไม่สบายก็ไปเป่าเรียกขวัญได้ ใช้เทียน เหล้า หรือไม่ก็เอาเสื้อผ้าไปเรียกขวัญ ก็จะหายดีขึ้น ยาสมุนไพรก็ใช้กินเอา ยาดอง ยาต้ม มีหลายอย่าง เช่น บอระเพ็ด ขม ต้มกิน กินตอนป่วยและทำให้น้ำหนักขึ้น ช้างที่ทำงานหนักมันอ่อนเพลียก็เอาบอระเพ็ดมาตำใส่มะขามใส่น้ำอ้อยให้กินสองครั้งทำงานดีได้เหมือนเก่า คล้ายกับเป็นวิตามิน ยาสมุนไพรที่ใช้มีหลายอย่าง เช่น บอระเพ็ด รางจืด (แก้โรคต่อมลูกหมาก) ต้มกินแล้วจะช่วยให้ดีขึ้น สมุนไพรที่รู้จักมีหลายชนิด เช่น มีสมุนไพรชนิดหนึ่งใช้สมานแผลแผลปิดไวมาก

หมอสุที มาจากอุตรดิตถ์ เคยมาทำงานอยู่ที่ปางมะผ้า ชอบมากินเหล้ากับพ่อหลวงเจ่พอ ที่บ้านเมืองแพม และมาซื้อยาที่พ่อทำไว้ ยาที่แก้ปวดขาก็มี ยาที่จะเอามาต้องเอามาจากป่า

สาเหตุชื่อบ้านเมืองแพม

บ้านเมืองแพม ชื่อมีที่มา คือเมื่อก่อนมีพรานล่ากวางคำ มาจากพม่า มาซื้อของที่นี่ แล้วของมันแพงจึงเรียกเพี้ยนมาเป็นเมืองแพม กวางตัวนี้เดินไปอีกถึงเมืองน้อย ที่มาคือรอยเท้ากวางน้อยลง จึงเรียกเมืองน้อย พอถึงเมืองปาย กวางไปแล้ว จึงเรียกเมืองปาย กวางตัวนี้เดินไปทางเวียงแหง มันแหงขึ้น แปลว่าฉลาดขึ้น ก็ลักหนีต่อไป จึงเรียกว่าเวียงแหง คนที่เล่าให้ฟังก็คือผู้เฒ่าผู้แก่

พ่อหลวงไม่เคยได้ยินชื่อของปู่อ้อยสาม ที่เป็นผู้นำชาวไทใหญ่ ถามแม่เฒ่า (อายุ 102 ปี) ก็ไม่รู้จักเรื่องของปู่อ้อยสาม จำไม่ได้ *แม่เฒ่าย้ายมาจากผามอน แม่อุมอง มาพร้อมกับพ่อเฒ่ากะเดอ ตอนแม่มาอยู่ใหม่ๆ ได้ทันเห็นชาวไทใหญ่อยู่ จำได้ว่าชื่อ หม่าโพ เป็นชาวไทใหญ่คนสุดท้ายที่อยู่ที่เมืองแพม คนไทใหญ่ที่เคยอยู่เมืองแพมย้ายไปที่เมืองปายบ้าง แม่ละนาบ้าง หม่าโพตอนเมียตายชาวกะเหรี่ยงก็ไปช่วยทำศพ ตอนนั้นพ่อพลวงเจ่พอก็เป็นเด็กอยู่ยังไม่ค่อยรู้เรื่องอะไร*

วัดที่บ้านนี้เห็นของโบราณ วัดร้าง กล้องยาสูบ อย่างแม่เฒ่า เคยเห็นวัดห่างหลายที่เหมือนกัน

ช่วงสงครามโลก (สัมภาษณ์แม่เฒ่าหน่อบิ่โค-แม่ของพ่อหลวงเจ่พอ)

แม่เฒ่าเคยเห็นทหารญี่ปุ่น ตอนอยู่ที่ห้วยโป่ง พ่อเฒ่าเคยไปขุดถนนให้กับญี่ปุ่นอยู่ พ่อของพ่อหลวงเจ่พอ พ่อเฒ่ากะเดอก็เคยไปขุดถนน เครื่องบินเยอะมากมาทีฟ้ามืดเลย ไปรบที่พม่ามาเกือบตาย และมาขอกินข้าวแลกปืนกับข้าวของชาวบ้าน ญี่ปุ่นมีมีดดาบเดี๋ยวนี้ขายหมดแล้ว ตอนไปช่วยขุดไม่ได้ค่าจ้าง ญี่ปุ่นเดินเข้ามาที่ห้วยโป่งอยู่ เข้ามาถามหาซื้อไข่ไก่ พูดไม่ได้ ใช้ภาษามือและทำเสียงไก่ บางคนก็ใช้เงินซื้อ ตอนทหารญี่ปุ่นมากลัวอยู่ตอนไปขุดถนนมีเห็นญี่ปุ่นตายบ้าง แต่ชาวบ้านที่ไปขุดไม่เป็นอะไร

ตอนหลังมาญี่ปุ่นก็มาขอบคุณชาวกะเหรี่ยง พูดในแง่ดีว่ามีน้ำใจดี เมื่อก่อนทหารม้าก็มา ทหารไทยเข้ามาก่อนญี่ปุ่น ชอบมารบกวนชาวบ้าน มาที่บ้านมายิงหมู ยิงไก่ ไม่มีการขอชาวบ้าน มัดชาวบ้านไว้

แม่เฒ่าชื่อ หน่อบิโค่ (หน่อคอเซ่) หน่อบิโค่ แปลว่าคนหัวแบน หน่อคอเซ่ ที่มาของชื่อคือพ่อไปรอไม้ที่เข้าลากไม้สักเข้ามา และเมื่อไปทำไม้เสร็จแล้ว กลับมาแต่งงาน ก็เลยตั้งชื่อลูกคนโตว่า คอเซ่ แปลว่า รอไม้สักตั้งชื่อตามที่รอไม้คือหน่อคอเซ แม่เฒ่าเกิดที่ห้วยปูลิง อยู่จนถึงตอนอายุ 3-4 ขวบ ตอนอยู่ห้วยปูลิง อยู่ห้วยปุงฝาดแล้วย้ายมาอยู่ที่แม่ยาง ห้วยน้ำขาน ห้วยโป่ง ห้วยไร่และมาที่เมืองแพม

ตอนย้ายจากห้วยโป่งมาเมืองแพม พ่อเฒ่ากะเดอเป็นผู้นำย้ายลงมา ตอนนั้นมาพร้อมกัน 7 หลังคาเรือน เป็นญาติพี่น้องจากห้วยปูลิงทั้งหมด ตรงบ้านเมืองแพม มีไทใหญ่มาอยู่ก่อนแล้ว ตอนแม่เฒ่าย้ายเข้ามาเมืองแพม คนไทใหญ่ย้ายไปอยู่ไปทางเมืองปาย บ้างก็ยังอยู่ที่หัวน้ำโป่ง

ตอนแม่เฒ่าย้ายเข้ามาบ้านเมืองแพม ตอนนั้นอายุประมาณ 30 กว่าปี ก่อนหน้านี้ย้ายไปเรื่อยๆ ที่ละสามปี พอมาอยู่เมืองแพมค่อยตั้งหลักแหล่งอยู่ มาตั้งได้ 40 กว่าปีแล้ว บ้านเก่าของเมืองแพมมีสองที่ คือห้วยน้ำโป่งและหัวน้ำแพมน้อย-หัวแพมใหญ่ อยู่ที่ละสามปีๆ

เมื่อก่อนปลูกข้าว ปลูกกินเอง แล้วก็ปลูกอย่างอื่นผสมผสานกัน พืชที่ปลูกขายส่วนใหญ่จะเป็นงา กระเทียมก็ได้ปลูกขายบ้าง แต่ทางนี้น้ำไม่ค่อยดี

เวลามีงานศพต้องหยุด อยู่บ้านถ้าทำจะผิดผี คนแก่ตายเชื่อว่ากลับไปอยู่ที่ๆ มา คนหนุ่มตายห้ามทำไร่ทำนา แต่ถ้าคนเฒ่าตายทำไร่ทำนาได้ไม่เป็นไร ถ้าผิดผีไปก็ไม่เป็นไร ต้องปล่อยไปแต่ไม่ร้ายแรง

เรื่องการทำไม้สัก

พ่อแม่ของแม่เฒ่าหน่อบิโค่ เคยเลี้ยงช้าง เลี้ยงไว้ใช้งานตามบ้าน ถ้าเมื่อก่อนไปทำงานในป่าก็เอาไปในเขตบ้านเมืองแพม ยังเหลือตอไม้ที่อังกฤษเคยเข้ามาตัด แม่เฒ่ายังได้ทันเห็นอังกฤษเข้ามาตัดไม้สักอยู่ เพราะสามีของแม่เฒ่าหน่อบิโค่ ก็ไปรับจ้างตัดไม้ให้กับอังกฤษ คนเลี้ยงใหญ่คนหนึ่งอยู่ที่แม่สะเรียง เป็นเจ้าควาญช้างใหญ่มีช้างเป็นร้อยตัว เป็นผู้รับเหมาใหญ่ เป็นกะเหรี่ยง ชื่อ พะจอ (ภาษากะเหรี่ยง) คนไทใหญ่เรียกว่า ขุนจันต๊ะ คนเมืองแพมก็ไปรับจ้างลากซุง คนมีช้างก็เอาช้างไปด้วย ถ้าไม่มีช้างก็ไปเป็นควาญช้าง

อย่างพ่อของพ่อหลวงเจพ่อ ก็เป็นควาญช้าง ชื่อว่า พะเหม่ยา (ยังมีชีวิตอยู่)

ส่วนพ่อเมียเป็นคนคุมตัดไม้ เรียกว่า ปู่คอง ชื่อว่า พะโลสัก (เสียแล้ว ตอนที่ตายขาไม่ดี งอไม่ได้)

ช้าง 5-6 ตัว ปู่คองหนึ่งคน เพราะเวลาเราทำงานไม่ได้ทำที่เดียวกัน ในบ้านเราก็มีปู่คองหลายคน อย่างตัวของพ่อเฒ่ากะเดอก็เป็นปู่คอง ในบ้านเมื่อก่อนก็มีช้างหลายตัว เราไปเอาช้างป่ามาเลี้ยงในบ้านเวลาจับช้าง เราสร้างคอกทำเป็นรั้วยาวแคบๆ มีประตู ล่อให้ช้างเข้ามาในคอกแล้วเราก็ตัดเชือกเพื่อปิดประตู คนกะเหรี่ยงจะเชื่อว่าเวลาช้างแก่เฒ่า ให้ปล่อยไปเพราะใช้งานไม่ได้

สมัยไทย-เยอรมัน เข้ามาส่งเสริมให้ปลูกถั่วแดง ถั่วเหลือง เท่านั้น ไม่ได้ทำอะไรมากมาย

รูปที่ 30 นายพะเนคา แก้วโพธิสิทธิ์

ผู้ให้ข้อมูล	**32) นายพะเนคา แก้วโพธิสิทธิ์ (อายุ 64 ปี เกิดปี พ.ศ. 2489)**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายกึกก้อง หาญจับพาล**
วันที่	**30 พฤษภาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 30 หมู่ที่ 5 บ้านเมืองแพม ตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**หมอผี (ยีโค่) ประจำบ้านเมืองแพม**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP039**

ภาษากะเหรี่ยงเรียกหมอผีว่า ยี่โค่ ในเมืองแพมมีหมอผีอยู่คนเดียว พ่อเฒ่าชื่อ นายพะเนคา แก้วโพธิสิทธิ์ อายุ 64 ปี ตัวเองเกิดที่บ้านแม่ยาง ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จากแม่ยางย้ายมาเอาเมียที่เมืองแพม ก่อนหน้านี้อยู่แถวๆ นี้ ย้ายไปแม่ยางแล้วก็ย้ายกลับมาอยู่ทางนี้ พ่อเฒ่ากะเดอเป็นลูกพี่ลูกน้องกัน ลุงกะเดอเป็นพี่ผมเป็นน้อง แต่ก่อนที่นี่ไม่มีคนอยู่ พ่อแม่ของพ่อเฒ่าพะเนคา เป็นคนเมืองไทยนี่แหละอยู่แถวๆ นี้ บ้านเก่าเมืองแพมอยู่ที่หัวน้ำแพม แต่ตอนที่ผมย้ายเข้ามาก็ย้ายเข้ามาอยู่ที่นี่แล้ว ย้ายมาอยู่ที่บ้านนี้ประมาณ 40 ปีแล้ว ตอนมาที่นี่อายุ 21 ปี ตอนมาคนที่นำเข้ามาคือพ่อนี่แหละตามพ่อเฒ่ากะเดอมา พ่อเฒ่ากะเดอมาอยู่ก่อน เมื่อตอนที่มานี่พ่อเฒ่ากะเดอเป็นผู้นำ มีบ้านตั้งประมาณยี่สิบหลังคา คนจากวัดจันเพิ่งย้ายเข้ามาเมื่อไม่นานส่วนใหญ่แต่งงานเข้ามาอยู่

พ่อเป็นหมอผีได้ 20 กว่าปี ก่อนที่พ่อเฒ่าพะเนคาจะเป็นหมอผี พ่อเฒ่ากะเดอเป็นหมอผีมาก่อน ต่อมาพ่อเฒ่ากะเดอเข้าคริสต์ พ่อจึงขึ้นเป็นหมอผีแทน หมอผีต้องสืบทอดกันตามสายตระกูล พ่อเฒ่ากะเดอมีศักดิ์เป็นพี่ชายของพ่อเฒ่าพะเนคา เพราะมีพ่อคนเดียวกันแต่คนละแม่

ตอนมาอยู่เมืองแพมใหม่ๆ ปลูกข้าว ที่ไร่ข้าวของพ่อไม่ได้ทำแล้ว ตัวเองทำแต่นาข้าว มีสามที่ ไม่ทำไร่ข้าวแล้ว ที่นาใช้ห้วยน้ำแพมทั้งสามที่

แต่ก่อนบ้านเมืองแพมเป็นบ้านไทใหญ่ แต่มีไม่เยอะ มีแค่สี่ถึงห้าหลังคา ต่อมาไทใหญ่ก็ย้ายลงไปอยู่แม่ละนา ไปอยู่สบป่องบ้าง แล้วเมื่อตอนอายุ 21 ปี ที่ย้ายเข้ามา พ่อไม่เห็นไทใหญ่แล้ว และก็ไม่รู้ว่าเป็นไทใหญ่จากที่ไหนตอนเข้ามาเมืองแพมไม่เห็นบ้านเข้ามา ไม่เคยได้ยินเรื่องเล่าปู่ย้อยสาม

"โครงการไทย-เยอรมัน เกษตรเข้ามา ผมไม่มีผลอะไร ไม่รู้อะไรสักอย่าง ส่งเสริมอะไร กาแฟก็ไม่เท่าใด ปลูกก็ไม่ได้ขาย ไม่ได้ผล ปลูกข้าวโพด ปลูกพริก ปลูกข้าว ตามธรรมชาติ ยังจะดีกว่า ที่เขามาส่งเสริมอย่างเดียวมีแต่กาแฟ โครงการไทย-เยอรมัน เข้ามาสร้างถังเก็บน้ำสี่ห้าลูก ตอนนี้หายไปหมดแล้ว เข้ามาส่งเสริมได้สี่ปี"

เหตุที่ชื่อบ้านเมืองแพม เรามาอยู่ ก็ได้ยินเขาเรียกกันมานานแล้ว บ้านเมืองแพมแปลว่าอะไรก็ไม่รู้ สงสัยจะเป็นเมืองใหญ่มาก่อนหรือเปล่าก็ไม่รู้ พ่อก็ไม่รู้ความหมาย พอมาอยู่เขาก็เรียกว่าเมืองแพมก็เรียกตาม

เรื่องการค้าขายเศรษฐกิจ ตอนพ่อหนุ่มๆ เคยเห็น พ่อค้าวัวต่างขึ้นมาขายในบ้าน สินค้าเป็นปลาทู เกลือ มาขายข้างบน เอามาแลกกับหมากพริก ไม่ได้แลกข้าวเพราะข้าวที่บ้านเมืองแพมไม่พอกิน

พ่อค้ามีทั้งไทใหญ่และคนเมืองลุกจากเมืองปายเข้ามา เดินจากเมืองแพมไปปาย เดินไปทางดอยลงเส้นน้ำของที่มูเซออยู่และลงไปที่แม่นาเติง ใช้เวลาสองวัน นอนกลางทางคืนหนึ่ง นอนในป่านี่แหละ ตอนนั้นที่สบป่องมีบ้านแค่สามหลังคา

ถนนจากแม่ฮ่องสอนเข้ามาปายเข้ามาในสมัย สส. บุญเลิศ สวัสดิ์กุล เมื่อก่อนขนาดขี่รถมอเตอร์ไซค์ยังต้องค้างกลางทางสองคืน นอนที่แม่สุยะและนอนที่แม่ฮ่องสอน

บางครั้งเคยได้เอาของลงไปแลก เอามะเขือ หมากพริก แต่ก่อนเอาของไปขายที่ปาย ตลาดเมืองปายเล็กนิดเดียว ที่แม่ฮ่องสอนก็มีนิดเดียว ที่เมืองปายไปขายที่กาดลุงหลู่ เมื่อเข้าเมืองปายต้องไปนอนในเวียง แต่ก่อนนี้นอนบ้านใครก็ได้ เพราะรู้จักกัน เดี๋ยวนี้ไม่รู้จักกันแล้ว อย่างที่บ้านเมืองน้อย บ้านแม่ปิง ก็มีคนรู้จักกัน รู้จักแม่เฒ่าอีแพะ พ่อเฒ่าเลานะ ลูกชายเขาชื่อวันชัย เป็นแซ่ (จีนฮ่อ) เจ้าของร้านบุษกรในปัจจุบัน เมื่อก่อนร้านค้าใหญ่ๆ ในเมืองปายมีเยอะกว่าแม่ฮ่องสอนที่แม่ฮ่องสอนไม่มีอะไรสักอย่างมีแต่ต้นไม้เยอะแยะ แต่ตอนหลังเจริญมาเมื่อสิบกว่าปีมานี้เอง ถ้าเทียบกันสมัยแรกๆ เมืองปายเจริญกว่าแม่ฮ่องสอน

ตัวพ่อเองไม่เคยสูบฝิ่นสักครั้ง แต่คนในบ้านมีสูบฝิ่นเขาซื้อมาจากชาวมูเซอ เพิ่งเลิกได้ในสมัยนายกฯ ทักษิณ แต่ในบ้านไม่มีใครปลูก แต่มีคนกินฝิ่นอยู่

ถนนที่เข้ามาในหมู่บ้านประมาณสิบปีที่ผ่านมา อยากจะซื้อของต้องซื้อที่ปาย ตรงสบป่องยังไม่มีอะไรสักอย่างยาต้องเสาะหากินในป่าหายก็หายไม่หายก็ตาย

พ่อเป็นหมอผีได้ 22 ปีมาแล้ว (ตั้งแต่ พ.ศ. 2531) ซึ่งเป็นปีที่พ่อเฒ่ากะเดอเข้าคริสต์ พอลุงกะเดอเข้าคริสต์ พ่อก็ขึ้นเป็นหมอผีแทน หน้าที่หลัก คือเลี้ยงผีปีละครั้ง ทำพิธีมัดมือจัดหลังจากวันที่เลี้ยงผี ใช้เวลาสามวัน ปีหนึ่งมีพิธีมัดมือกันสองครั้ง เดือนคนเมือง ไทใหญ่บอกว่าช่วงเดือนสาม และอีกช่วงคือช่วงกลางพรรษา

เมื่อวานที่มีงานมัดมือไม่ใช่มัดมือหลวง ใช้เวลาสามวันในการทำพิธี งานมัดมือหลวงจัดปีละสองครั้ง โดยจัดพิธีมัดมือที่บ้านของพ่อเฒ่าพะเนคา เป็นงานใหญ่คนจะมาร่วมงานที่บ้านหมอผี ร่วมกันทั้งหมู่บ้าน แขกที่มาจะมัดมือให้พ่อก็ได้และให้แขกมัดมือให้หมอผีก็ได้ อาหารที่ใช้ในงานมัดมือ มีเนื้อหมู เนื้อวัว เนื้อไก่ ชาวบ้านจะรวมเงินกันซื้อของไหว้ที่ศาลเจ้าเมืองแต่ถ้าไหว้ที่บ้านก็ออกกันเอง

เรื่องเกี่ยวกับงานศพ งานศพต้องมีคนมาร้องเพลงให้กับคนตาย เดี๋ยวนี้มีพระมาสวดมนต์ เอาศพไว้สามวัน ถ้าคนตายมาก็เอาศพตั้งไว้ที่บ้านผู้ตาย ใส่ในโลงศพ ใส่ในกล่อง โลงศพต้องไปซื้อมาจากเมืองปาย

พิธีศพนั้นฝังก็มีเผาก็มี พุทธจะเผา แต่ฝังก็มี แต่คริสต์ต้องฝัง ไม่ได้กำหนดว่าต้องเผา ต้องฝัง ใครอยากฝังก็ฝัง เผาก็เผา แต่มีข้อห้ามว่าถ้าคนตายไม่ดี ไปตายในหนในทางในเถื่อนในป่า ไม่ให้เข้าบ้าน เช่น ตายในป่า รถชนตาย ยิงกันตาย ตีกันตาย อย่าเอาเข้าบ้าน ทิ้งเอาไว้ที่นั่น ถ้าเอามาไว้ที่บ้านไม่ดีจะทำให้มีคนตายอีกจะฝังหรือเผาก็ได้เวลาทำบุญให้ก็ไปทำที่วัด

เวลาจะเอาศพไปป่าช้าก็แบกโลงศพเข้าไปในป่าช้า เดินไปไกลไม่มีใครอยู่ พื้นที่ป่าช้านั้นห้ามตัดไม้ ถ้าจะฝังหรือเผาก็ทำที่เดียวกัน ป่าช้าตั้งมานานแล้วตั้งพร้อมหมู่บ้าน ไม่มีการดูทิศ เอาไว้ทางเหนือบ้าน ก็ไม่รู้ว่าทำไมถึงเลือกที่นั่นเป็นป่าช้า เพราะใช้มาตั้งแต่สมัยคนเฒ่าคนแก่ คนที่เป็นญาติ ถ้าตายไปก็จะเลือกฝังใกล้ๆ กัน เวลาฝังต้องมีการเลือกว่าจะฝังตรงไหน โดยที่ญาติเลือกกันเองไม่จำเป็นว่าต้องให้หมอผี (ยี่โค่) เป็นคนเลือก เมื่อก่อนการฝังไม่ใช้โลง แต่ใช้สาด (เสื่อ) ห่อศพ

ในบ้านนี้ก็มีศาลเจ้าเมือง เป็นศาลาตั้งอยู่ เวลาเลี้ยงเมืองต้องไปทำพิธีที่ศาล พ่อเฒ่าพะเนคา ทำหน้าที่เลี้ยงผีเจ้าเมือง โดยจัดพิธีในเดือนสาม ก่อนวันมัดมือ อย่างเลี้ยงเจ้าเมืองวันนี้ พรุ่งนี้ก็มีงานมัดมือ เจ้าเมืองกินหมู กินไก่ กินเหล้า ของไหว้หลักๆ มีสามอย่าง น้ำดื่มอะไรก็ได้ เลี้ยงเจ้าเมืองปีหนึ่งก็ใช้ของไหว้ชุดเดียว รวมจากคนทั้งหมู่บ้าน โดยพ่อเฒ่าพะเนคาจะเป็นคนเอาไปให้เจ้าเมือง

คนที่รู้เรื่องพิธีศพไปถามใครอีกก็ได้ พิธีศพคนทำพิธีใครทำก็ได้ ตอนมีงานศพคนในบ้าน ห้ามไม่ให้ทำงานในไร่ งานศพคนแก่คนหนุ่มก็ทำเหมือนกัน ส่วนผู้หญิงที่ไม่ได้แต่งงานพอตายแล้วต้องใส่ชุดแม่บ้าน แต่ก็ไม่รู้เหมือนกันว่าทำไม ตอนฝังศพต้องฝังข้าวของเครื่องใช้ เสื้อผ้าอย่างดีแล้วก็กลบดินทับ บนกองดินวางข้าวของที่เอาไปให้เขา อย่างเป็นข้าว ขนม ของกิน ดอกไม้ น้ำมนต์ที่ใช้ในพิธี เพื่อไล่ผีไม่ดีให้ออกไปก่อน ก่อนที่จะฝังคนตายลงไป น้ำมนต์ที่ใช้เป็นน้ำส้มป่อย ส่วนประกอบ มีขมิ้น กระชายดำ พอฝังแล้วก็ไม่ไปยุ่งกับศพแล้ว เวลาทำบุญก็ไปทำที่วัด

ตอนพ่อเกิดที่แม่ยางไม่ได้ไปย้ายไปอยู่บ้านแม่อุมองไม่ได้ไปอยู่ผามอน เกิดที่แม่ยาง มาอยู่ห้วยน้ำโป่ง กลับไปอยู่ที่แม่ยางอีก 7-8 ปี แล้วก็มาอยู่เมืองแพม ก่อนที่จะอยู่ห้วยน้ำโป่ง พ่อแม่ก็ไปๆ มา ๆ แถวนี้ บ้านเก่าเมืองแพมจริงๆ อยู่ตรงที่นาหัวน้ำแพม ที่ได้ย้ายลงมาอยู่ที่นี่เพราะตอนนั้นเราอยู่กระจัดกระจายลงมาอยู่รวมๆ กัน

แม่ฮ่องสอน คำเดิมมาจากคำว่าแม่ฮ้อมสอน เล่าความเป็นมาของชื่อจังหวัดว่า ตอนสงครามญี่ปุ่น มีคนตายเยอะ เอาศพใส่ไว้ในน้ำบ่อ ผู้ชายหนีไปหมด เหลือแต่แม่เฒ่าบอกว่าให้ผู้ชายกลับมา แต่ไม่มีใครกลับเพราะกลัวตาย ไปหลบอยู่ในห้วยในดอย หลังจากนั้น 7 วัน ก็บอกให้กลับมาที่บ้านเฒ่าแห่งนี้ โดยแม่เฒ่าเดินทางไปตามกลับมา โดยบอกว่าไม่เป็นไรแล้ว ให้กลับมาอยู่ร่วมกันที่หมู่บ้านนี้ให้กลับมาทำไร่ทำนาเหมือนเดิมโดยแม่เฒ่าแบ่งที่ทำกินให้จึงกลับมาอยู่พร้อมหน้ากัน เรื่องนี้จึงเป็นที่มาของชื่อจังหวัดแม่ฮ่องสอน คือเดิมเรียกว่าแม่ฮ้อมสอน เพราะแม่เฒ่าไปฮ้อมลูกหลานให้มาอยู่ด้วยกัน

เรื่องช้าง แต่ก่อนที่บ้านนี้ก็มีเลี้ยงช้างอยู่ ลุงเจพอซื้อมาสองตัว พ่อเฒ่าพะเนคาซื้อมาแค่ตัวเดียว ซื้อมาจากแม่ฮ่องสอน แม่สะเรียง ซื้อมาต่างฝรั่ง ซื้อมาใช้ปีเดียวแล้วก็ขายไป ตอนนั้นคนที่ต่างฝรั่งในบ้านก็มีเยอะ ฝรั่งเข้ามาเที่ยวเยอะส่วนใหญ่จะเข้ามาขี่ช้าง

เคยได้ยินคนเฒ่าเล่าเรื่อง การทำไม้สักของฝรั่ง สมัยนั้นพ่อยังไม่เกิด ตอนแรกมีฝรั่งเข้ามาตัดไม้ สมัยฝรั่งตัดไม้ใช้ควายในการลากไม้ ส่วนสมัยของขุนจันต๊ะเป็นช่วงหลังที่เข้ามาตัดไม้รอบที่สอง

ก่อนหน้าที่พ่อเฒ่าพะเนคา จะเอาช้างมาต่างฝรั่ง พ่อไม่เคยมีช้างมาก่อน ตอนซื้อมาสามแสนบาท ทำปีเดียวแล้วเลิก เพราะรายได้ไม่ดี พอเอาทุนคืนได้ขายให้กับคนแม่แตงเมื่อ 7-8 ปีที่แล้ว

ไกด์เมืองปาย พาฝรั่งเข้ามานั่งช้าง ฝรั่งรู้ว่าเมืองแพมมีช้างเพราะไกด์พามา ตอนต่างฝรั่ง พ่อได้ค่าจ้างเที่ยวละห้าร้อยบาท เที่ยวหนึ่งใช้เวลาหนึ่งชั่วโมง เดินไปทางบ้านผามอนแล้วไปส่งที่บ้านสบแพมและฝรั่งก็จะนั่งแพต่อลงไปที่บ้านถ้ำ ส่วนใหญ่ฝรั่งจะมาเที่ยวตลอดไม่มีเว้น ช่วงที่เลี้ยงช้างวันหนึ่งมาสิบถึงยี่สิบคน มากันทุกวัน แล้วก็มีมานอนในบ้านเมืองแพมด้วยส่วนใหญ่นอนที่บ้านพะเจ่พอและบ้านเพ็ญศรี

เรื่องผ้าทอ-เดี๋ยวนี้ขายไม่ดี ไม่มีกลุ่มแม่บ้าน ทอเองขายกันเอง

รูปที่ 31 นายพะโถ่คา ไพรสิทธิฤทธิ์

ผู้ให้ข้อมูล	**33) นายพะโถ่คา ไพรสิทธิฤทธิ์ (อายุ 80 ปี เกิดปี พ.ศ. 2473)**
ผู้สัมภาษณ์	**นางสาวสิริวรรณ สิรวณิชย์ นายคงกมล รัฐปัตย์ และนายกึกก้อง หาญจับพาล**
วันที่	**31 พฤษภาคม พ.ศ. 2553**
สถานที่	**บ้านเลขที่ 25 หมู่ที่ 5 บ้านเมืองแพม ตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**
ความสำคัญ	**ผู้นำย้ายจากบ้านแม่ยาง (เขต ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย) เข้ามาที่บ้านเมืองแพม**
ผู้เรียบเรียง	**นายคงกมล รัฐปัตย์**
รหัสเสียง	**PPK-HIST-PP040**

เกิดที่บ้านแม่ยาง (พี่เพ็ญศรี บอกว่าบ้านมโนรา) เขตอำเภอปาย พ่อเฒ่าชื่อนายโถ่คา ไพรสิทธิฤทธิ์ อายุ 75 ปี ที่บ้านแม่ยางเป็นคนปกาเกอะญอทั้งหมดเลย พ่อแม่ก็อยู่ที่แม่ยาง ไม่ได้อยู่บ้านเดียวกับพ่อเฒ่ากะเดอ ตอนย้ายเข้ามาบ้านเมืองแพม พ่อเฒ่ากะเดอก็อยู่ที่นี่แหละ ทางห้วยปูลิงนั่นเมียเขาอยู่ พ่อเฒ่ากะเดอไปอยู่หลายที่ได้อยู่ที่บ้านผามอน หัวน้ำแพม

พ่อเฒ่ากะเดอย้ายเข้ามาเมื่อ 40 กว่าปีแล้ว ตอนแกเข้ามามีลูกสองคนแล้ว ตอนนี้ลูกคนแรกอายุ 50 ปี คนที่สองอายุ 40 กว่าปี ก่อนย้ายเข้ามามีญาติอยู่ที่นี่แล้ว พ่อเกิดที่แม่ยาง ย้ายมาอยู่ที่ผามอนได้ปีเดียว แล้วก็ย้ายไปมะโนรา (แม่ยาง) แล้วก็ย้ายมาอยู่ที่เมืองแพม ตามมาทีหลังพ่อเฒ่ากะเดอ เป็นญาติทางสายแม่ ปู่ของพ่อเฒ่ากะเดอกับปู่ของแม่เฒ่า (เมียพะโถ่คา) เป็นพี่น้องกัน

ตอนพ่อย้ายมาอยู่ที่นี่ มีบ้านตั้งแล้วประมาณ สามสิบหลังคาเรือน ผู้นำของหมู่บ้านคือพ่อเฒ่ากะเดอ เมื่อก่อนนับถือผีอยู่ และก็นับถือพุทธด้วย (คนที่รู้ดีคือ นายเข่ลือ) ตอนอยู่ผามอนพ่อเฒ่าอยู่ได้ปีเดียว

ตอนอยู่ผามอน กลุ่มมูเซอยังไม่มีเลย เป็นกลุ่มที่มาทีหลัง เมื่อก่อนนี้มาอยู่ที่นี่แบบคนละที่คนละทางอยู่กระจายตามหัวน้ำแพม พ่อเฒ่ากะเดอเป็นคนมาชวนให้มาอยู่รวมกัน

รู้ว่าก่อนที่พ่อเฒ่ามา ทางนี้เป็นบ้านของชาวไทใหญ่ ยังมีต้นมะม่วงเหลือสองต้นเป็นของไทใหญ่มาปลูก คนไทใหญ่จะอยู่ตรงที่นาของผู้ช่วยบุญตันและที่นาของพ่อหลวงเจ่พอ ตอนที่พ่อเฒ่าพะโถ่คาเข้ามาไม่ได้เห็นไทใหญ่แล้ว ที่นาในเขตบ้านเมืองแพมก็เป็นที่นาของไทใหญ่ที่เข้ามาบุกเบิก ไทใหญ่ได้ย้ายลงไปอยู่ที่แม่ละนา

พ่อไม่เคยได้ยินเรื่องเล่าเกี่ยวกับของปู่ฮ้อยสาม

แต่เดิมไม่ได้เอาอะไรไปขายข้างนอก ไม่มีอะไรไปขายสักอย่าง ปลูกข้าวบางปีก็พอกินบางปีก็ไม่พอกิน ถ้าไม่พอก็ไปขอยืมคนในบ้าน แบบให้ยืมถ้ามีเงินก็ซื้อเอา

พ่อเฒ่าเคยลงไปซื้อเกลือที่เมืองปาย ตอนมาอยู่ที่บ้านเมืองแพม ไม่เคยเห็นพ่อค้าวัวต่างขึ้นมาในบ้าน

ตอนเดินไปปายไปทางสบป่อง ตอนอยู่แม่ยางก็ไปทางกิ่วลม เมื่อก่อนพ่อเป็นคนจน ต้องไปรับจ้างทำไร่ให้ชาวมูเซอ ไทใหญ่ ไปทางบ้านแอลา บ้านผามอนก็ไป รับจ้างได้เงินวันละ 10 บาท รับจ้างบางครั้งได้ข้าวสารนิดเดียว ไปเอาหน่อไม้มาใส่ต้มกับข้าวกินด้วยกันกับพี่น้อง ตอนไปทำงานที่บ้านแอลา พ่อเฒ่าเคยเห็นพ่อเฒ่าแอลาอยู่

ปกาเกอะญอไม่ทำไร่ฝิ่นแต่กินฝิ่นอยู่ เมื่อก่อนเขาติดฝิ่นกันเพราะไปรับจ้างมูเซอ มูเซอไม่มีเงินให้ค่าจ้าง เขาเอาฝิ่นให้พ่อเฒ่าได้ไปรับจ้างมูเซอแถวแอลา ผามอน และได้เคยไปรับจ้างตำข้าวที่บ้านถ้ำลอด ตำข้าว 1 ควาย ได้ค่าจ้างเป็นข้าวเปลือก 1 แป

หลังของพ่อกระดูกสันหลังหัก รักษาโดยการเป่าเอา คนเป่าให้เป็นสล่าในบ้าน พ่อไม่เคยไปหาหมอไม่เคยไปโรงพยาบาล อนามัยก็ไม่ไป

เหตุที่ชื่อเมืองแพม ชื่อบ้านเมืองแพม เป็นเมืองของไทใหญ่มาก่อน คำว่าแพมนี้ไม่รู้มีความหมายอย่างไร แต่อาจจะมาจากชื่อห้วยน้ำแพม ตอนมาอยู่เขาก็เรียกกันว่าเมืองแพม

โครงการไทย-เยอรมัน เคยเห็นโครงการไทย-เยอรมันเข้ามา เขาเข้ามาถามข้อมูลว่าหมูมีกี่ตัว ไก่มีกี่ตัว ส่งเสริมปลูกพืช เอาถั่วดิน ข้าวโพด ถั่วแดง มาให้แค่ปลูก เอามาให้ปลูกไม่ได้ขาย โครงการเข้ามาในบ้านเมืองแพมอยู่ 2-3 ปี

ตอนหนุ่มพ่อได้ไปแอ่วแม่ฮ่องสอน เมื่อก่อนพ่อเป็นควาญช้าง ไปรับจ้างได้เดือนละ 30 บาท เจ้าของช้างเป็นคนพม่า ได้ไปตัดไม้แถวแม่น้ำสาละวิน เจ้าของเป็นคนพม่าอยู่ขุนยวม ตอนที่ไปรับจ้างเป็นควาญช้างอายุประมาณ 30 ปี ไปทำไม้ตรงน้ำคง (สาละวิน) ไปทางแม่สะเรียงไม่ได้ข้ามไปฝั่งพม่าอยู่ฝั่งไทย ไม่ได้เห็นฝรั่ง เห็นแต่พม่า ควาญช้างส่วนใหญ่เป็นปกาเกอะญอก็มียางแดงก็มี คนจากบ้านแม่ยางมีพ่อคนเดียวที่ไปรับจ้างทำควาญช้าง ได้เงินเดือนเดือนละ 60 บาท ได้ทำอยู่ปีเดียวเจ้าของที่เป็นคนขุนยวมมีช้าง 5 ตัว บ้านในขุนยวม มีเจ้าช้างสองคน เจ้าช้างที่พ่อไปดูให้เป็นผู้หญิง (จากการสอบถามน่าจะเป็นบ้านของแม่เฒ่าขิ่นจุ๊-แม่ของ อ.ธำรงค์ บุญพิทักษ์)